

THE LIBRARY OF CONGRESS

12/н

Рибния букварь

1824 г

Липсват първите 18 стр. и накрая таблиците - прибавени са снимките от ново стереотипно издание

Бꙋква́рь

съ разли́чны

Поꙋче́нїѧ

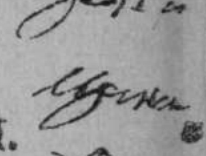
собра́ни ѡт

Пе́тра Х. Бе́ровича

За Бо́лгарски-тѣ̀ ѹчи́лища.

Напеча́та сѧ сӑсъ помощь-тӑ

г. А҆нтоньова І҆ѡанновича.

Въ годѣ̀ 1824.

Предисло́віе.

Когáто и҆з̾ пéрво видѣ́хъ по дрꙋги-тѣ̀ мѣстà чи дѣцá-та начéватъ да четáтъ на кни́ги пи́сани по тѣ́хны-атъ ѧ҆зы́къ, пóз-нáхъ кóлко ѕлѣ̀ стрꙋ́ватъ по нáсъ ѹ҆чи́тели-тѣ̀ и҆ кóлко на прáздно мꙋ́ки тéглѧтъ гóрки-тѣ̀ дѣцà. Защò катò преми́натъ младость-тá си въ школа-та сасъ тóлкози стрáхъ и҆ трепéраніе, и҆злáзѧтъ и҆ не знаѧтъ бáримъ и҆́мѧ-то си да пи́шатъ, нитѝ да си смѣт-нáтъ щото̀ зéматъ и҆ дáватъ, а҆мѝ по до-гéни-тѣ̀, а҆кò и҆́мъ сѧ слꙋ́чи, по наꙋ́чатъ сѧ мáлко нѣщо. Почꙋ́дихъ сѧ ка́къ прéзъ тол-кози вѣ́кове не сѧ намéри ни є҆ди́нъ да познáй товà ѡ҆каѧно состоѧ́ніе, и҆ да по-кáжи є҆ди́нъ правъ пѫть камтò ѹ҆чéніе-то. Надѣ́ихъ сѧ дано бáримъ сéга сѧ ѹ҆бáди нѣкой, нò, ѿ кóлкото познáхъ чи сѧ трꙋ́-дѧтъ за всерóдны пóльзы, ни є҆ди́нъ не сѧ намéри да смысли несчастны тѣ̀ дѣцà и҆ да сочинѝ за тѣ́хъ нѣкоѧ кни́жка. Товà дѣло

во-

воспрїехъ азъ: сочинихъ тойзи Бȣкварь из перво сасъ имѧна, мѣстоименїѧ и прочаѧ, по грамматїчес ъ чинъ, щото сега да сѧ ȣчатъ дѣц - а да сричатъ на тѣхъ, и подирѣ да ги иматъ за примѣри и помощь на Грамматїка-та. Собрахъ и нѣколко касы и различны поȣченїѧ ѿ Дарварьов-атъ Ѥклогарь, и глѣдахъ да ги напиша колкото мога простѡ, щото всѧкїй да ги разбира, а които рѣчи ми сѧ видѣха май мачны гȣдихъ ги приградени и тȣрски. Всѧкїй който види тази книжка надѣѧ сѧ да сѧ зарадȣва, а най многѡ ȣчители-тѣ, защо тїи, ми сѧ струва, ѿ колѣ щѧха до ѡставѧтъ ѱалтири-тѣ и часослови-тѣ, ѿ които дѣца-та не разбиратъ нищо, ако имахмы нѣкоѧ книга по наші-атъ ѧзыкъ напечатана за тѣхъ. Но азъ ще ги зарадвамъ по многѡ, като имъ изѧвѧ на касо съ какавъ чинъ єдинъ ȣчитель можи да ȣчи лесно стотина дѣца.

Заради да изтолкȣвамъ това по добрѣ, ще река чи азъ ще стана ȣчитель на сто дѣца. Из перво мысль-та ми не ще є да

спичѐлѧ пары̀ нитò да проболѧрѣ̀ѧ ѿт свѧ́то-то това̀ дѣ̀ло, ами̇̀ да оуправѧ́, и̇ да настáвѧ кóлкото мóга камтò добродѣтель-та̀ и̇ оучéніе-то млáды тѣ̀ дѣца които при-дáватъ на мóи тѣ̀ рацѣ̀ родители-тѣ̀ тѣхни. Ще сѧ трȣ́дѧ да сáмь и̇ ѿт вѫтрѣ̀ и̇ ѿт вáнъ дóбръ, смирéнъ, крóтакъ цѣломȣ́дръ и̇ бла-гочестѝвъ, щото̀ мóи-тѣ̀ рабóты да стáватъ примѣ́ри на мóи-тѣ̀ оученицы: защò ако̀ ги развратѧ̆ ще и̇мъ стóрѧ пò голѧ́мо ѕлò ѿт оумразны-атъ о̇нзи оучи́тель, кои̇то придáди на Ри́мскї атъ военачáлникъ свóи-тѣ̀ оученицы. Като̀ съ таквизи мы́слы и̇ съ таквизи добродѣ́тели влѣза въ школа-та, щѐ раздѣлѧ̆ оученицы-тѣ̀ си на дéсѧтъ чина по десѧтъ на всѧ́къ чинъ. Пò голéмы-тѣ̀ щѐ гȣ́дѧ на пéрвы-атъ чинъ, пò мáлки-тѣ̀ на втóры-атъ, а̇ най мáлки-тѣ̀ на десѧ́ты-атъ чинъ. Но предъ да начéна да казȣвамъ какъ щѐ ги оучѫ, трéба да кáжа каква̀ щѐ да є̇ шкóла-та: сасъ є̇дна̀ рѣ̀чь, щѧ́хъ да река̀ чи̇ и̇ тїѧ̀ и̇ сичкї-атъ вѫтрешенъ чинъ трéба да сѧ̆ като̀ Еврóпски-тѣ̀ дѣто оучатъ дрȣг-дрȣго-ȣчéніе-то; но това̀ не є̇ возмóжно да

ста-

стани по насъ тай, та заради това ще река, както ще можимъ, а не както треба.

Ще направя девять долги стола, като да седать десятина деца на единъ-атъ, и ще ги наредя средъ школа-та. Най дирныатъ отъ техъ ще назова В, а вторы-атъ Г, трети атъ Д, и прочая, и най предны-атъ І. Предъ столатъ І ще има една даска сасъ дребенъ пясакъ посипана и една пінакіда провесена, дето ще да е написано А, Б, В, съ големы, средны, и малки слова.

Въ понеделникъ ще доди единъ попъ или владыка да святи вода, ачи като соверши и ны благослови, ще наредя первыатъ чинъ на стол-атъ І. Което момче седи отъ десна-та страна на край-атъ ще го назовавамъ перво, а което е подъ него, второ и прочая, и най крайно-то отъ лева-та страна десято. Тогази ще начена да показувамъ на пінакіда-та сасъ показалецъ и да думамъ А, Б, В, Г, Д, Е, и прочая (а), а деца-та ще

(а) Въ Петербургска-та Академія опредѣлиха да думамы слова-та, А, Бе, Ве, Ге,

щѐ ма послѣдоватъ. Като ймъ кажа деся-тина пати, щѐ река на пѐрво-то да чете като а́зъ показꙋвамъ, а́чи а́ко не ꙁнай нѣгдѣ щѐ попытамъ второ-то, и̑ а́ко го ꙁнай щѐ направѧ него пѐрво, а пѐрво-то второ, а́ко ли го незнай и̑ второ-то щѐ попытамъ трето-то и̑ пр: и̑ коѐто го ꙁнай щѐ направѧ него пѐрво, а пѐрво-то не щѐ йди на негово-то мѣсто а́ми щѐ стани второ. Сетнѣ пакъ щѐ последова додѣ сокерши оурок-атъ (мадима-та, пінакіда-та). Подиръ него щѐ начени дрꙋго пакъ тай да чете, а а́зъ да показꙋвамъ. И̑ като почетатъ тай два часа, щѐ ймъ река да пишатъ на пѧсак-атъ сасъ пѐрст-атъ си какво̀то сло-во̀ ймъ покажа, ачищѐ йда да видѧ кой какъ го е̑ писалъ, и̑ а́ко нѣкой неможи щѐ мꙋ оуловѧ пѐрст-атъ и̑ щѐ напиша слово-то, а́чи щѐ ги ꙁатріѧ съ една дасгица, и̑ пакъ щѐ

Де, Е, и̑ пр: ꙁа да сричамы лесно: но менѣ ми сѧ вижда чи по лесно щѐ сри-чамы а́ко ги наꙁовавамы А, Бъ, Въ, Гъ, Дъ, Е, и̑ пр:

щѐ имъ покажа дрꙋго слово и пр. и тай щѐ сѧ минѐ ѿще єдинъ часъ. Подиръ пладне щѐ провесѧ дрꙋга пїнакїда, дѣто щѐ да є написано 1, 2, 3, 4, 5, ... Тамъ щѐ имъ показꙋвамъ и щѐ дꙋмамъ єдно, двѣ три, четыри и пр: Като имъ кажа десѧтина, пѧти щѐ река на перво-то да дꙋма а азъ да показꙋвамъ, и дѣто не знай щѐ попытамъ по-долны-тѣ мꙋ каквото и предъ пладне. Подиръ єдинъ часъ щѐ имъ река да пишатъ на пѧсак-атъ єдно, двѣ три и пр: и като сѧ приминѐ тай ѿще єдинъ часъ щѐ ги пꙋстѧ. За да не сѧ продолжавамъ твардѣ щѐ река чи ката день наꙋчатъ по два оурока єдинъ четенїе а дрꙋги Арїѳметїка.

Во вторникъ щѐ сѣдни вторы-атъ чинъ на стол-атъ І, но не щѐ ги оуча азъ, амѝ второ-то момчѐ ѿ первы-атъ чинъ а перво-то щѐ нагледꙋва и него и сички-тѣ дрꙋги. За по лесно щѐ назова началникъ перво-то момчѐ на первы-атъ чинъ; а чинононачалницы дрꙋги-тѣ. Началник-атъ инди щѐ наглѣдꙋва а чинононачалник-атъ вторый щѐ оучи вторы-атъ чинъ каквото ги азъ оучихъ

вчѐ-

вчера. Като совершатъ, другите ще си идатъ, а азъ ще остана съ чиноначалницыте, и ще имъ кажа вторы атъ оурокъ сиречъ Ба, бе, би, бї и пр: той ще да е написанъ на пїнакида, каквото и сички-те други съ големы слока. А полиръ пладне ще имъ кажа вторы-атъ оурокъ от Арїѳметїка та.

Въ среда началник-атъ ще нагледува пакъ сички-те, вторы-атъ чиноначалникъ ще оучи вторы-атъ чинъ на стол-атъ В, а третї-атъ ще оучи третї-атъ чинъ на стол-атъ І первы-атъ оурогъ. Таи ще последоватъ и презъ други-те дни.

Въ десяты-атъ день като са собиратъ ще изпеятъ Достойно есть, гологлавы сички-те и наредени Тогази ще додатъ чиноначалницы-те при мене и ще дамъ на вторы атъ девята-та пїнакида, а на третї-атъ осма-та и пр: и на десяты-атъ перва-та. Ачи ще гудя вторы-атъ чинъ на стол атъ В, а вторы атъ чиноначалникъ който ще ги оучи ще седни на стол-атъ Г обарнатъ камто техъ, и ще держи девята-та пїнакида.

А тре-

А трéтї-атъ чи́нъ щѐ сѣдни на сто́л-атъ Г и нéгов-атъ чинонача́лникъ на сто́л-атъ Д и пр: Тога́зи щѐ начéнатъ да чета́тъ как-во́то ги а́зъ оучихъ, а нача́лник-атъ щѐ хо́ди ѿт чи́нъ на чи́нъ и щѐ глѣда на врéдъ кóй каквò прáви, и катò ви́ди нѣ́кого ѿт оучени́цы-тѣ чи саам8ва щѐ го доведѐ при мéне. А а́зъ не щѐ го пла́ша чи щѐ го запра́ и въ недѣ́лѧ да четѐ, нитѝ щѐ го бі́ѧ, амѝ щѐ м8 река́ да и́де да сѣдѝ на страна́ до-дѣ̀ соверша́тъ др8ги-тѣ и да не четѐ, ачѝ оутрѣ да и́де на по́долны-атъ чи́нъ: акò ли нѣ́кой стóри по̀ голѣ́ма погрѣ́шка, нéм8 не щѐ да́вамъ два̀ днѝ илѝ трѝ днѝ илѝ и є́днà недѣ́лѧ да четѐ: нò акò є̑ совсѣ́мъ развратéмо и не щѐ да сѧ пока́й, щѐ го испа́дѧ да не разврат҃ва и др8ги-тѣ. Като сѧ мина́тъ два̀ ча́са, чиноначá лницы-тѣ щѐ начéнатъ да ка́з8ватъ по слóвò днéшнї-атъ оурóкъ, а оучени́цы-тѣ да го пи́шатъ на пїнакі́ды илѝ на пло́чы. Подиръ є́динъ ча́съ щѐ имъ река́ да и́дѧтъ да ви́дѧтъ кóй ка́къ є̑ писа́лъ, ачѝ щѐ сѧ испра́вѧтъ, и щѐ сѧ наредѧ́тъ по кра́й стенá-та чи́нъ по чи́нъ.

То-

Тогаҁи щѐ повелѣѧ да иҁлѣҁатъ пѐрвы-тѣ ѿт всѧкъ чинъ, и щѐ гѹдѧ всѧкого ѿт тѣхъ на по горнї-атъ мѹ чинъ. Сѐтнѣ щѐ река да иҁлѣҁатъ най долны-тѣ ѿт всѧкъ чинъ, и като гн по мамра щѐ ги провода на по долны-тѣ чинове. Подиръ тѣҁи щѐ испѣѧтъ пакъ Достоино ѐсть. Ачи щѐ ги про вода да си играѧтъ, и щѐ ҁарачамъ на пер-вочиницы-тѣ, сирѣчъ на пѐрвы тѣ ѿт всѧкъ чинъ, да наглѣдава всѧкїй свой-атъ чинъ. А аҁъ щѐ ѿстана съ чиноначалницы-тѣ, и като имъ кажа десѧтина пѧти де-сѧты-атъ оурогъ и го наѹчатъ, щѐ попи-шатъ (тїи не щѐ сѧ бавѧтъ три часа, ҁащо по щѐ прїематъ) ачи щѐ идимъ вси на по-лѧна та при дрѹги-тѣ оученицы. Щѐ ги поглѣдамъ като си играѧтъ: ачи подиръ малко щѐ идимъ да ꙗдемъ. И подиръ пладне пакъ тай щѐ сторимъ.

Въ тѣҁи правила, кога рече да ги стори человѣкъ ҁнаѧ чи щѐ намѣри много мѹки и ҁапрещѐнїѧ, но тїи щѐ са таквиҁи щото ѐдинъ раҁѹменъ оучитель можи да ги над-вива или да ги ѿтбѣгва. А ҁа Арїѳме-

тїка

тїка (хїсапъ) дѣто думамъ нè е̑ мачнѡ да ѫ̓ научѝ всѫкъ о̓учитель, и̓ да ѫ̓ придадè на свои-тѣ̀ о̓ученицы.

Знаѫ̀ чи много о̓учители и̓ просты человѣцы щè рекатъ, защò да не гудѫ и̓ поученїѫ за пр҄твославна-та наша вѣра въ тази книжка, нò да знаѫтъ чи е безпатнѡ, на малки дѣцà, които їѡще не знаѫтъ да сричатъ нитѝ да прочитатъ, да дадè человѣкъ таквизи поученїѫ, които е̓двамъ ныи можимъ да разбирамы. Но подиръ нѣкой мѣсѫцъ щè сѫ тупари е̓днà книга собрана ѿт вѣтхї-атъ и̓ новы атъ завѣтъ, по нашї-атъ ѫ̓зыкъ, въ коѫто ще намѣрѫтъ поученїѫ каквито желаѫтъ. И̓ а̓кò и̓мъ сѫ види добрѣ̀ могатъ да ѫ̓ начѣнатъ дѣцà-та като сѫ понаготвѫтъ сасъ тази.

I. I.

А Б В Г Д Є Ж Ѕ
П Р С Т Ѹ Ѯ Ф Х
Ь Ѣ Ю Ѿ Ꙗ Ѧ Ѯ

А Б В Г Д Є Ж Ѕ З И Ї
Ф Х Ѿ Ц Ч Ш Щ Ъ Ы Ь Ѣ

а б в г д є ж ѕ з и ї
ф х ѿ ц ч ш щ ъ ы ь

а ф ѵ б х т ц в с ѵ г
щ н ѧ з ы л ш н ь к

а є и ї о ѵ ꙋ ы ѣ ю ѡ

б в г д ж ѕ з к л м н п р

ъ ь.

§.

З И І К Л М Н О
Ѿ Ц Ч Ш Щ Ъ Ы
Ѵ Ѳ Ѵ Џ.

К Л М Н О П Р С Т Оу Ѹ
Ю Ѡ Ѩ Ѧ Ѯ Ѱ Ѳ Ѵ Џ.

к л м н о п р с т оу ѹ
ѣ ю ѡ ѩ ѧ ѯ ѱ ѳ ѵ џ.

ц р ѳ ч п ѱ є ш о ѯ ж
ѿ ю ї щ ѕ ъ м ѩ.

ѩ ѧ ѵ.

с т ф х ц ч ш щ ѯ ѱ ѳ џ.

2.

Ба	бе	би	бї	бо	бȣ	бы	бѣ	бю	бѧ	
Ва	ве	ви	вї	во	вȣ	вы	вѣ	вю	вѧ	вѷ
Га	ге	ги	гї	го	гȣ		гѣ		гѧ	гѷ
Да	де	ди	дї	до	дȣ	ды	дѣ		дѧ	дѷ
Жа	же	жи	жї	жо	жȣ		жѣ	жю	жѧ	
Ѕа	ѕе			ѕо	ѕȣ		ѕѣ			
За	зе	зи	зї	зо	зȣ	зы	зѣ	зю	зѧ	зѷ
Ка	ке	ки	кї	ко	кȣ		кѣ			кѷ
Ла	ле	ли	лї	ло	лȣ	лы	лѣ	лю	лѧ	лѷ
Ма	ме	ми	мї	мо	мȣ	мы	мѣ	мю	мѧ	мѷ
На	не	ни	нї	но	нȣ	ны	нѣ	ню	нѧ	нѷ
Па	пе	пи	пї	по	пȣ	пы	пѣ	пю	пѧ	пѷ
Ра	ре	ри	рї	ро	рȣ	ры	рѣ	рю	рѧ	
Са	се	си	сї	со	сȣ	сы	сѣ	сю	сѧ	сѷ
Та	те	ти	тї	то	тȣ	ты	тѣ	тю	тѧ	тѷ
Фа	фе	фи	фї	фо	фȣ		фѣ		фѧ	фѷ
Ха	хе	хи	хї	хо	хȣ		хѣ		хѧ	хѷ
Ца	це		цї	цо	цȣ	цы	цѣ	цю	цѧ	
Ча	че	чи	чї	чо	чȣ	чы	чѣ	чю	чѧ	
Ша	ше	ши	шї	шо	шȣ	шы	шѣ	шю	шѧ	
Ща	ще	щи	щї	що	щȣ	щы	щѣ	щю	щѧ	
Ѯа	ѯе	ѯи	ѯї	ѯо	ѯȣ		ѯѣ			
Ѱа	ѱе	ѱи	ѱї	ѱо	ѱȣ		ѱѣ			
Ѳа	ѳе	ѳи	ѳї	ѳо	ѳȣ		ѳѣ			ѳѷ
Џа	џе	џи	џї	џо	џȣ		џѣ			

И̂мена̀ А̃.

3.

Оў хо̀, о̓у ши̇. О̂ ко̀, о̂ чи̇. А̓ ба̀, а̂ бы̀.
Ба́ба, ба́бы. Ма́ма, ма́мы. Башта̀, башти̇.
Кӑшта, кӑшти. Ли цѐ, ли ца̀. Че ло̀, че ла̀.
Ра ка̀, ра цѣ̀. Ко жа, ко̓жи. Пе ро̀, пе ра̀.
Во да̀, во ды̀. Ві но, ві на Ча́ша, ча́ши.

4.

Мо рѐ, мо ре́ та. Не́ бо, не бе са̀.
Се́ мѧ, се мѧ на̀. И̓ мѧ, и̓ мѧ на̀.
Кѹ́ че, кѹ че та. Е̓ ре, Е̓ ре та.
Те лѐ, те ле́ та. Мѹ́ ле, мѹ́ ле та.
Пи́ ле, пи́ ле та. О̓р лѐ, о̓р ле́ та.

5.

Ма га́ ре, ма га́ ре та. Ко би́ ла, ко би́ лы̀.
Ло па́ та, ло па́ ты. По лѧ́ на, по ле́ ны.
Че ре́ ша, че ре́ ши. Же ле́ ѕо, же ле ѕа̀.
Во де ни́ ца, во де ни́ цы. Та па́ ви ца, та па́ ви цы.
Пї на кі́ да, пї на кі́ ды. Ро го ѕи на, ро го ѕи́ ны.

6.

Гла ва̀, гла вы́. Бра да̀, бра ды̀. Сна га̀, сна ги̇.

Сре да, сре ды́. Кни́ га, кни́ ги. Пло́ ча, пло́ чы.

Сте на̀, сте ны́. Крі на, крі ны. Кр҄ш ша, кр҄ш ши.

Пче ла̀, пче лы́. Кра́ ва, кра́ вы. По́р та, по́р ты.

Д҄ѹп ка, д҄ѹп ки. Ни́ш ка, ни́ш ки. Х҄ѹр ка, х҄ѹр ки.

7.

І҆́дъ, і҆́ до ве́. Оу҆́мъ, ѹ҆́ мо ве.

Д҄ѹхъ, д҄ѹ́ хо ве. По́пъ, по по́ ве.

Во́лъ, во ло́ ве. Сы́нъ, сы́ но ве.

Но́жъ, но жо́ ве. Но́съ, но́ со ве.

Ка́лъ, ка́ ло ве. Чи́нъ, чи́ но ве.

8.

Гла́съ, гла́ со ве. Тр҄ѹдъ, тр҄ѹ́ до ве.

Цвѣ́тъ, цвѣ́ то ве. Кла́съ, кла́ со ве.

Пло́дъ, пло́ до ве. Хлѣ́бъ, хлѣ́ бо ве.

Дво́ръ, дво́ ро ве. О҆́дръ, о҆́ дро ве.

До́ждъ, до́ж до ве. Гра́дъ, гра́ до ве.

Прилага́тельны В̃.

9.

Зо́лъ, ѕла̀, ѕло̀, ѕлы̀.
До́бръ, до́бра, до́бро, до́бры.
Мȣ́дръ, мȣ́дра, мȣ́дро, мȣ́дры.
Же́лтъ, же́лта, же́лто, же́лты.
Бѣ́лъ, бѣ́ла, бѣ́ло, бѣ́лы.

10.

Хȣ́ бавъ, хȣ́ бава, хȣ́ баво, хȣ́ бавы.
Лȣ ка́въ, лȣ кава, лȣ каво, лȣ ка́вы.
Че сти́тъ, че сти́та, че сти́то, че сти́ты.
Вы со́къ, вы со́ка, вы со́ко, вы со́ки.
Де бѣ́лъ, де бѣ́ла, де бѣ́ло, де бѣ́лы.

11.

Ца́рь, ца́ріе. Цари́ца, цари́цы.
Господа́рь, господа́ріе. Господа́рька, господарьки.
Вла́хъ, вла́сіе. Влахі́нѧ, влахі́ны.
Нача́лникъ, нача́лница, нача́лницы.
Магіо́сникъ, магіо́сница, магіо́сницы.

Членове съ имена и Прилагателны Г.

12.

Мѹжъ,	мѹж-атъ,	мѹжїе,	мѹжїе-тѣ.
Кракъ,	крак-атъ,	крака,	крака-та.
Конь,	конь-атъ,	конїе,	конїе-тѣ.
Волъ,	вол-атъ,	волове,	волове-тѣ.
Жена,	жена-та,	жены,	жены-тѣ.
Книга,	книга-та,	книги,	книги-тѣ.
Свѣщь,	свѣщь-та,	свѣщи,	свѣщи-тѣ.
Небо,	небо-то,	небеса,	небеса-та.
Колело,	колело-то,	колела,	колела-та.

13.

Силенъ,	силны-атъ.	силна,	силна-та.
Силно,	силно-то.	силны,	силны-тѣ.
Кротакъ,	кроткї-атъ.	кротка,	кротка-та.
Кротко,	кротко-то.	кротки,	кротки-тѣ.
Свѧтъ,	свѧты-атъ.	свѧта,	свѧта-та.
Свѧто,	свѧто-то.	свѧты,	свѧты-тѣ.
Смиренъ,	смирены-атъ	смирена,	смирена-та.
Смирено,	смирено-то	смирены,	смирены-тѣ.
Словесенъ,	словесны-атъ.	словесна,	словесна-та
Словесно,	словесно-то.	словесны,	словесны-тѣ.

Мѣ-

Мѣстоименїѧ Д҃.

14.

Азъ, ный. ты̀, вый. о̀нъ, о̀на, о̀но, о̀ни.
Твой, твоѧ̀, твоѐ. твои̇. Вашъ, ваша, ваше. ваши.
Мой, моѧ̀, моѐ. мои̇. Нашъ, наша, наше. наши.
Нѣговъ, нѣгова, нѣгово. нѣгови.
Тѣхенъ, тѣхна, тѣхно. тѣхни.
Свой, своѧ̀, своѐ. свои̇.
Кой, коѧ̀, коѐ кои̇. Чїй, чїѧ̀, чїѐ. чїи.
Тойзи, тѫзи, тозѝ, тѣзи.

Глаголъ Є҃.

15.

Любѫ, любишъ, люби.
Любимъ, любите, любѫтъ.
Любѣхъ, любѣши, любѣше.
Любѣхмы, любѣхте, любѣха.
Любилъ сѫмь, любилъ си, любилъ є҆.
любили смы̀, любили стѐ, любили сѫ.
Любилъ бѣхъ, любилъ бѣши, любилъ бѣ.
любили бѣхмы, любили бѣхте, любили бѣха.
Любихъ, люби, люби.
Любихмы, любихте, любиха.

Ще люба, ще любишъ, ще люби.
Ще любимъ, ще любите, ще любатъ.
Люби ща, люби щешъ, люби ще.
Люби щемъ, люби щете, люби щатъ.
Люби, да люби, любете, да любатъ.

16.

Люба са, любишъ са, люби са.
Любимъ са, любите са, любатъ са.
Любахъ са, любаши са, любаше са.
Любахмы са, любахте са, любаха са.
Любенъ самь, любенъ си, любенъ е.
Любени смы, любени сте, любени са.
Любенъ бехъ, любенъ беши, любенъ бе.
Любени бехмы, любени бехте, любени беха.
Любилъ самь са, любилъ си са, любилъ са е.
Любили смы са, любили сте са, любили са са.
Любихъ са, люби са, люби са.
Любихмы са, любихте са, любиха са.
Ще са люба, ще са любишъ, ще са люби.
Ще са любимъ, ще са любите, ще са любатъ.
Люби ща са, люби щешъ са, люби ще са.
Люби щемъ са, люби щете са, люби щатъ са.
Люби са, да са люби, любете са, да са любатъ.

Пред-

Предлѡ́зи съ дрꙋги рѣ́чи собра́ни Є҃.

17.

Безъ и҆ зако́нъ, беззако́нїе. По и҆ сра́мъ, посрамле́нїе.
Съ и҆ ро́дъ, сро́дство. При и҆ во́дъ, приво́дъ.
Про и҆ кла́тва, прокла́тва. Пре и҆ да́тель, преда́тель
Надъ и҆ стоя́тель, надстоя́тель. Пре и҆ чи́стъ пречи́стъ.
Ѡ҆б и҆ сре́бро, ѡ҆бребре́нъ. По и҆ зла́то, позлате́нъ.

18.

ПИ́ШѦ. Ѹ҆пи́свамъ, ѿпи́свамъ, и҆зпи́свамъ, спи́свамъ, напи́свамъ, надпи́свамъ, ѡ҆бпи́свамъ, попи́свамъ, подпи́свамъ, предпи́свамъ, припи́свамъ, допи́свамъ, запи́свамъ.

ХО́ДѦ. Ѡ҆тхо́ждамъ, и҆зхо́ждамъ, схо́ждамъ, нахо́ждамъ, ѡ҆бхо́ждамъ, прихо́ждамъ, дохо́ждамъ, разхо́ждамъ.

ШІѦ. Ѹ҆шíвамъ, и҆зшíвамъ, вшíвамъ, сошíвамъ, нашíвамъ, надшíвамъ, ѡ҆бшíвамъ, пошíвамъ, подшíвамъ, пришíвамъ, дошíвамъ, зашíвамъ, разшíвамъ.

ЧЕТА́. Ѿтчитамъ, и҆зчитамъ, начитамъ, надчитамъ, почитамъ, предчитамъ, причитамъ, дочитамъ, ѕачитамъ, разчитамъ, прочитамъ.

ЛѢѬ. Ѿтливамъ, и҆зливамъ, сливамъ, наливамъ, надливамъ, ѡ҆бливамъ, поливамъ, предливамъ, приливамъ, доливамъ, ѕаливамъ, разливамъ, проливамъ.

БІѬ. Оу҆біѧамъ, ѿтбіѧамъ, и҆збіѧамъ, вбіѧамъ, сбіѧамъ, набіѧамъ, надбіѧамъ, побіѧамъ, подбіѧамъ, предбіѧамъ, прибіѧамъ, добіѧамъ, ѕабіѧамъ, разбіѧамъ, пробіѧамъ.

19.

Носѧ, и҆зносѧмъ, произносѧмъ.
Біѧ, прибіѧамъ, и҆зприбіѧамъ.
Водѧ, провождамъ, предпровождамъ.
Даѧамъ, продаѧамъ, препродаѧамъ.
Говорѧ, приговарѧмъ, надприговарѧмъ.

Карѣчіѧ Ѕ҃.

20.

ГДѢ; тꙋкъ, тамъ, ѿтвать, горѣ, долѡ, близѡ, далечь, посреди, ѿтсрѧща, оу҆предъ, оу҆ѕать, вредъ, дѣто.

КО-

КОГА; сѐга, ѿдѣвѣ, тѹтакси, потора, днесъ, ѹтрѣ, вчѣра, всѧкога, когато, тогази.

КАКЪ; добрѣ, мирнѡ, цѣломѹдреннѡ, правѡ, кривѡ, остроѹмнѡ.

Тичешкомъ, сѣдишкомъ, мажишкомъ, молчишкомъ, правишкомъ, смѣишкомъ, біишкомъ, ѹчешкомъ.

Тъи инакъ, всѧкакъ, никакъ.

КОЛКО; многѡ, малкѡ, частѡ, рѧдкѡ. Еднаждъ, дваждъ, триждъ, четыриждъ.

Производны И.

21.

Небо, Небесенъ. Богъ, божественъ.
Востокъ, Восточенъ. Западъ, Западенъ.
Полѹдне, Полѹдненъ. Полѹнощь, Полѹнощенъ.
Еѵрѡпа, Еѵрѡпеаненъ. Асіа, Асіаненъ.
Америка, Американенъ. Африка, Африканенъ.
Рѡссіа, Рѡссіаненъ. Петербѹргъ, Петербѹргчаненъ.
Немціа, Немецъ. Бечъ, Бечаненъ.
Прѹсіа, Прѹсіаненъ. Берлінъ, Берлінжаненъ.
Франца, Френецъ. Парішъ, Парішаненъ.

Ѷспа́нїа, Ѷспанїо́лъ. Мадрі́тъ, Мадрїта́ненъ.
Ѷталїа, Ѷталїа́нъ. Ри́мъ, Римлѧненъ.
Ѩнглїа, Ѩнгилицъ. Ло́ндра, Ло́ндрѧненъ.
Тѹркїа, Тѹрченъ. Цари́гра́дъ, Цароградж-данненъ.
Болгарїа, Бо́лгаренъ. Софі́а, Софїа́ненъ.
Тъ́рново, Тъ́рновчаненъ.

22.

Пе́тръ,	Пе́тровичъ,	Пе́тровъ.
Васі́ль,	Васі́льовичъ,	Васі́льовъ.
Дими́тръ,	Дими́тровичъ,	Дими́тровъ.
Ѷѡаннъ,	Ѷѡа́нновичъ,	Ѷѡа́нновъ.
Стоѧнъ,	Стоѧ́новичъ,	Стоѧ́новъ.
Ѫ҆ѳанасъ,	Ѫ҆ѳана́совичъ,	Ѫ҆ѳана́совъ.

23.

Нача́лникъ,	нача́лниковъ,	нача́лническъ.
Влады́ка,	влады́ковъ.	влады́ческъ.
Ѹ҆чи́тель,	ѹ҆чи́телевъ,	ѹ҆чи́тельскъ.
Господарь,	господа́рьовъ.	господа́рьскъ.
Кнѧзъ,	кнѧзовъ,	кнѧзескъ.
Кра́ль,	кра́льовъ,	кра́левскъ.

24.

Момчѐ,	момче́нце,	момчи́ще.
Моми́че,	моми́чинце,	моми́чище.
Женà,	жени́ца,	жени́ще.
Ракà,	рачи́ца,	рачи́ще.
Кра́къ,	краче́цъ,	крачи́ще.

О̓ганъ, о̓гни́ще. Пла́дне, пладни́ще.

25.

Че́ренъ,	черни́чакъ,	черни́кавъ.
Си́въ,	сиви́чакъ,	сивола́въ.
Зеле́нъ,	зеле́ничакъ,	зеленли́въ.

Ра́бота, работли́въ. Свѣ́тъ, свѣтли́въ.
Дꙋма, дꙋмли́въ. Сприка́званіе, сприказли́въ.

Трӑнъ,	трӑнжнъ,	транли́въ.
Пж́сакъ,	пжсаченъ,	пжсжкли́въ.
Ка́мень,	ка́мененъ,	каменли́въ.
Пра́хъ,	пра́шенъ,	прахли́въ.
Ко́ккалъ,	ко́ккаленъ,	коккали́въ.

26.

Че́тъ, четӑ, чте́ніе, чте́цъ, четишко́мъ.
По́мощь, пома́гамъ, пома́ганіе, помо́щникъ.
Пи́смо, пи́ша, пи́саніе, пи́сарь, пишишко́мъ.

Постъ

По́стъ, по́стѧ, по́стѧнїе, по́стникъ.
Ра́бота, ра́ботѧ, ра́ботѧнїе, рабо́тникъ.
Дѣлъ, дѣлѧ̆, дѣле́нїе, дѣли́тель, дѣлишко́мъ.

Собра́ни Ѳ҃.

27.

Всѧкъ и҆ бла́гъ всебла́гъ. Всѧкъ и҆ свѧ́тъ, всесвѧ́тъ.
Ра́венъ и҆ а҆по́столъ равноапо́столъ.
Пе́рвый и҆ нача́лникъ первонача́лникъ.
Свѧще́нъ и҆ мѹченикъ свѧщенномѹченикъ.
Злато и҆ ѹ҆ста̀ златоѹстъ.
Бо́гъ и҆ сло́во богосло́въ. О҆ко̀ и҆ бо́лесть о҆кобо́ль.
Че́ренъ и҆ о҆ко̀ черноо́къ. До́лагъ и҆ лицѐ далголи́къ.
О҆́стръ и҆ ѹ҆́мъ о҆строѹме́нъ. Бла́гъ и҆ ро́дъ благоро́денъ.
Ве́ликъ и҆ дѹша̀ великодѹшенъ.
Бла́гъ и҆ че́сть благочести́въ.

28.

Человѣ́къ и҆ лю́бѧ человѣколю́бецъ. Рѹка̀ и҆ пи́ша рѹкопи́сецъ.

Рѹка̀ и во́дѧ рѹководе́цъ. Бо́гъ и пріе́мамъ Богопрїи́мецъ.
Сребро̀ и любѧ сребролюбецъ.
Ї́кона и борѧ їконобо́рецъ. Мѵ́ро и то́чѧ мѵроточецъ.
Землѧ̀ и ме́рѧ землеме́рецъ. Ѕвезда̀ и броѧ ѕвездоброецъ.
Кро́вь и проли́вамъ кровопролитїе.
Са́мъ и держа̀ самоде́ржецъ.

II.

Вся́ко дѣтѐ тре́ба, кога̀ щѐ си ле́гни, или кога̀ сѧ сабодѝ и ста́ни ѿт легло́-то, или кога̀ щѐ сѣдни да ꙗдѐ, или кога̀ ста́ни ѿт трапе́за-та, да сѧ помо́лѧ Богꙋ и да четѐ послѣдны-тѣ моли́твы.

Кога̀ ще си ле́гни да сѧ помоли та́и.

Во и́мѧ ѻтца̀ и сы́на и свѧта́гѡ дꙋха, ами́нь. (а)

Мо-

(а) А́зъ гꙋди́хъ моли́твы-тѣ безъ ті́тлы за да є лесно на дѣца-та да ги четатъ.

Молитвами свѧтыхъ ѻтецъ нашихъ, господи Іисусе хрїсте боже нашъ, помилуй насъ, аминь.

Слава тебѣ боже нашъ, слава тебѣ.

Царю небесный, оутѣшителю, душе истины, иже вездѣ сый, и всѧ исполнѧѧй, сокровище благихъ, и жизни подателю прїиди и вселисѧ въ ны, и ѡчисти ны ѿ всѧкїѧ скверны и спаси блаже душы нашѧ.

Свѧтый боже, свѧтый крѣпкїй, свѧтый безсмертный; помилуй насъ. (трижды) Слава ѻтцу и сыну и свѧтому духу, и нынѣ и присно, и во вѣки вѣкѡвъ, аминь.

Пресвѧтаѧ троице помилуй насъ: господи ѡчисти грѣхи нашѧ: владыко прости беззаконїѧ наша: свѧтый посѣти, и исцѣли немощи нашѧ имене твоегѡ ради.

Господи помилуй. (трижды) Слава, и нынѣ:

Ѻтче нашъ иже еси на небесѣхъ, да свѧтитсѧ имѧ твое, да прїидетъ царствїе твое: да будетъ волѧ твоѧ, ꙗкѡ на небеси и на земли, хлѣбъ нашъ насущный даждь

нам

нам днесь, и остави нам долги наша, якоже и мы оставляем должником нашым, и не введи нас во искошение, но избави нас от лукаваго.

Господи помилуй (дванадесять пяти),

Слава, и ныне:

Приидите поклонимся, цареви нашему богу.
Приидите поклонимся, и припадем христу цареви нашему богу.
Приидите поклонимся, и припадем самому христу. цареви и богу нашему.

Верую во единаго бога отца вседержителя творца небу и земли, видимым же всем и не видимым. И во единаго господа Иисуса христа, сына божия, единороднаго, иже от отца рожденнаго прежде всех век. Света от света, бога истинна: от бога истинна, рожденна не сотворенна, единосущна отцу иже вся быша. Нас ради человек и нашего ради спасения, сшедшаго с небес и воплотившагося от духа свята и марии девы, и вочеловечшася. Распятаго же за ны при понтийстем пилате,

и стра-

и҆ страда́вша и҆ погребе́на, и҆ воскре́сшаго въ третїй де́нь по писа́нїемъ. И҆ возше́дшаго на небеса̀, и҆ сѣдѧ́ща ѡ҆десн҄ꙋю ѻ҆тца̀, И҆ па́ки грѧдꙋ́щаго со сла́вою сꙋди́ти живы́мъ и҆ ме́ртвымъ, є҆гѡ́же ца́рствїю не бꙋ́детъ конца̀.

Втора́гѡ собо́ра:

И҆ въ дꙋ́ха свѧта́го, го́спода, животворѧ́щаго, и҆̀же ѿ ѻ҆тца̀ и҆сходѧ́щаго, и҆̀же со ѻ҆тце́мъ и҆ сы́номъ спокланѧ́ема и҆ сла́вима, глаго́лавшаго проро́ки. Во є҆ди́нꙋ свѧтꙋ́ю собо́рнꙋю и҆ а҆по́стольскꙋю це́рковь. И҆сповѣ́дꙋю є҆ди́но креще́нїе во ѡ҆ставле́нїе грѣхѡ́въ. Ча́ю воскресе́нїѧ ме́ртвыхъ: И҆ жи́зни бꙋ́дꙋщагѡ вѣ́ка, а҆ми́нь.

Досто́йно є҆́сть ꙗ҆́кѡ вои́стиннꙋ блажи́ти тѧ̀ богоро́дицꙋ, присноблаже́ннꙋю и҆ пренепоро́чнꙋю, и҆ ма́терь бо́га на́шегѡ.

Честнѣ́йшꙋю херꙋві́мъ, и҆ сла́внѣйшꙋю без̾ сравне́нїѧ серафі́мъ, без̾ и҆стлѣ́нїѧ бо́га сло́ва ро́ждшꙋю, сꙋ́щꙋю богоро́дицꙋ тѧ̀ велича́емъ.

И҆ да́ждь на́мъ влады́ко на со́нъ грѧдꙋ́щымъ поко́й тѣ́ла и҆ дꙋши́, и҆ сохранѝ на́съ

ѿ мрачнагѡ сна грѣховнагѡ и ѿ всѧкагѡ тёмнагѡ и нощнагѡ сладострастрїѧ, оукроти стремленїѧ страстей, оугаси раждженныѧ стрѣлы лукавагѡ, иже на ны льстивнѡ движимыѧ: плоти нашеѧ востанїѧ оутоли, и всѧкое земное и вещественное наше мудрованїе оуспи, и даруй намъ боже бодръ оумъ, цѣломудръ помыслъ, сердце трезвѧщееся, сонъ легокъ, и всѧкагѡ сатанина мечтанїѧ измѣненъ: возстави же насъ во времѧ молитвы оутверждены въ заповѣдехъ твоихъ, и памѧть судебъ твоихъ въ себѣ тверду имущѧ: всенощное славословїе намъ даруй, во еже пѣти и благословити и славити пречистое и великолѣпое имѧ твоѐ, отца, и сына. и свѧтагѡ духа, нынѣ и прысно и во вѣки вѣковъ, аминь.

Преславнаѧ приснодѣво мати хрїста бога, принеси нашу молитву сыну твоему и богу нашему да спасетъ тобою душы нашѧ.

Оуповáнїе мое отецъ, прибѣжище мое сынъ покровъ мой духъ свѧтый, троице свѧтаѧ слава тебѣ.

А҆́гг҃елъ предста́тель съ небесѐ посла́нъ бы́сть рещи богоро́дицѣ: ра́дꙋйсѧ, и҆ со безпло́тнымъ гла́сомъ воплоща́ема тѧ̀ зрѧ̀ го́споди, ᲂу҆жаса́шесѧ и҆ стоѧ́ше, зовы́й къ не́й такова̑ѧ: ра́дꙋйсѧ, є҆́юже ра́дость возсїѧ́етъ: ра́дꙋйсѧ є҆́юже клѧ́тва и҆счезнетъ. Ра́дꙋйсѧ па́дшагѡ а҆да́ма воззва́нїе: ра́дꙋйсѧ сле́зъ є҆́ѵиныхъ и҆збавле́нїе. Ра́дꙋйсѧ высото̀ неꙋдобовосходи́маѧ человѣ́ческими по́мыслы: ра́дꙋйсѧ глꙋбино̀ неꙋдобозри́маѧ и҆ а҆́гг҃ельскима ѻ҆чи́ма. Ра́дꙋйсѧ ꙗ҆́кѡ є҆сѝ ца́рево сѣда́лище: ра́дꙋйсѧ ꙗ҆́кѡ но́сиши носѧ́щаго всѧ̑: ра́дꙋйсѧ ᲂу҆́тробо боже́ственнагѡ воплоще́нїѧ. Ра́дꙋйсѧ є҆́юже ѡ҆бновлѧ́етсѧ тва́рь: ра́дꙋйсѧ є҆́юже покланѧ́емсѧ творцꙋ̀. Ра́дꙋйсѧ невѣ́сто неневѣ́стнаѧ.

Ѡ҆ всепѣ́таѧ ма́ти, ро́ждшаѧ всѣ́хъ свѧты́хъ свѧтѣ́йшее сло́во, ны́нѣшнее прїе́мши приноше́нїе, ѿ всѧ́кїѧ и҆зба́ви напа́сти всѣ́хъ, и҆ бꙋ́дꙋщїѧ и҆з̾ми̇̀ мꙋ́ки тебѣ̀ вопїю́щихъ: А҆ллилꙋ́їѧ.

Всѐ ᲂу҆пова́нїе моѐ на тѧ̀ возлага́ю ма́ти бо́жїѧ сохрани̇̀ мѧ̀ под̾ кро́вомъ твои́мъ.

Сла́ва, и҆ ны́нѣ: го́споди поми́лꙋй. (три́жды)

Мо-

Моли́твы оу҆́тренны.

Во и҆́мѧ о҆тца̀: Моли́твами свѧты́хъ:
Царю̀ небе́сный: Свѧ́тый бо́же:
Пресвѧта́ѧ тро́ице: О҆́тче на́шъ:

Воста́вше ѿ сна̀ припа́даемъ тѝ бла́же, и҆ а҆́гглескꙋю пѣ́снь вопїе́мъ ти си́льне: свѧ́тъ, свѧ́тъ, свѧ́тъ є҆сѝ бо́же, богоро́дицею поми́лꙋй на́съ. Сла́ва:

Ѿ о҆дра̀ и҆ сна̀ воздви́глъ мѧ̀ є҆сѝ го́споди, оу҆́мъ мо́й просвѣтѝ и҆ се́рдце, и҆ оу҆стнѣ̀ мои ѿве́рзи, во є҆́же пѣ́ти тѧ̀ свѧта́ѧ тро́ице: свѧ́тъ, свѧ́тъ, свѧ́тъ є҆сѝ бо́же богоро́дицею поми́лꙋй на́съ.

И҆ ны́нѣ:

Напра́снѡ сꙋдїѧ̀ прїи́детъ и҆ коегѡ́ждо дѣѧ̑нїѧ ѡ҆бнажа́тсѧ, но стра́хомъ зове́мъ въ полꙋ́нощи: свѧ́тъ, свѧ́тъ, свѧ́тъ є҆сѝ бо́же, богоро́дицею поми́лꙋй на́съ.

Го́споди поми́лꙋй (дванадесѧ́тъ па́ти).

Ѿ сна̀ воста́въ благодарю̀ тѧ̀ свѧта́ѧ тро́ице, ꙗ҆́кѡ мно́гїѧ ра́ди твоеѧ̀ бла́гости, и҆ долготерпѣ́нїѧ, не прогнѣ́валсѧ є҆сѝ на

мѧ̀ лѣ́ниваго и҆ грѣ́шнаго, нижѐ погꙋби́лъ мѧ̀ є҆сѝ со беззако́нми мои́ми, но человѣ-колю́бствовалъ є҆сѝ ѻ҆бы́чнѡ, и҆ въ нечаѧ́нїи лежа́щаго воздви́глъ мѧ̀ є҆сѝ, во є҆́же ѹ҆́тре-невати, и҆ славосло́вити держа́вꙋ твою̀, и҆ ны́нѣ просвѣ́ти моѝ ѻ҆́чи мы́сленныѧ, ѿ-ве́рзи моѧ̀ ѹ҆ста̀, поꙋча́тисѧ словесе́мъ твои́-мъ, и҆ разꙋмѣ́ти за́повѣди твоѧ̀, и҆ твори́ти во́лю твою̀, и҆ пѣ́ти тѧ̀ во и҆сповѣ́данїи сер-де́чнѣмъ, и҆ воспѣва́ти всесвѧто́е и҆́мѧ твоѐ ѻ҆тца̀ и҆ сы́на, и҆ свѧта́гѡ дꙋ́ха, ны́нѣ и҆ при́снѡ, и҆ во вѣ́ки вѣкѡ́въ, а҆ми́нь.

Вѣ́рꙋю во є҆ди́наго: А҆́ггелъ предста́тель:

Ѡ҆̀ всепѣ́таѧ ма́ти: Всѐ ѹ҆пова́нїе моѐ:

Сла́ва, и҆ ны́нѣ: Го́споди поми́лꙋй три́жды.

Моли́тва предъ да сѣ́днимъ да пладнꙋ́вамы.

Ѻ҆́тче на́шъ: сла́ва, и҆ ны́нѣ:

Го́споди поми́лꙋй три́жды.

Го́споди і҆исꙋ́се хрїстѐ бо́же на́шъ благосло-вѝ на́мъ пи́щꙋ и҆ питїѐ сїѐ моли́твъ ра́ди

пре-

пречистыѧ твоеѧ̀ матери, и҆ всѣ́хъ твои́хъ свѧтыхъ, а҆ми́нь.

Подиръ пладнѹванїе-то.

Возвеселилъ ны є҆сѝ господи въ творе́нїихъ твои́хъ, и҆ въ дѣлѣхъ рѹкѹ твое́ю возрадѹемсѧ, знаменасѧ на на́съ свѣтъ лица̀ твоегѡ̀ го́споди, далъ є҆сѝ веселїе въ се́рдцѣ мое́мъ, ѿ плода̀ пшени́цы, вїна̀ и҆ є҆ле́а своегѡ̀ ѹ҆мно́жишасѧ, въ мирѣ вкѹпѣ ѹ҆снѹ и по-чїю: ꙗ҆́кѡ ты̀ го́споди є҆ди́наго на ѹ҆пова́нїи всели́лъ мѧ̀ є҆сѝ. Сла́ва, и҆ нынѣ:

Го́споди поми́лѹй, три́жды.

Моли́тва предъ да седнимъ да вечерамы.

Ꙗ҆дѧ́тъ ѹ҆бо́зїи, и҆ насы́тѧтсѧ и҆ восхва́лѧтъ го́спода взыска́ющїи є҆го̀, жива̀ бѹдѹтъ сердца̀ и҆́хъ въ вѣ́къ вѣ́ка.

Сла́ва, и҆ нынѣ: го́споди поми́лѹй, три́жды.

Го́споди ї҆исѹсе хрїстѐ:

Подиръ вечерянїе-то.

Возвеселилъ ны̀ є҆сѝ: сла́ва, и҆ нынѣ:

Го́споди поми́лѹй, три́жды.

Моли́тва предъ да наче́натъ да чета́тъ дѣца́-та (а).

Преблагі́й Го́споди пода́й на́мъ благода́ть свѧта́гѡ Дѹха́ твоегѡ̀, да пода́ри на́мъ смы́сль и҆ да ѹ҆твердѝ дѹше́вны-тѣ̀ на́ши си́лы, ꙁа да внима́имъ на ѹ҆че́ніе-то кое́то ни прида́ватъ: и҆ та́и да порасте́мъ та да просла́вимъ и҆́мѧ-то твоѐ Созда́телю на́шъ, и҆ да по́лꙁовамы на́ше-то ѻ҆те́чество.

Моли́тва катѡ̀ соверша́тъ.

Благодари́мъ тебѐ Созда́телю на́шъ, чи ны́ сподо́би съ твоѧ́-та благода́ть да внима́й-мъ на ѹ҆че́ніе-то. Благословѝ на́ши-тѣ̀ на-ча́лницы, роди́тели и҆ ѹ҆чи́тели, ко́ито по-ка́ꙁватъ на́мъ пѫ́ть-атъ на и҆́стина-та, и҆ по-да́й на́мъ си́ла и҆ ꙗ҆́коcть ꙁа да продолжи́-мъ ѹ҆че́ніе-то на́ше.

До́-

(а) Поди́ръ катѡ̀ и҆ꙁпѣ́ѧтъ досто́йно є҆́сть: тре́ба да чѝте тѣ́ꙁи моли́твы ка́та де́нь є҆дно̀ момчѐ, а҆ дрѹ́ги-тѣ̀ да сто́ѧтъ го-логла́ви и҆ да слы́шатъ съ внима́ніе.

III.

До́бри совѣ́ти.

Што́то не щешъ да ти стру́ватъ дру́ги-тѣ нито̀ ты̀ да го стру́вашъ на дру́ги-тѣ.

А҆кѡ̀ много́ѡ хорту́вашъ, мно́го погрѣшки стру́вашъ.

А҆кѡ̀ и҆зла́жишъ є҆ди́нъ пать, не та вѣ́ровaтъ вто́рый пать.

По̀ добрѣ̀ прїѧтель вѣ́ренъ, а҆ нѐ камень без̾ цѣненъ.

На голѧмцы̀ да не сѧ проти́вѧшъ, и҆ съ болѧрцы̀ да не сѧ ска́рвашъ.

Дру́гомꙋ не сѧ присми́вай, а҆ми̇̀ те́бе си ѡ҆бглѣ́двай.

Стру́вай добро̀, да намѣ́ришъ добро̀.

Да не сѧ присми́вашъ ни́комꙋ кога̀ и҆спа-ни, защо никой не зна́й ка̀къ щѐ ѹ҆са́мни.

Ко́йто днѣ́сь є҆ болѧ́рецъ, ѹ҆́трѣ мо́жи да є҆ слѣ́пецъ.

И҆ ко́йто днѣ́сь є҆ голѧмѣ́цъ, ѹ҆́трѣ мо́жи да є҆ мѣ́ртвецъ.

Почи́тай стари-тѣ до̀дѣ младѣ́ишъ, да почитатъ и҆ те́бе кога̀ ѹ҆старѣ́ишъ.

Што-

Щото сѧ вричашъ, да го стрꙋвашъ.

Щото не можишъ да сторишъ, нити да сѧ вричашъ чи ще го сторишъ.

Да не вѣровашъ всѧкога кога та хвалѧтъ, защо честѡ хора-та дрꙋго хортꙋватъ и дрꙋго мыслѧтъ.

Хꙋдожество (занаѧтъ) да сѧ наꙋчавашъ, защо тогази никога не оугладнѧвашъ.

По добрѣ да дꙋматъ ѕлѣ за тебе, а ты да си добръ, а не да дꙋматъ добрѣ, а ты да си лошавъ.

Акѡ не попистѧвашъ, скорѡ оусиромашавашъ.

При каквито живѣйшъ, на тѣхъ ще оуприличѣйшъ.

Да не глѣдашъ кора-та, ами среда-та.

Кога нѣщо ще наченишъ, сила-та си первѡ да притеглишъ.

Акѡ не сѧ трꙋдишъ додѣ младѣйшъ, безъ різа ще оустарѣйшъ.

За оутрѣ да не ѡставѧшъ, щото за днесь настанѧвашъ.

Щото незнайшъ, нити да хвалишъ, нити да коришъ.

Да

Да не сѧ срамꙋвашъ, кога пыташъ за което не разбирашъ.

Днесь да мыслишъ оутрѣ що ще правишъ.

По добрѣ да си самъ, а не съ развратенъ человѣкъ.

Не ѿдавай ѕло за ѕло.

Почитай всѧкого както мꙋ прилича.

Да начевашъ всѧко нѣщо ѿ дѣто треба.

Додѣ є время да си ѿварѧшъ очи-тѣ.

Никога нищо да не речешъ, додѣ первω не го смыслишъ.

Малкω хортꙋвай многω слышай, заради това имашъ една оуста, и двѣ оуши.

Щото стрꙋвашъ, стрꙋвай го добрѣ и мысли за сетнѣна-та.

Който забранѧ по безсилни-тѣ, забранѧ сѧ ѿ по силни-тѣ.

Който не познава добро-то, частω испада въ ѕло-то.

Който оуправдѧва неправедни-тѣ, оунеправдѧва праведни-тѣ.

Всѧкїй обича който мꙋ прилича.

Който себе си хвали, той себе си кори.

Мꙋдры-атъ по много хортꙋва кога помолчава, а не безꙋмны-атъ кога балнꙋва.

Благороденъ є добродѣлец-атъ, а не болѩрец-атъ.

Всѩко є лесно за трꙋдливы-атъ, и всѩко є мачно за марзиливы-атъ.

Който съ неправда проболѩрѩва, скоро оусиромашава.

Птичета-та сѧ познаватъ по цартеніе-то, а человѣцы-тѣ по хортꙋваніе-то.

Человѣкъ проболѩрѩва, ако попистѩва.

Щото скоро става, скоро сѧ загꙋбѩва.

Всѩкій колькото мꙋ черга-та стига, толькози да сѧ простира.

Който много хортꙋва, ѩ много лажи, ѩ много балнꙋва.

Който има наꙋка не испадва никога.

Който хвали ѕло-то, не люби добро-то.

Марзиливы-атъ человѣкъ на празно ѩде хлѣб-атъ.

Марзиль-атъ є бащіа на ѕло-то.

При лꙋкави человѣцы, и добры-атъ става лꙋкавъ.

Добръ человѣкъ вредъ сѧ на храна.

Всѧ-

Всѧко нѣщо има време-то си.

Всѧко нѣщо да бѫди съ мѣрка.

Който трапъ за другиго ископава, той себе си вѫтрѣ закопава.

По добрѣ сухъ хлѣбъ съ миръ, а не много ѩстїѧ съсъ скорбъ.

IV.

Умни ѡтвѣти.

1. Попытаха Θалиса: що е мѫчно; а той ѿвѣща: да познай человѣкъ себе си. Пакъ го попытаха, ами що е лесно; и той рече: да учимъ другаго.

2. Димонакъ, като го попытаха: кога начена да разбира философїа-та; рече: когато наченахъ да познавамъ мене си.

3. Арїстїппа попытаха: що трѣба да учатъ момчета-та; а той ѿвѣща: щото ще имъ трѣба кога порастѫтъ.

4. Епїктита попытаха: кой е богатъ; пакъ той рече: който е благодаренъ на колкото има.

Дїо-

5. Діогена попытаха: какъ можи человѣкъ да си ѿтварни на непріѧтели-тѣ; а той рече: акѡ имъ стрȣва добро.

6. Арістотелъ, като го попытаха: що е пріѧтель; рече: една дȣша въ двѣ тѣла.

7. Попытаха Сѡкрата: какъ можи человѣкъ да оугоди (ареса) на хора-та; а той ѿтвѣща: акѡ стрȣва добрѣ и хортȣва оумнѡ.

8 Платѡнȣ казваха чи едніи го корѧтъ: а той рече: но азъ ще живѣѧ тай, щото сички-тѣ хора да познаѧтъ чи лажатъ.

9. Алеѯандра попытаха гдѣ ти е именіе-що; а той показа пріѧтели-тѣ си.

10. Діонѵсіа, като падна ѿт царство-то си, попытаха: що та ползова Платѡнъ и философіа-та; а той ѿтвѣща: наȣчи ма да живѣѧ добрѣ и на това состоѧ-ніе (халъ).

11. Ѳалиса попытаха: що е обще на сички-тѣ хора; а той рече надѣжда-та, защо ѧ иматъ, и които нищо нѣматъ.

12. Пакъ го попытаха: да ли можимъ да оукрімъ ѿт Бога нѣкоѧ работа; а той рече: не можимъ нити мысалъ.

13. Сократ8 д8маха чи єдинъ хорт8ва ѕлѣ за него, а той рече: не трѣба да сѧ ч8дите, защо той не знай да хорт8ва добрѣ.

14. М8санїа попытаха: какъ можи человѣкъ да соверши благопол8чнѡ живот-атъ свой; а той ѿтвѣща: акѡ живѣй всѧкога тъй, като чи ли щѧше да 8мре на 8трѣ.

15. Нѣкой си блѧщоревй многѡ при Арїстотела, а чи като стана да си йде рече м8: бѣлкимъ та смотихъ съ хоратьѧ-тѣ си; нѐ, рече фїлософ-атъ, защо азъ не та слышахъ.

16. Метела Македонанин-атъ попыта єдинъ военачалникъ: що щѐ правишъ 8трѣ; а той рече: акѡ 8гадахъ чи дреха-та ми знай що си мыслѧ да правѧ, тойзи часъ ѧ изгарѧхъ.

17. Ѿт Р8тїла Р8фа єдинъ прїѧтель пойска єдно неправедно нѣщо, а той не рачи да го стори. Тогази сѧ разгнѣви прїѧтель-атъ м8, и като си ѿтхождаше рече: каква польза имамъ ѿт твой-то прїѧтелство, кога не ми стр8вашъ щото ти йща; а той м8 ѿтвѣща: ами и мене що ма пользова

зова твой-то прїѧтелство, ако трѣба да стрꙋвамъ неправедны работы;

18. Агїда попыташа: колко войска има; а той рече: колкото трѣба за да победѧ.

19. На Леонїда писа Ѯерзъ: дай ми оржїе-то си (силѧхатъ): а той мꙋ ѿговорѣ: дойди (ила) да го земни.

20. Алеѯандръ, като чꙋваше чи Дарїи готви много войска, рече: единъ вълкъ не сѧ плаши ѿ много овцы.

21. Фωкїωнꙋ дꙋмаше Димосѳенъ ще та оубїѧтъ Аѳиннѧни-тѣ, акω сѧ разгнѣвѧтъ: пакъ той мꙋ ѿговорѣ: а тебе, акω сѧ свѣстѧтъ.

22. Фїлософꙋ Анахарсꙋ сѧ присмиваше единъ чи е скиѳѧнинъ сирѣчь варваръ: а той мꙋ рече: мене засрамѧва мое-то отечество, а ты засрамѧвашъ твое-то.

23. Платωна попыта единъ: какво добро да ти сторѧ; а той ѿговорѣ: акω познаишъ нѣкой ѕло на мене да ми го кажишъ.

24. Мꙋдрыатъ Вїωнъ видѣ единого завистника чи сѧ скорби, и мꙋ рече: не знаѧ

да

да ли тебѣ сѧ слꙋчи нѣкой ѕло̀, или дрꙋго-
мꙋ нѣкой добро̀.

25. Єдинъ непрїѧтель дꙋмаше Зинонꙋ:
да оумра, акѡ̀ не ти сторѧ нѣкой ѕло̀:
и азъ, ѿвѣщà Зинѡнъ, акѡ̀ не ти сторѧ
нѣкой добро̀.

26. Єдного̀ фїлософа попытаха: гдѣ є
Богъ; а той ѿвѣщà: речи по̀ добрѣ гдѣ не
є Богъ.

27. Хїлѡна попытаха: що прави Богъ;
а той рече: высоки-тѣ сабарѧ, а испаднали-
тѣ воздига.

28. Антїсѳена попытаха: защо̀ болѧрцы-
тѣ не ходѧтъ при оучени-тѣ ами оучени-тѣ
при болѧрцы тѣ; а той ѿвѣщà: оучени тѣ
знаѧтъ що имъ треба, но тїи не знаѧтъ
ѿт що̀ сѧ лишени (що̀ имъ липцва).

29. Платѡна попытаха: какво є различїе-
то междꙋ оучена и неꙋчена человѣка; а той
рече: каквото є междꙋ целитель-атъ (хеки-
мин-атъ) и болны-атъ.

30. Арїстотелъ рече: колькото различїе
има междꙋ живи-тѣ и мертви-тѣ, толкози
има и междꙋ оучени-тѣ, и неꙋчени-тѣ.

31.

31. Нѣкой філософъ, като го попытаха, що има человѣкъ прилично Богꙋ; рече: Благодѣаніе и истина

32. Єдного попытаха: кои най люби въ кащѣ; и той рече: които ги є по страхъ за мене, а не които ги є по стархъ ѿт мене.

33. Діогена попытаха що забꙋравятъ хора-та най скорω; а той рече: благодѣяніе-то.

34. Клеанда попытаха: какъ да пробогатѣй человѣкъ; а той рече: акω оусиромашѣй ѿт желанія.

35. Анахарсъ рече: най лошаво нѣщо на человѣка, и най хꙋбаво є ꙗзык-атъ, защо съ него прави и голѣмы лошавины и голѣмы добрины.

36. Єдного таргѡвица попытаха: какъ испичели толькози пары; а той рече: многото лесно, а малко-то мачнω.

37. Димонакъ като видѣ єдного безꙋмника чи ся голямѣй сасъ дрехи-тѣ си, пристапи при него и мꙋ рече, като го оулови за дреха-та: това предъ малко время го носяше овца-та и пакъ овца бяше.

38. Віасъ, като̀ го попытаха: кой ӗ най ѕолъ добитакъ; рече: а҆ко̀ пыташъ за диви-тѣ е҆ мꙋчитель-атъ, а҆ко̀ ли за питоми-тѣ, е҆ ласкатель-атъ.

39. А҆нтісѳенъ, като̀ чꙋ чи го хвалѧтъ лꙋкави человѣцы: велким сторихъ нѣкой ѕло̀; рече на пріѧтели-тѣ свои.

40. Ѳалиса попытаха: що видѣ рѣдко на свѣт-атъ; а҆ той ѡ҆твѣща̀: старъ мꙋчитель.

41. Сѡкрата ритнӑ е҆динъ безꙋменъ человѣкъ, а҆ той не мꙋ рече нищо. Пріѧтели-тѣ мꙋ сѧ чꙋдѧха, и҆ той и҆мъ кажи: а҆ко̀ ма ритнѧше магаре, требаше ли да го ритна и҆ а҆зъ.

42. А҆рістотелъ, като̀ чꙋ чи нѣкой го хꙋли, рече: кога ма нема нека ма и҆ біи.

43 Ѳалисъ рече: най вѣтхо нѣщо е҆ Богъ, защо̀ нема начало: а҆ най красно свѣт-атъ, защо̀ е҆ Божіе созданіе: а҆ най чиврасто ѹ҆м-атъ.

44 Сѡлона попытаха на е҆динъ соборъ: безꙋменъ ли е҆ та молчи, и҆лѝ нема що да рече; а҆ той ѡ҆твѣща̀: возможно ли е҆ да молчѝ безꙋменъ человѣкъ;

45. Попытаха Сїмоніда: защо сас молченїе-то си ище да сѧ покаже добръ предъ хора-та; а той ѿтвеща: защото много пати сѧ покаѧхъ (станахъ пишмень) чи хортȣвахъ, а никога, чи молчахъ.

46. Лусїмахъ попыта філіппіда що щешъ да ти дамъ; а той рече: молѧ ти сѧ да не ми кажишъ нищо ѿт скриты-тѣ си работы.

47. Філософ-атъ Зинѡнъ біѧше слȣга-та си чи ѿткрадна едно нѣщо: и като той сѧ оуправдѧваше и дȣмаше, чи мȣ было писано да ѿткрадни: писано ти е было и да та біѧтъ, рече мȣ філософ-атъ.

48. Алфонса царь-атъ Арагонскїй попытаха: да ли е возможно да оусиромашѣй; а той ѿтвеща: не бѣ возможно, акѡ сѧ продаваше оученїе-то.

49 Агасікла Лакедемонскї-атъ царь попытаха, какъ може единъ самодержецъ да оудержи здраво царство-то си; и той ѿтвеща: акѡ обладава свои-тѣ людїе, акво-то единъ ваща свои-тѣ чада.

50 Агисила попытаха: мȣжество-то ли е по горно, или правдина-та; а той рече:

акѡ

ако бехмы вси праведни, не ни требаше мужеството.

50. Муникъ, като го поткануваше сынъ му да погоби малко воини, та да приземни едно полезно место, рече му: щешъ ли и ты да си единъ отъ техъ;

52. Антипатръ поткануваше Фокіона да стори една неправедна работа: а той му рече: Антипатре не можешъ ма има и за ласкатель и за пріятель.

53. Единъ Атиняненъ ся присмиваше Іфікрату чи е шиварьскій (терзійскій) сынъ: а той му рече: мой-атъ родъ отъ мене начева, а твой-атъ на тебе ся совершава.

54. Аріcтотела попытаха: що испечели отъ філософіа-та; а той рече: да правя отъ само-себе си щото други-те правятъ отъ страхъ.

55. Единъ крадецъ ся оуправдаваше на Димосфена и му думаше не знайхъ чи е твой: а той му рече: ами не знай ли чи не е твой;

56. Діогена попытаха кои очи глядатъ добре; а той отвеща на завистницы-те, защо виждатъ и щото не имашъ.

57. Димокрїта попытаха: на що стои благородїе-то; а той отвѣща: добиташко-то на тѣлесна-та сила, а человѣческо-то на добри-тѣ нрави.

58. Есопъ, като му са присмиваше единъ чи е грозенъ, рече: не глѣдай на лице-то ами на оум-атъ.

59. Единъ са хвалѧше чи е отъ голѣмо отечество, а Арїстотелъ му рече: ами ты достоинъ ли си за голѣмо отечество;

60. Попытаха Леотухїда: зашо Спартѧни-тѣ пїѧтъ по малко віно; а той рече: за да си глѣдатъ сами работы-тѣ.

61. Солона попытаха: какъ може да са оудержи едно царство; а той отвѣща: ако граждани-тѣ са покорѧватъ на началницы-тѣ, а началницы-тѣ на закони-тѣ.

62. Попытаха Антїсфена: кога падатъ градове-тѣ и царства-та; а той отвѣща: кога вѣки не почитатъ добри-тѣ человѣцы: и не мучатъ лукави-тѣ.

63. Единъ Персїйскїй царь попыта слуга-та си отъ що са оуправѧтъ конїе-тѣ; а той му рече: отъ царско-то око.

64.

64. Філософ-атъ Антісѳенъ оучаше, такво̀ѕи богатство да собира всѧкій ѕа себе си, щото и ако̀ сѧ потопѧше въ море-то, ачи изле́ѕи голъ пакъ да не го ѕагꙋбѧ.

V. Басны (темсили).

1. Кога сѧ насилимъ много измыслѧмы.

Една оужаднѧла врана намѣри едно гарнѐ до половина-та съ вода: тїѧ нити вода-та стигаше, нити гарне-то да притꙋри можаше. Тогаѕи ѕема камачета та ги напꙋща вътрѣ и тай вода-та сѧ издигна и тїѧ сѧ напи.

2. Всѧкій мѫмри ѕа неправда-та.

Нѣкои овчери си оупекоха една овца на мандра-та и сѣднаха да ѧ ıадатъ. Единъ вълкъ примина ѿтъ тамъ, и като ги видѣ рече: какавъ гълчъ щѧше да сѧ дигни ако̀ ѧ ıадѧхъ азъ!

3. Наготви си на време-то щото ще ти потреба.

Презъ ѕима-та мравы-тѣ си вадѧха жито ѿтъ житницы-тѣ и ıадаха: а щорец-атъ ги

видѣ и имъ сѧ помоли да мȣ дадатъ. Пакъ тіи го попытаха: що прави презъ лѣто-то та не си собра; а той рече пѧхъ: тогази тіи сѧ засмѧха и мȣ рекоха: кога си пѧлъ тогази, сега играй.

4. Който ище много загȣбѫ и малко-то.

Една бабичка имаше една кокошка, и тіѧ сносѧше ката день. Бабичка-та сѧка чи акѡ и доде по многѡ да ѧде, ще начени да сносѧ двавждъ на день-атъ. Но като начена да ѧ храни по многѡ, кокошка-та затластѣ, и начена да не сносѧ нити веднаждъ на день-атъ.

5. Който ѕлѣ мысли, ѕло намира.

Една жена имаше храниницы (хизмикерки) и ги дигаше да работѧтъ тȣкȣ като попѣѧше петел-атъ. Но защото їѡще имъ сѧ дрѣмѧше и ищѧха да спѧтъ по многѡ, согласиха сѧ да оубіѧтъ петел-атъ. Подиръ това тіи намереха по голѧмо ѕло, защо господарька-та имъ не знаѧше вѣки кое времѧ е, и ги дигаше частѡ їѡще ѿт вечерѧ.

6. Не

6. Не ищи невозможни нѣща.

Една жаба сѧ примоли на единъ орелъ да ѧ научи да фърка: той и рече чи не е возможно това, защо не има крела. Тїѧ не послуша ами пакъ сѧ молѧше: тогази ѧ грабнѫ орел-атъ и като ѧ извыши отпусти ѧ, и тїѧ падна та сѧ смаза.

7. Нѣкои хортуватъ много, а не правѧтъ нищо.

Согласиха сѧ мышки-тѣ да прикачѧтъ едно званче на котка-та за да ѧ чуватъ кога дойди. Но не сѧ намѣри ни една да иди да и го прикачи.

8. Дреха-та не прави человѣка.

На едно магаре оумразна да носи дарва, и заради това забѧгна от господарь-атъ си. На пѫть-атъ намѣри една кожа лескова (асланска) и сѧ обви въ неѧ. Тогази сички-тѣ человѣцы и добитацы бѣгаха като го видѧха. Но подиръ малко начена да риве, и тогази го познаха, и сѧ притекоха человѣцы-тѣ та го оуловиха и го біха.

9. Веѧ-

9 Всѧкїй ище да живѣй.

Една бабичка носѧше дарва, и като сѧ оутрѹди сѣдна да си почини, и рече гдѣ е смерть-та да дойде да ма свободи ѿт толкози трѹдове! Тѹтакси дойде смерть-та и ѧ попыта: защо ѧ вика; а бибачка-та и рече: да ми подигнишъ да стана.

10 Всѧкїй сѧка себе си нѣщо си.

Една мѹха кацна на единъ биволъ, и като посѣде малкѡ, попыта го: акѡ ти тѧжа тварде да си ѿтида: а той и рече: нито като дойде та оугадихъ, нито ма е грижа акѡ сѣдишъ.

11. Ѿт лакомство-то много лошавины происходатъ.

Една гладна лисица сѧ пахна презъ една дѹпка въ една овчарьска колиба и намери та иде тварде многѡ. Но когато рече да си ѿтиде не сѧ собираше вѣки въ дѹпка-та: и тай дойде овчерь атъ та ѧ намери и ѧ оуби.

12. Който стрѹва ѕло на праздно дири добра причина (себепъ).

Едно агне пїѧше вода на една рѣка: а валк-атъ го видѣ и дойде надъ него да пїи

и той

и҆ той вода̀, и҆, ꙁа да намѣ́ри причи́на да го и҆ꙁѧдѐ, ре́че мꙋ̀: не мѝ раꙁмӑ́щай вода́-та, а҆ то̀ ѡ҆твѣ́ща̀, чи рѣка̀-та не тичѐ на̀ та-такъ. Пакъ валк-ӑ́тъ мꙋ̀ ре́че: чꙋхъ чи ѻ҆́наꙁи годи́на ма си попаржало на майка ми, а҆ то̀ ре́че, чи тога́ꙁи ї҆ѡ́ще не бѣ́ше сѧ роди́ло. Тога́ꙁи валк-ӑ́тъ мꙋ̀ ре́че: дꙋ́май какъ щѐшъ, а҆́ꙁъ щѐ та и҆ꙁѧ́мъ.

13. Лꙋка́ви-тѣ (шнире́ти-тѣ) ѕлѡ̀ нами́ратъ.

Е҆днѡ̀ магаре, натова́рено са́съ со́ль, като̀ приминꙋваше е҆дна̀ рѣка̀, стрепна̀ сѧ та падна: поди́ръ ма́лко, като̀ сѧ и҆спра́ви, ѹ҆гади чи мꙋ̀ поꙋле́кна, ꙁащо̀ соль-та сѧ стопѝ въ̀ вода́-та. Дрꙋ́ги пѫть бѣше нато-ва́рено съ ва́лна, и҆ като̀ минꙋваше е҆дна̀ рѣка̀, ле́гна вѫтрѣ̀ ꙁа да мꙋ̀ ѹ҆ле́кни пакъ, но като̀ сѧ напѝ ва́лна-та, то̀ вѣ́кѝ не можи да сѧ и҆спра́ви, а҆мѝ ѹ҆мрѐ та́мъ.

14. На беꙁꙋмны-тѣ много минꙋватъ презъ глава́-та додѣ̀ сѧ наꙋча́тъ.

Вра́на-та гра́бна е҆дна̀ бꙋца сыра́нїе и҆ ка́цна на е҆днѡ̀ дре́во да го ꙗ҆дѐ. А҆ лисица-та а҆̀ ві́де и҆ ѡ҆тиде подъ дре́во-та и҆ наче́на

да

да ѧ҆ хвали и҆ да и҆ дꙋма: ѡ҆ коль-ко си хꙋбава и҆ напе́та, ты̀ бы́ваш҄ъ за царица, но ка́жатъ чи сѝ нѣма̀. Тогази врана-та, за да пока́жи чи и҆ма гла́съ, наче́на да кра́чи, и҆ сы́ранїе-то па́дна долꙋ: а҆ лисица-та сѧ прите́че та го гра́бна, а҆чи сѧ засмѣ̀ и҆ рече: сичко-то и҆маш҄ъ, ѡ҆ врано тꙋ̑кꙋ ѹ҆мъ не и҆маш҄ъ.

15. Ко́йто сѧ трꙋди не бы́ва сирома́хъ.

Є҆ди́нъ землєдѣлєцъ, като̀ ѹ҆ми́раше, ре́че на сынове́-тѣ си, чи и҆ма закопа́но и҆ме́нїе въ лозїе-то та да и҆датъ да го и҆скопаѧтъ. Подиръ смерть-та̀ мꙋ ѡ҆тидо́ха та прикопаха ло́зїе-то пѧ́тъ ше́сть па́ти, и҆ не наме́риха ни́що, но ло́зїе-то дади мно́го гроздїе, та го продадоха и҆ зе́ха мно́го пары̀, и҆ тога́зи познаха ѹ҆мны-тѣ ба́щины си хораты̀.

16. Не вѣ́ овай противник-атъ си.

Ѿтиде валк-а҆тъ при ѻ҆вче́ръ-атъ и҆ мꙋ ре́че: нито ты̀ си виноватый (кабахатлїѧ) та сѧ карамы нито̀ а҆зъ, а҆мѝ кꙋчета-та: и҆ а҆кѡ̀ ще́ш҄ъ да сѧ прости́мъ за напре́дъ и҆ да не

сѧ

сѧ́ ка́рамы, прида́й ми ги, и҆ ще҆ позна́йшъ чи а҆́зъ не ла́жа: овче́рь-атъ го повѣ́рова и҆ мꙋ̀ ги дади, но подиръ ма́лко валк-а́тъ, като̀ и҆зѣ́де кꙋ̀чета-та, ка́рна са та разпра́сна си́чно-то ста́до на о҆́вчерь-атъ.

17. Кога̀ си пома́гатъ человѣ́цы-тѣ и҆зба́вѧтъ сѧ.

Дойдоха при є҆дна̀ рѣка̀ два́ма человѣ́цы, є҆ди́н-атъ слѣ́пъ, а҆ дрꙋгі-атъ хромъ, и҆ и҆щѧ́ха да ѧ҆ прими́натъ, но не мо́жаха, защо̀ є҆ди́н-атъ не видѧ́ше, а҆ дрꙋгі-атъ не и҆́маше крака̀. Тога́зи мꙋ́дрѡ сѧ согласиха хро́мы-атъ да восѣ́дни слѣ́паго, а҆чѝ да мꙋ̀ ка́зва гдѣ̀ да ста́па, и҆ та́и невре́днѡ при-ми́наха.

18. Всѧ́ко о҆́бщество сѧ оу҆па́зѧ кога̀ согла́снѡ сѧ трꙋдѧтъ си́чки-тѣ чле́нове.

Скара́ха сѧ веднаждъ рацѣ-тѣ, крака́-та и҆ си́чки-тѣ дрꙋги человѣ́чески ста́вы съ чре́вото (шкембе́та), чи ті́и сѧ трꙋдѧтъ да го хра́нѧтъ, а҆ то̀ сѣди да ꙗ҆дѐ на гото́во, то̀ и҆́мъ сѧ присмѣ̀ за безꙋмі́е-то и҆ и҆́мъ ре́че: чи като̀ зе́мни хра́на-та не ѧ҆ держѝ, а҆мѝ

ами пакъ тѣмъ ѧ раздава. Тїи не го послышаха, ами мꙋ рекоха да работи-та да сѧ храни и да не го є грижа за тѣхъ. Тай подиръ малко дни, рацѣ-тѣ като не мꙋ дадоха нищо, наченаха да ѿслабватъ: тогази сѧ свѣстиха и сѧ молѧха на чрево-то да прїемни храна та да не сѧ загꙋбѧтъ, но бѧше сѧ приминало времѧ-то, защо нити тїи можаха да мꙋ дадатъ, и тай оумрѧха сички-тѣ съ чрево-то на едно, защото не го храниха.

VI.

Различны Їсторїы.

Молчалива молба.

На едно момчѐ бѣха зарачали да не ищи нищо на трапеза-та. Єдинъ пѫть го забораниха и не мꙋ дадоха ѿт едно ѧстїе, а то посегна та зѣ соль и ѧ годи предъ себе си: тїи го попытаха: за що ти є соль-та; а то рече: да посолѧ ѧстїе-то дѣто щѐ ми дадете.

И на едно момичинце пакъ, таи беха зарачали, и заборавиха веднаждъ та не му дадоха отъ едно ястіе, а то си простре рака-та та показваше съ перст-атъ си и думаше: отъ този ми дадохте, и отъ този и отъ този . . . , . ачи прискачаше онози ястіе отъ което не бе яло. Тогази го видеха и го попытаха: ами не ти ли дадоха и отъ този; а то рече: не. Тіи са замеха за оумна-та тази молба и му дадоха.

Воздержаніе.

Ада каріиска-та царица, проводи Александру много хубави ястіа и повари (ахчіи) искусни а той ги варна на зать и рече: азъ имамъ тварде добри повари отъ оучитель-атъ мой Леоніда, за пладне, много-то нощно варвеніе а за вечарь, малко-то пладнуваніе.

Различіе между баща и оучитель.

Часто думаше Александръ: по много самь долженъ Арістотелу чи ма научи а не Філиппу чи ма роди, защо отъ тогози пріехъ живеаніе, а отъ оногози добро живеаніе.

По-

По́льза ѿт оу҆че́нїе-то.

Фїлі́ппъ подка́нѧше сына̀ си А҆леѯа́ндра да ꙁале́га да сѧ оу҆́чи, ꙁарадѝ да не стори много ра́боты, ꙁа които той сѧ скорбѧше чи ги е҆̀ сторилъ.

Коѐ богатство не сѧ ꙁагꙋбѧ.

Дими́тръ А҆нтїо́ховъ сы́нъ, като̀ приꙁѣ̀ Ме́гара, и҆ си́чки-тѣ граждани си ꙁагобиха кой щото̀ и҆маше, найде фїлософа Стїлпѡна, и҆ го попыта: що мꙋ сѧ ꙁагꙋби; а҆ той ѿтвѣща̀: нищо, ꙁащо̀ никой не може да ми ꙁа҆мни добродѣтель-та̀ и҆ оу҆че́нїе-то.

И҆стенско благоро́дїе.

А҆лфо́нсъ ца́рь А҆раго́нскїй, като̀ мꙋ дꙋмаше е҆ди́нъ ласкатель и҆ го хвалѧше чи е҆̀ царскїй сынъ и҆ царска оунꙋка, и҆ царскїй бра́тъ, ре́че: а҆́ꙁъ си́чки-тѣ тѣꙁи ꙁа нищо ги и҆мамъ, ꙁащо̀ не са̀ мо́и, а҆мѝ чꙋꙁди: и҆стенско-то благородїе е҆̀ мꙋдрость-та̀ и҆ оу҆че́нїе-то.

Ца́рь ꙁа гнѣв-а҆тъ.

Като̀ оу҆старѣ̀ фїлосо́ф-атъ А҆ѳинодѡръ, поиска ѿт А҆вгꙋста да го ѿтпꙋсти да си

и҆ди

иди на отечество-то, и той го послыша. Когато си отхождаше, помоли мꙋ сѧ Аѵгꙋстъ да мꙋ даде за проводѧкъ нѣкой добръ совѣтъ. Тогази рече філософ-атъ: кога си гнѣвенъ, о царю, да не речешъ нищо нити да сториш доде не причитешъ а, б, в... Тойзи часъ го оулови Царь-атъ за рака-та и мꙋ рече: їоще ми требашъ и го дарже презъ сичка-та нѣѧ година, защо знаѧше чи най добаръ цѧрь за гнѣватъ е мѧлніе-то.

Безместна любовь.

Кесаръ като видѣ на Римъ нѣкои странницы чи держѧха на рацѣ-тѣ си кꙋченца и ги милваха, пристапи при тѣхъ и ги попыта: да ли раждатъ по тѣхни-тѣ мѣста женыі-тѣ дѣца; съ тази хората ги мѧмрѧше чи любѧха добитацы-тѣ, както требаше да любѧтъ дѣца-та си.

Самъ знай всѧкїй гдѣ го боли.

Павелъ Емілъ Римскїй началникъ напꙋсти жена-та си. Това като чꙋха прїѧтели-тѣ негови прибраха сѧ при него и мꙋ дꙋмаха: дали цѣломꙋдрена не е или хꙋбава, или

каква погрѣшка стори; защо да ѫ напѹстишъ; А той не рачи да изяви причина-та (себеп-атъ) заради да не ѫ засрами, ами повелѣ та мѹ донесоха бѫтѹш-атъ, ачи имъ рече: тойзи бѫтѹшъ има ли нѣгдѣ зѫркано; и не є ли хѹбавъ; но кой знай гдѣ ми стиска;

Естествена Ікона.

Припираха сѧ єдинъ пать Зевзъ и Парасъ, кой є по искѹсенъ зѡграфъ. Тогази Зевзъ исписа єдинъ грозд толькози добрѣ щото дохождаха птичета-та на около да го кълватъ. А Парасъ принеси єдна ікона завита съ єдно тенко бѹло толькози докарано, щото сѫкаше человѣкъ чи є истенско. Тогази Зевзъ като сѧ голѧмѣѧше іѡще чи изълга птичета-та съ Ікона-та си пристѫпи при Параса и мѹ рече да издигни бѹло-то да види ікона-та мѹ. Парасъ го поглѣдна и сѧ позасмѣ, а Зевзъ позна чи сѧ прелсти и начена да сѧ червѣй ѿт срамъ и рече: азъ вчера изългахъ птичета-та, а ты днесь изълга мене Зѡграфа. Сетнѣ пакъ

Зев-

зеѵзъ исписа едно дѣте да держи кошче съ гроздіе, и като виде чи птичета-та дохождаха да калватъ гроздіе-то разгнѣви сѧ и рече: по добрѣ исписахъ гроздіе-то а не дѣте-то, защо требаше да сѧ оуплашатъ ѿт него птичета-та.

Да не слышашъ всѧкого.

Полуклитъ направи два їдола, единатъ каквото той знаѧше, а дрꙋгї-атъ както мꙋ всѧкїй речеши. Като ги соверши изнеси ги на едно. Тогази начѣнаха сички-тѣ да сѧ смѣѧтъ за един-атъ и да хвалѧтъ дрꙋгї-атъ: а той имъ рече: тойзи дѣто го хвалите направихъ го азъ, а тойзи дѣто корите направихте го вїи, та заради това е такавзи.

Що е Человѣкъ.

Нїкокреѡнъ Капрꙋскїй мꙋчитель оулови фїлософа Аназарха своего противника, и повелѣ да го тꙋрдѧтъ въ една каманна чꙋтора и да го збїѧтъ. А фїлософ-атъ терпѧше ѩгкѡ и дꙋмаше: бїй мꙋчителю, кожата Аназархова бїйшъ, а не Аназарха.

Ка-

Катаднѣвно свой испытванїе.

Пѵдагорски-тѣ фїлософи ката дѣнь, като си легнаха, пытаха себе си: на кой грѣхъ сѧ противихъ днесь и не го сторихъ; кой лошавъ нравъ си оуправихъ; Тъй трѣба да стрѹва и всѧкїй человѣкъ, който ище да стани добръ.

Добра Совѣсть.

Перїклъ като оумираше, рече на прїѧтели-тѣ свои: радѹвамъ сѧ чи никого не прожалихъ презъ живот-атъ си.

Добро оупотребленїе на оуглѣдало-то.

Сѡкратъ дѹмаше на оученицы-тѣ свои да сѧ оуглѣдватъ частѡ, ачи който сѫ красни да залѣгатъ и да сѧ пазѧтъ да не сѧ загрозѧтъ съ лошавы работы, а който сѫ грозни да сѧ трѹдѧтъ да закрыѧтъ образна-та грознена съ дѹшевна-та добрина.

Великолѣпенъ даръ.

Перїллъ поиска ѿт прїѧтель-атъ си Алеѯандра десѧтъ таланда (десѧтъ хїлѧди рїѧла) да оужени дащери-тѣ си, а той мѹ

дади

дади пятдесять. Десять ми стигатъ, рече Периллъ, а Алезандръ му ѡтвѣща: тебѣ стигатъ десять да земнишь, но не и менѣ да дамъ толкози. Другій пять единъ добаръ воинъ му поиска едно малко нѣщо, а той му дади единъ цѣлъ градъ. Замая ся онзи сиромахъ като чу това, и рече: много е това царю на едного воина, а той му ѡтвѣща: но не и на едного царя.

Общо да бѫди прїятелско-то именїе.

Ѳеофрастъ като видѣ чи ся разхождаше единъ болѣренъ съ едного сетна сиромаха, попыта оученицы-тѣ свои: що сѫ тїи; и като му ѡтвѣщаха чи сѫ прїятели, рече: ами защо единъ-атъ е болѣренъ, а онзи толкози сиромахъ;

Почтена-та ѡдежда.

Нѣкой фїлософъ ѡтиде оу едногѡ княза, и слуги-тѣ като го видѣха съ просты дрехи не го ѡставиха да влѣзи. А той ся варна та ся ѡблѣчи въ красна ѡдежда, ачи дойде пакъ: тогази стражари-тѣ ѡтвориха порты-тѣ и го воспрїеха съ честь та го оуведоха.

 Ка-

Като тѫи влѣзи фїлософ-атъ, за да сѧ при-смѣй кнѧзю, саблѣчи си дрѣха-та, ами поначена да и сѧ покланѧ. Кнѧз-атъ сѧ почуди и го попыта: защо прави това: а той отвѣща: защо-то познахъ чи у васъ не почитатъ добродѣтель-та и достойнство-то ами красна-та одежда.

Польза от ѕла жена.

Казватъ за Ѯанѳїппа Сократова-та жена, чи выла тварде ѕла и гнѣвлива. Единъ пѫть Алкївїадъ попыта Сократа: защо не ѭ напустишь; а той му отвѣща: като терпѫ нея въ кѫщи, научамъ сѧ да притерпѧвамъ, кога други-тѣ мѧ корѧтъ по вѫнъ.

Всѧко неполезно художество треба да сѧ покрусва.

Тварде сѧ чудѧха за едного, чи можаше да прикарва от далече презъ една малка дупка грахово зерно, безъ да збарка совсѣмъ: него като видѣ Алезандръ подари го съ една крїна грахъ, и рече: за таквози художество, такавъ даръ.

Коѧ войска є страшна.

Хавріс Аѳинѧнскїй военачалник кажаше: по страшна є една войска рогачи съ военачалник левъ, а не една войска леви съ военачалник рогачь.

Польза ѿт хвалницы-тѣ.

Філіпъ като чуваше чи го корѧтъ и ѿсѫждаватъ Аѳинѧнски-тѣ ритори, рече: многѡ ги благодарѧ заради това, защо ми казватъ погрѣшки-тѣ и ма подканѧтъ да стана по добаръ.

Кротость Філіппова.

Подканѧха веднаждъ Філіппа да си ѿтварни на Пелопонисѧни-тѣ, чи го бѣха похулили на Олумбійски-тѣ игры: а той рече: акѡ тїй мѧ корѧтъ кога имъ струкамъ добро, как ще думатъ акѡ имъ сторѧ ѕло;

Голѧма памать.

Кюру Персійскї-атъ царь имаше толькази памать, щото назовавваше на имѧ сички-тѣ свои началницы. И Ѳемїстоклъ позаракваше всѧкаго Аѳинѧнина на имѧ. А Се-

некъ римскій філософъ, като чу веднаждъ ѿт єдногѡ двѣ хіляди имяна, рече ги сетнѣ сички-тѣ на оустъ пакъ тăи, єдно подиръ друго безъ да збăрка соксѣмъ, и ся почудиха за това сички-тѣ слышатели.

Честь на по стари-тѣ.

Имаше законъ на Лакедемона да почитатъ дѣца-та не токмѡ свои-тѣ родители но и всякаго по старъ человѣка. Єдина пать бѣха ѿтишли тѣхни посланницы (єлчіи) на Аѳина и ѿтидоха на Ѳеатро-то. Тамъ дойде єдинъ старъ человѣкъ, ѡбиде на врѣдъ, и никой не му стори мѣсто да сѣдни, но като мина по край тѣхъ, тутакси тіи станаха та пріехх старец-атъ, и го гудиха да сѣдна. Това като видѣха Аѳиняни-тѣ, наченаха да си плещятъ рацѣ-тѣ и да ги хвалятъ. Тогăзи єдинъ ѿт Лакедемоняни-тѣ рече: Аѳиняни-тѣ познаватъ добро-то, но не го струватъ.

Люботрудни оученицы.

Клеандъ оученикъ Хрусіповъ не имаше сăсъ щò да живѣй та да чите, ами ходяше

но-

нощѣмъ да вади вода изъ единъ кладенецъ, и а разносѧше изъ кащїѧ-та та изваждаше хлѣб-атъ си, а денѣмъ ходѧше на оучилище-то та четѧше. А Еѵклідъ сѧ ѡблачаше въ женски дрехи и ходѧше нощѣмъ скрытомъ ѿ Мегара на Аѳина при Сѡкрата да сѧ оучи, защо бѣха повелѣли Аѳинѧни-тѣ: акѡ сѧ оулови нѣкой Мегаренъ въ Аѳина да го оубіватъ.

Смирены-тъ Агаѳоклъ.

Агаѳоклъ бѧше грънчерскій сынъ: но толкози мȣ помогна честь-та, щото стана царь на Сікелія. И защото сѧ боѧше да не стани горделивъ ѿ това благополȣчїе, повелѣ да мȣ слагатъ на трапеза-та мȣжде златены-тѣ садины и прьстѧны, заради да мȣ дохожда на оум-атъ и бащено-то мȣ состоѧнїе.

Колька сила има ѡтхранѧнїе-то.

Лакедемонѧни-тѣ не сѧ грыжаха да ѡтхранѧтъ добрѣ чада-та свои, а тѣхнї-атъ царь и законоположитель Лѵкȣргъ, за да ги подкани на това дѣло, зѣ ѿ една кȣчка

двѣ

двѣ кȣченца и҆ ги ѿхрани различнѡ: є҆дно-то наȣчи да тича подиръ добитацы-тѣ, и҆ да ги лови, кога ги пристигни, а҆ дрȣго-то наȣчи да сѣди въ кѫщи, и҆ да ꙗде многѡ. Като ги тꙋи ѿхрани и҆ наȣчи, привика є҆динъ день Лакедемонꙗни-тѣ въ дворъ-атъ си, а҆чи повелѣ да принесатъ двѣ-тѣ кȣчета. Тогази сложи предъ тѣхъ є҆дна паница съ ꙗстїе, и҆ є҆динъ заѩцъ, и҆ тȣтакси є҆дно-то кȣче сѧ впȣстна да лови заѩц-атъ, а҆ дрȣго-то ѿтиде да лочи ѿт паница-та. Лакедемонѧни-тѣ като глѣдаха това чȣдѧха сѧ, и҆ незнаѧха защо го прави царь-атъ, а҆ той начена тогази да имъ дȣма тꙋи: видите ли, ѽ мȣжїе Лакедемонѧни, тѣзи двѣ-тѣ кȣче-та, тїи сѫ ѿт є҆дна майка и҆ ѿт є҆динъ баща, но защото ги а҆зъ различнѡ ѿхранихъ, заради това є҆дно-то тича подиръ лов-атъ, а҆ дрȣго-то на паница-та. Тꙋи и҆ вы а҆кѡ добрѣ ѿхраните дѣца-та си, ще станатъ добри и҆ достойни за всѧка добра работа, а҆кѡ ли не, тїи ще станатъ развратени и҆ лȣкави, и҆ на това вы ще бȣдите причина (себепъ),

за-

зашо̀ сичко-то происхожда ѿтъ ѿтхранѧ-
ніе-то.

Кротость Періклеова.

Единъ оумразенъ человѣкъ кори предъ
сички-тѣ Аѳинѧни и хꙋли началника и ри-
тора Перікла, и зашото тойзи терпѧше,
хꙋлник-атъ не млъкна цѣлъ день. Като̀
мръкна Періклъ тръгна да си ѿтиди оу
тѣхъ, и той вървѧше подиръ него и бълваше
безъ четъ хꙋлы вразъ него. Началник-атъ,
като̀ си влѣзи въ къщи, повелѣ на слꙋга-
та си да запали финеръ-атъ и да иде да
испроводи человѣка до къща-та мꙋ.

Ненадеждна молба.

Алезандръ сѧ бѧше наканилъ да разсипи
град-атъ Ламѱакъ, зашото сѧ біха на срѧща
мꙋ. Ѿтъ него градъ бѧше Анезаменъ не-
гов-атъ риторическій оучитель, той излѣзи
тогази да иди да сѧ помоли на царь-атъ
да ги прости: но Алезандръ токꙋ като̀ го
видѣ: заклѣ сѧ чи не щѐ стори щото щѐ
мꙋ поище. Тогази онзи мꙋдръ человѣкъ
начена да мꙋ сѧ моли да разсипи град-атъ,
и Але-

и҆ А҆лезандръ като́ чꙋ това̀, то́лкозѝ зарадѝ кла́тва-та, колкото и҆ заради ᲂ҆у҆мна-та та̑зи молба̀ простѝ Ламѱакани-тѣ.

Е҆втіна мꙋ́дрость.

Діону́съ Сікелі́йскій ца́рь ѿтиде да са ра́зхожда є҆динъ де́нь и҆зъ панаи҆рь-атъ, и҆ като̀ глѣ́даше сто́ки-тѣ щото̀ са прода́ваха, ви́дѣ є҆дного̀ філосо́фа, и҆ ѿтиде при не́го та го попы́та що прода́ва; а҆ то́й ре́че, мꙋдрость. А҆ми̑ ка̑къ а҆̑ прода́вашь; ре́че мꙋ ца́рь-атъ: по хі́лада гроша, ѿвѣща̀ філосо́ф-атъ. Тꙋтакси повелѣ̀ Діону́съ та мꙋ̀ да́доха то́лкозѝ пары̀. А҆ філосо́ф-атъ мꙋ̀ ре́че: „щото̀ пра́вишь правѝ го ᲂ҆у҆мнѡ и҆ „мыслѝ за се́тнена-та.“ Ца́рь-атъ са за-ра́два за това̀ и҆ си ѿтиде. Поди́ръ нѣ́колико време́ на не́гови-тѣ началницы са согласи́ха да го ᲂ҆у҆біатъ, и҆ придꙋмаха белбе́рь-атъ не́говъ съ пары̀ да го зако́ли, като̀ го бра́сни. Но той като̀ ѿтиде при ца́рь-тъ и҆ ва́даше бра́сничи-тѣ и҆ си мыслаше да го за-ко́ли, ца́рь-атъ тога̑зи, както̀ си дꙋмаше ча́стѡ, ре́че „щото̀ пра́вишь правѝ го ᲂ҆у҆мнѡ

„и҆

„и мысли за сѐтнена-та.“ Ѿт тѣзи хораты̀ толкози сѧ страсна̀ белбѐрь-атъ, щото ѡ̓стави тꙋтакси та паднаха брасничи-тѣ ѿтъ рака̀-та мꙋ, и̓ припадна на царь атъ та мꙋ сѧ молѧше да го простѝ: и̓ мꙋ̀ прика̀за сичка-та ра̀бота. Діонѵ̀съ, като̀ тай оу̓па̀зи живо̀т-атъ си, зара̀два сѧ многѡ чи кꙋпѝ тѣ̀зи хораты̀ ѿт фїлосо̀ф-атъ, и̓ мꙋ̀ проводи тога̀зи ї̓ѡ̀ще да̀рове, защо̀ сѧка̀ чѝ не бѧ̀ше мꙋ̀ и̓сплатилъ дово̀лнѡ.

И̓зрѧдно Ѿтмщенїе.

Лѵ̀кꙋргъ прида̀де на Лакедемо̀нѧни-тѣ̀ и̓зрѧдин зако̀ни, но на є̓ди̇наго развратѐна ю̓̀ноша сѧ видѧха невгодни, та зарадѝ това̀ то̀й оу̓да̀ри съ є̓дно̀ дрѐво законополо̀жи̇телѧ, и̓ мꙋ̀ и̓зва̀ди о̓̀ко-то. А̓ хо̀ра-та го оу̓ловиха тꙋтакси и̓ го прида̀доха Лѵ̀кꙋргꙋ да го мꙋчи както̀ щѐ. И̓ то̀й го зѣ̀ та го завѐде въ ка̀ща-та си, и̓ го и̓̀маше като̀ сынъ, и̓ ча̀стѡ мꙋ̀ дꙋмаше: мно̀гѡ са̀мь благода̀ренъ кога̀ проща̀вамъ дрꙋги-тѣ̀, и̓ кога̀ са̀мь благъ и̓ смирѐнъ. Ю̓̀нош-атъ ѿт това̀ то̀лько зи сѧ оу̓кроти̇ и̓ оу̓мири̇, що-

то, ако бѣ возможно, искаше да стани като Ликурга. И заради това отмщеніе сички-тѣ хора са чудаха, а юнош ат-ъ имъ думаше, чи тїи го по горчико мучаше, а не ако го убіяше: защо ако ма убіяше, каже, веднаждъ щяхъ да притегля болесть-та и щяхъ да умра, а сега ката день ми са каса сердце-то като го глѣдамъ слѣпа, и си помысля чи азъ ослѣпихъ едного толкози добра человѣка.

Изряденъ Самодержецъ.

Тїтъ римскій самодержецъ бяше твардѣ человѣколюбецъ и кротакъ, щото не враща-ше никого оскорбена отъ палати-тѣ свой. Единъ пать сѣдна да вечеря, и като му дойде на ум-атъ, чи презъ него день не бяше сторилъ ни едно добро, рече: о прія-тели загубихмы днешні-атъ день.

Вѣренъ намерникъ.

Нѣкой сѣгенъ сиромахъ намери единъ день една кисія сасъ сто желтицы, и си помысли чи тїи пары не са негови, ами трѣба да издири тѣхні-атъ господарь и да

мꙋ ги даде. Ѿтиде та намери прѡтогерьатъ (теллалинатъ) и го проводи да вика изъ грта-тъ: който си є загꙋбилъ кисїѧ съ пары да дойди да си ги земни. Человѣкатъ който бѧше загꙋбилъ тѣзи пары скорбѧше сѧ твардѣ, и не знаѧше какво да прави, но като чꙋ прѡтогерѧ зарадва сѧ и ѿтиде та намери оногози человѣка, и мꙋ каза каква бѧше кисїѧ-та и пары-тѣ. Тогази сиромах-атъ ѧ извади, та мꙋ ѧ даде, а той бракнꙋ та извади да мꙋ даде двадесѧть желтицы и го благодарѧше чи мꙋ каза кисїѧ-та, а сиромах-атъ не ги рачи: даде мꙋ десѧть, а той пакъ не ги рачи. Тогази начѣнаха да сѧ каратъ и да сѧ припиратъ, и най сетнѣ рече человѣк-атъ: азъ не самь си загꙋбѧлъ нищо, и тази кисїѧ є твоѧ. Тогази сиромах-атъ зѣ токмѡ єдна желтица и ѧ раздади на просѧцы-тѣ.

Злѣ ѿтхранено-то дѣте.

Нѣкоѧ началница имаше єдно дѣте и мꙋ сѧ твардѣ радваше, и всѧкога мꙋ даваше щото поищѧше за да не го оускорбѧва и

тȃи ӡа мáлко врéмѧ тò дѣтѐ стáна єдѝнъ мáлакъ мꙋчитель. Мꙋжѫ-тъ на тȃӡи женà и҆ нéйни-тѣ родѝтели и҆ дꙋмаха, чи твáрдѣ ѕлѣ̀ стрꙋ́ва като тȃи гáли дѣтé-то, но напрáзднѡ. Єдѝнъ день чꙋва тѧ ѿ кѫщи чи дѣтé-то и҆ сѧ трȃшка на двóра и҆ рывѐ, тꙋтакси сѧ притѝча на прозóрица и҆ глѣда чи тò сѧ дрáщеше по лѝце-то и҆ и҆щѧше єднò нѣщо ѿ слꙋгá-та, и҆звика ѿ прозóрица да мꙋ дадѐ щото и҆ще, а҆ той и҆ рéче да дойде тїѧ̀ да мꙋ го дадѐ. Като̀ чꙋ̀ тѣзи хоратѝ женá-та, разпáли сѧ ѿ гнѣвъ и҆ рéче мѫжꙋ̀ си, да и҆де сáсъ нéѧ да бїи слꙋгá-та и҆ да го и҆спадѝ, и҆ той стáна та ѿгиде, а҆ дрꙋги-тѣ чꙋжди человѣцы, които хортꙋваха съ нéго ѿгидóха да глѣдатъ ѿ прозóриц-атъ. Като̀ слѣзоха мѫж-атъ и҆ женá-та на двóра, видѣха чи сынъ и҆мъ глѣдаше мéсѧц-атъ въ водá-та и҆ и҆щѧше да мꙋ го дадȃтъ. Тогáзи начéнаха сички-тѣ да сѧ смѣѧтъ, и҆ началница-та познà колько бѧше прелстéна, и҆ ѿ тогáзи и҆спрáви дѣтé-то си, защо̀ бѧше їѡще мáлко, и҆ го направи твáрдѣ дóбра человѣка. На мнóго мáйки трéба такȃвъ слꙋчай.

Сѫдилище Аріопагъ.

На Аѳина имаше едно твардѣ праведно сѫдилище Аріопагъ. Тамъ, заради да не согрѣшатъ нѣкога сѫдницы-тѣ, кога глѣдатъ нѣкого чи плачи и сѧ моли, сѫдѧха нощѣмъ въ темнена-та, и, безъ да сѧ знаѧтъ по междѫ си, всѧкій пишаше на една пінакіда както мѫ сѧ виждаше праведно. Тамъ оусѫдиха веднаждъ едно дѣте на смерть, чи вадѧше очи-тѣ на врапчета-та, защо сѧкаха чи ако порастѧше щѧше, да стани твардѣ ѕолъ и немилостивъ человѣкъ. Тіи сѫдницы испытваха всѧкого гражданина отъ що живѣй, и не оставѧха нийного да сѣди празенъ.

Какви треба да сѫ сѫдницы-тѣ.

На Егупетска-та Ѳива, дѣто сѧ прибираха сѫдницы-тѣ, имаше направини Ідоли безъ рацѣ и очи-тѣ имъ наведени, и съ това показваха чи единъ сѫдникъ не треба да пріема даръ, нити да глѣда на лице человѣцы-тѣ, които сѧ сѫдѧтъ.

Как-

Какво є липцванїе-то солнечно.

Перiклъ славенъ военачалникъ когато влазаше въ корабля слꙋчи ся да ся закрыйй слонце-то. Тогази начена да ся скорби кораблоначалник-атъ и да дꙋма да не ходя-тъ, чи не є на добро, а Перiклъ, защото знаяше єстественна-та причина, фарли си дреха-та та мꙋ зави очи-тѣ и го попыта: това на добро ли є или на ѕло; и той ѿтвѣща, чи не є нити на добро, нити на ѕло. Ами, рече пакъ военачалник-атъ, и това є таккози, но онова нѣщо (сирѣчь мѣсяц-атъ) което закри слонце-то є по голѣмо ѿт дреха-та ми.

Благородно прїятелство.

Когато ꙋмираше Євдамiдъ, ѡставяше майка си и дащеря си въ крайно сиромашество, но совсѣмъ не ся грыжаше за това, защо знаяше сердца-та на свои-тѣ прїятели Арета и Харiзена. Направи инди тойзи достопаиятный завѣтъ. „Ѡставамъ „Аретꙋ да глѣда майка ми додѣ ꙋмрѣ, а „Харiзенꙋ да ꙋжени дащеря ми колькото

„мо-

„може добрѣ: ако ли оумрѣ нѣкой отъ „тѣхъ, онзи да восприемни него-атъ долгъ."
Двама-та тѣзи приятели ся показаха достойни на своаго приятеля, но Аретъ оумрѣ подиръ пять дни; а Харизенъ восприе да глѣда и майка му, и оужени дащеря му въ единъ день и еднаквω сасъ своя-та.

Кой е благополученъ.

Попытаха Сократа, да ли е благополученъ царь Архелай Пердиковатъ сынъ, както го сякатъ хора-та; а той отвѣща: не знаю, защо никога не самь хортувалъ съ него. А тии му рекоха: чи не можешь ли инакъ знай; не мога, рече Сократъ. А ми, рекоха му пакъ, нити Персийскаго ли царя можешь да речешь блажена и благополучна; какъ мога, отвѣща философ-атъ, дарека илитаи или онаи за единого, доде не знаю колькω е добръ и оученъ; защо азъ знаю чи токмω добри-тѣ и праведни-тѣ человѣцы са блажени и благополучни, а лукави-тѣ, акω щатъ бы и царие, треба да са ѕлополучни и окаяни. Инди, рекоха тии тогази, ѕлополу-

полученъ е и царь Архелай, а Сократъ рече: акω не е добръ и праведенъ, треба да е ѕлополученъ.

Безумникъ.

Некой си сѧ разхождаше въ една градина, и като гледаше една голема тиква на единъ тенакъ коренъ, а древны крушицы на едно големо древо, рече: каква неприлика! тези тиквы требаше да висѧтъ ωтъ тази круша, а крушицы-те да сѫ на тези тенки корени. Подиръ малко времѧ му сѧ придрѫма, и си легна да спи подъ круша-та. Като спѫше повеѧ единъ ветаръ и сабори много круши, една ωтъ техъ падна на носа му та го саводи. Той стана тутакси, и като виде чи му тече кровь, рече: ами що щѧхъ да патѧ акω паднѧше тази тиква на мене! воистена азъ самь безуменъ и не знаѧ що хортувамъ, Богъ создади и нареди сички-те нещѫ съ безкрайна мудрость.

Братска любовь.

Скилуръ Скуфскій царь когато оумираше повеле та му принесоха единъ снопъ копіѧ (ма-

(маждрацы) ꙗкѡ варзани, ачи привика осимдесать-тѣ свои сынове и имъ повелѣ да прикарша-тъ тойзи снопъ: като сички-тѣ сѧ мꙋчиха и никой неможи да го прикарши, зѣ той сноп-атъ и го разварза, ачи начена та искарши ѥдно по ѥдно сички-тѣ копіѧ. Тогази имъ рече: „видите ли какъ снопатъ кога ѥ сварзанъ быва ꙗкъ, а кога „сѧ разварзи прикарша сѧ лесно; Таи и „вые акѡ живѣйте вси соединени сасъ брат„ска любовь и согласіе, на ѥдинъ против„никъ, не щѐ можи вы развали, акѡ ли сѧ „сподѣлите, щѐ ѡстаните безсилни и всѧкій „щѐ вы побѣждава.“

Изрѧдно пріѧтельство.

Дамъ и Фінтъ и двама-та Пиѳагорски філософи толкази любовь имаха помеждꙋ си щото ѥдин-атъ сѧ ѡбрече да оумре за дрꙋгаго на ѥдно таквози слꙋченіе. Діонусъ Сікелійскій мꙋчитель: запрѣ въ темница-та Дама, и щѧше да го оубіи: а той мꙋ сѧ помоли да го ѡтпꙋсти да иди до село-то си, да сѧ види сасъ жена-та и чада-та свои, и

да

да ги нареди както трѣба, ачи тогази да дойди да оумре. Като чу това негов-атъ прїятель Фінтъ дойде при царя и му ся обрече да остани въ темница-та вмѣсто своягω прїятеля додѣ ся върни. Мучитель-атъ тогази отпусти Дама, но рече, акω до толкози дни не дойди Фінтъ, ще оубіе него. Когато ся совершаваше время-то и Дамъ їоще не ся виждаше да дойди, сички-тѣ ся смѣяха Фінту, а той безъ смущеніе имъ кажаше чи ще дойди. Като ся исполни время-то и го извождаха да го заколятъ, видѣха Дама чи иди течешкомъ. Това като видѣ Дїонусъ почуди ся и прости живот-атъ Даму, но имъ ся помоли да иматъ и него за третаго прїятеля.

Мучителско благополучїе.

Дамоклъ хваляше твърдѣ царя Дїонуса перваго и думаше всякога чи е твърдѣ блаженъ и благополученъ, защо е царь и има красни и голѣми палати и толкози други добрины. Като чу това царь-атъ, привика го и му рече: щешь ли Дамокле да оукусишь отъ мой-то благополучїе; а той отвѣща, чи

твър-

тварде желай и ище. Тогази царь-ать повеле да го заведать въ царски-те палати, и да го турать на златъ одръ, и да шбредать каша-та му съ златы и сребрены садины, и на трапеза-та му да предстоявать млади и красни юноши, и да правать щото имъ рече: положиха іоще на вредъ всякаквы добры миризмы, и му приносаха различни ястія. Дамоклъ не можаше да са нарадува, а Діонусъ повеле та провесиха изъ таванать една сабія варзана съ единъ конскій космъ. Като я виде Дамоклъ разтрепера са шт страхъ, и не гледаше веки нити злате-ны-те и сребрены-те садины, нити други-те оукрашенія, нити смеяше да посегни на трапеза-та, ами начена да са моли сасъ салзы Діонусу да го шстави да си штиди, и му думаше, чи е по благодаренъ да живеій мирнш между прости-те человецы, а не великолепнш като царь и исполненъ шт страхъ.

Никой да не рече какъ самь, ами какъ ще самь.

Крисъ оуведе Солшна въ сокровище-то свой и му каза свой-то именіе, а чи го по-

 пы-

пыта: да ли ще са намѣри на свѣт-ать нѣкой человѣкъ по блаженъ и по благополученъ ѿт него; А Сѡлѡнъ ѿтвѣща: виждамъ царю, чи много честь и слава и именїе имашь, но не мога тѧ назова блажена додѣ не оумрешь благополучнѡ. Като чу царь-атъ тѣзи рѣчи присмѣ са Сѡлѡну, и му рече чи не разбира що е благополучїе. Подиръ малко времѧ дигна кой (ценкь) срѧщу него Куру Персїискї-атъ царь та го побѣди и го оулови жива, ачи повелѣ да го мучатъ, и най сетнѣ да го изгорѧтъ предъ сичкї-атъ народъ. Тогази Крисъ, като го вознозѧха ѿвързана да го изгорѧтъ, смысли Сѡлѡновы-тѣ хоратї и начена да вика высокѡ: ѡ Сѡлѡне! Сѡлѡне! Сѡлѡне! Като чу това Куру, повелѣ та го приведоха предъ него и го попыта, защо вика тъи; А Крисъ му приказа своѧ-та Историѧ. И Куру като ѧ чу оумилостиви са на него и го ѿтпусти, и презъ сичкї-атъ си животъ го има на почеть, защо му дойде на оум-атъ колько не постоѧнно е человѣческо-то состоѧнїе.

Філіппъ и Арістотель.

Філіппъ бѧше голѣмъ Македонскій царь и като сѧ роди сынъ мꙋ Александръ не сѧ зарадꙋва толькози чи мꙋ сѧ роди сынъ колькото чи сѧ роди додѣ живѣѧше мꙋдрыатъ Арістотель, щото ѿт негова-та мꙋдрость щѧше да сѧ просвѧти. Това можемъ да познаймъ ѿт єдно негово писмо, коєто той проводи на філософ-атъ.

Філіппъ поздравлѧва Арістотелѧ.

Да знайшь чи ми сѧ роди сынъ и благодарѫ Богꙋ не толькози чи ми го подари, колькото чи ми го подари додѣ живѣй мꙋдры-атъ Арістотель, защо ѿт него сынъ ми ще сѧ наꙋчи да стани добръ и смиренъ. И сѧ надѣѫ чи ще го изꙋчишь и ще го направишь достойна за отеческо-то си царство. Здравствꙋй.

Антїгонъ и Зинонъ.

Македонскї-атъ царь Антїгонъ знаѧше колька полза приносѧ оученїє-то на єдно царство, зарали това проводи до Зинона Стоіческаго філософа да го вика да дойде

при

при него, и мѹ писа това посланїе (писмо). Азъ та заминѹвамъ на именїе и слава, но ты си по горенъ ѿт мене съ твоѧ-та мѹдрость и оученїе, заради това ти сѧ молѧ, да дойдишь при мене, и да ма имашь за оученика, и тали ты щe бѹдишь очитель и на сички-тѣ щото сѫ подъ моѧ-та власть.

Совѣсть-та е сѫдникъ человѣкѹ.

Ївика стїхотворца оуловиха влахви (хайдѹти), и като щѧха да го заколѧтъ, той не имаше никого да мѹ помогни, но видѣ жерави чи минѹваха и имъ сѧ помоли, да ѿтвaрнатъ на влахвы-тѣ. Подиръ нѣкой день тїи ѿтидоха въ град-атъ ѿт дѣто бѧше и Ївикъ: и като сѧ разхождаха изъ хора-та видѣха чи минѹватъ жерави, и рекоха помеждѹ си: ето Ївикови-тѣ ѿтмстители. Чѹха тази рѣчь хора-та щото бѣха тамъ близѡ и ги попытаха, що поманѹватъ Ївика; а тїи тѹтакси сѧ оуплашиха, промениха лице-то си и не знаѧха що да рекатъ. Хора-та сѧ почѹдиха за това и наченаха да ги испытѹватъ, и най сетнѣ познаха чи тїи бѣха

оубї-

оубили Ѩзика, и таи ги изклаха. Нѣкой дрѹги человѣкъ на има Вессъ бѣше оубилъ скрытомъ баща си. Подиръ нѣколько врема ѿтиде да ѩде оу единагѡ своегѡ прїатела, тамъ видѣ подъ страха-та едно лѣшовическо гнѣздо и го сабори. Хора-та мѹ дѹмаха: человѣче що ти стрѹватъ тѣзи гадинки та ги оубивашь; а той ѿтвѣща: не чѹвате ли, чи тїи лажатъ и дѹматъ чи азъ самь оубилъ баща си; тази рѣчь са чѹ чакъ до царь-атъ: тогази той повелѣ та запраха оногози человѣка, и за малко врема го насили да исповѣда чи той бѣше оубилъ баща си, и повелѣ та оубиха и него.

Никой не постига Божї-атъ промыслъ.

Нѣкой добръ человѣкъ, като мѹ са слѹчиха много бѣди, начена да са размысла и да говори въ себе си: да ли мысли Богъ за человѣчески-тѣ работы или нѣ; и подиръ малко видѣ послѣдны-атъ сонь и са оутѣши. Ѩви мѹ са чи като варвѣше изъ единъ пать заг8бий са и не знаѩше гдѣ да ѿтиди, тогази излѣзе единъ человѣкъ и мѹ са ѡбрече

да го заведе дѣто ще. Тѝи трагват два-ма-та на едно, и като мракна стигнаха на едно село и влѣзоха въ една кѫща. Домо-владыка-та (евсайбія-та) бѣше добръ чело-вѣкъ и ги восприѥ съ радость та ги нагости колькото добрѣ можаше, но като станаха наутрѣ да си отидатъ другаръ-атъ му от-крадна една злата чаша. На вторы-атъ день отидоха оу единагω зла и лукава чело-вѣка, който едвамъ ги восприѥ, и другаръ-атъ остави тамъ чаша-та. Въ третї-атъ день спаха оу единагω блага и благочестива чело-вѣка и приминаха добрѣ, но като си от-хождаха на оутрѣ другаръ-атъ му гуди огнь та запали кѫща-та му. На четверты-атъ вечаръ ги восприѥ пакъ единъ добръ и любостраненъ человѣкъ, и ги нагости коль-кото можи добрѣ, и наутрѣ, като станаха да си отидатъ, проводи единороднаго сы-на своего да ги испроводи, но като оти-доха до рѣка-та другаръ-атъ му бутна мом-че-то отъ мост-атъ та го оудави. Тогази сѧ разгнѣви онзи человѣкъ и му рече: иди сѧ махни отъ мене, по добрѣ ми е да сѧ губѧ

самъ

самъ а не да самъ съ тебе. Но тойзи часъ го оугрѣѧ една светлина и дрꙋгарь-атъ мꙋ стана като солнце и мꙋ рече: „Кога не знайшь не оусꙋждавай Божїѧ-тъ промыслъ. „Злата-та чаша бѣше намазана съ оутрава, „та заради това ѧ зехъ ѿ онагѡ добра человѣка и ѧ дадохъ лꙋкавомꙋ. А добродѣтель-атъ онзи человѣкъ комꙋто запалихъ „кѫща-та, кога ѧ разкопава ще намѣри имѣнїе, и тамъ ще може да стори по много „добрины. Пакъ дѣте-то щѣше да стани „ѕолъ и развратенъ человѣкъ и щѣше да „оубїй баща си. Ѿ нынѣ инди и послѣ „покланѧй сѧ Богꙋ и не оусꙋждавай неговатъ промыслъ". Во истина тойзи сонь е чꙋденъ и всѧкъ человѣкъ може да познай, чи много нѣща испервѡ сѧ виждатъ намъ злѣ, но сетнѣ, като добрѣ придирнмъ, познавамы чи тїи были намъ полезни.

Великодꙋшны-атъ Камїлъ.

Камїлъ мꙋжественъ Римскїй военачалникъ бїѧше град-атъ Фалїски. Въ тойзи градъ дѣца-та четѧха на общо оучилище. Единъ

денъ

де́нь ги изведе́ оучи́тель-атъ тѣ́хенъ изъ град-а́тъ да ѿти́датъ да сѧ поразхо́дѧтъ. Като излѣ́зоха то́й поле́гка поле́гка ги ѿдалечѝ ѿт град-а́тъ и ги заведе́ та ги прида́ди на Ри́млѧни-тѣ: и като̀ ги представиха предъ Ка́мїла, оучи́тель-атъ м8 ре́че: е́то, ѿ военачалниче, чи тѝ прино́сѧмъ побѣ́да безъ кровопролі́тїе: тѣзи дѣца̀ са̀ всѐ болѐрски, и ба́щи-тѣ тѣхни щѐ тѝ придада́тъ град-а́тъ за да не ги избі́ешь. Като̀ ч8̀ Ка́мїлъ тѣзи рѣ́чи разпа́лисѧ ѿт гнѣ́въ сра́щ8 л8ка́вагѡ тогѡ̀ и злодѣ́йца человѣ́ка, повелѣ̀ та м8 варза́ха рацѣ́-тѣ на о́паки, и да́доха тоѧги на дѣца́-та, а́чи ги прово́ди да го закаратъ бі́йшкомъ въ град-а́тъ при свои-тѣ ба́щи. Това̀ като̀ ви́дѣха Фалїскѧни-тѣ, побѣди́ха сѧ ѿт то́лькази добродѣ́тель, и ѿтко́риха по́ртьі-тѣ та сѧ прида́доха Камі́л8.

Фѷсі-

VII.

Фѵсіческы Сказанія.

Соль.

Соль-та є или естественна или правина. Намиратъ ся пещеры (маары) отъ които копаѫтъ камени соль. Друга соль става отъ морска-та пѧна кога остани междȣ камени-тѣ по край море-то. А правина-та соль є различна, защо нѣкоѧ вадѧтъ като привартъ морска-та вода, а друга, като разлѣѧтъ тази вода въ трапища, ачи исахни отъ солнце-то. А по нѣкои мѣста извира со-лена вода като прѧсоль, и отъ неѧ правѧтъ соль.

Каффе.

Каффе-то є костилька и ся ражда по овошки; на вѣтхо-то времѧ го знаѧха токмо въ Арабистанъ, но когато наченаха да го оупотреблѧватъ многω, сирѣчь предъ сто-тина годины, насѣѧха го на врѣдъ по то-пли-тѣ мѣста. По Еѵропа става колькото пѧть лахти высоко, а въ Арабістанъ двана-

де-

десать. Тази оубошка има всакога зелени листи и цветъ, и ражда плодъ като далголики черапши, въ които има две зерна слепени, като белъ бобъ. Кога оубиратъ тойзи плодъ сушатъ го на рогоски, ачи го струшаватъ, та му изваждатъ шушлупки-те, и като пакъ го добре изсушатъ проваждатъ го на самъ. Това пітіе польѕова, кога го пій человекъ мерно (съ карарь) и редко, а инакъ вреди и най много, които го тварде часто піатъ.

Захарь.

Захарь-та става отъ еднін трасти (камуши), които растатъ по восточна-та Індіа, и по некои Афрически острове и по Америка. Най хубава-та захарь излаза отъ трасти, колькото пать лахти высоки. Перво косатъ тези трасти, очистатъ листи-те имъ, и наразватъ стебла-та, ачи ги гуждатъ въ воденицы, та са сбіватъ, тогази изваждатъ сладкі-атъ онзи сокъ и като го прицедатъ гуждатъ го на скоро да ври за да не воскисни. Кога ври гуждатъ въ него луга,

или

или бѫлена ѿт ꙗйцѐ, или кровѣ̀, за да сѧ исчисти добрѣ̀. Като тай ври гꙋ̃ждатъ и варъ (керечь) вꙿатрѣ̀, ачи кога позагѫстни, колькото трѐба, снемꙿатъ го: и като по истини наливатъ го въ хꙋни, и тамъ замръзва и става захарь, каквато ѧ на сꙿмъ доносатъ: но акѡ не гꙋдаха варъ не замръзваше.

Табакъ или Тютюнь.

Тютюнь-атъ познаха на Еѵрѡпа когато Іспаніоли-тѣ̀ намериха Америка, и го назоваха табакъ, защо первѡ го видѣха на островатъ Табакъ, и начѐнаха да го ꙋпотребляватъ каквото и Індіани-тѣ̀. Той е като ꙋпарки, и по става на топли-тѣ̀ мѣста. Като первѡ ꙋбиратъ тѣзи листи сꙋшатъ ги малкѡ на солнце-то, ачи сѐтнѣ ги наре́ждатъ на табан-атъ та сꙿхнатъ на вѣтрина-та. Най хꙋбавы-атъ Еѵрѡпскій тютюнь става на Еница: но по много-то доходе ѿт Америка. Ѿт тютюнь-атъ правꙿатъ бꙋрново-то. Каквото рекохмы за каффе-то, тай дꙋмамы и за тѣзи: сирѣчь по многѡ

вре-

вре́дѫтъ, и̓ не по́льзоватъ, та за́ради това̀ є̏ добрѣ̀, ко́йто не є̏ ѡ҆бы́кнове́нъ (а̓лашы-са́нъ) да не сѫ ѹ҆́чи да ги пі́и.

Памѹ́къ.

Памѹ́къ-а́тъ растѐ по топли-тѣ̀ мѣ́ста, то́й и̓́ма ли́сти като̀ ѹ҆́парки ко́лкото є̓ди́нъ ла́катъ до́лги, цвѣ́т-а́тъ мѹ̀ є̏ же́лтъ и̓ за-ва́рзва па́пки като̀ да́лголи́ки ѡ̓рѣ́хи. Ста́ва ка́мто Се́рѫсъ, И̓змиръ, Ка́бросъ, но на́й хѹ́бавы-а́тъ дохо́ди ѿ Ма́лта.

Ле́нъ.

Ле́н-а́тъ сѫ сѣ́й про́лѣть и̓ пора́ства на высочена̀ ко́лкото є̓ди́нъ ла́катъ и̓ полови-на. Ли́сти-тѣ̀ мѹ̀ сѫ̀ до́лги, цвѣ́т-а́тъ си́нь, като̀ ѹ̓зрѣ́й та́ргатъ го, а̓чи̓ ѿ се́мѫ-то мѹ̀ пра́вѫтъ ма́сло (ѹ̓ле́й) и̓ го ѩда́тъ додѣ̀ є̏ прѫ́сно, а̓ шѹшлѹ́пки-тѣ̀ да́ватъ на кра́вы-тѣ̀: па́къ стебла̀-та мѹ̀ то́пѫтъ въ вода̀, а̓чи̓ го и̓зва́ждатъ та го те́пѫтъ, ба́лѫтъ, че́шатъ, вла́чатъ, преда́тъ, ва́рѫтъ, пира́тъ, снова́тъ, нави́ватъ, така́тъ, бѣ́лѫтъ, кро-ѧ́тъ, шѣ́ѧтъ, и̓ като̀ притегли то́лкози мѹ́ки, ста́ва ри́за и̓ли дрѹ́га дре́ха. Но като̀ сти́гни

до тѫкъ, пакъ не го ѡставатъ да сѧ загѫби, ами като ѹветхѣй зематъ го книгари-тѣ та го сдробяватъ первѡ като тютюнь, ачи го полагатъ; въ чѫторы съ вода, та сѧ сбива, сетнѣ го гѫждатъ та сѧ размива въ една бара, и тамъ става като каша, ѿтамъ го зематъ да го полагатъ въ казани та сѧ стоплѧ, ачи го вадѧтъ съ телѧни сита, и го гѫждатъ на авени парцали, тогази го стискатъ въ менгиме, и като го изваддтъ, простиратъ го та исахва и става хартіа (книга), коѧто ѹпотреблѧвамы за да сѧ ѹчимъ да четемъ. И тай лен-ѧтъ като приминѣ презъ толькози рацѣ става полезенъ и за наше-то тѣло и за наша-та дѫша.

Обезьѧна (Маймѫнъ). (1.)

Никой дрѫгій добитакъ не прилича толькози на человѣка, колькото маймѫн-атъ, негово-то лице, нос-атъ, вѣжды-тѣ, клѣпки-тѣ, цыцы-тѣ на гарды-тѣ, и рѫчни-тѣ нохти сѫ каквото и человѣчески-тѣ. Въ крака-та май не прилича, защо сѫ съ долги

пра-

прасти каквото и рацѣ-тѣ. Могатъ да ходѧтъ на два крака, и да варшатъ много человѣчески работы. Комахай всѧко щото видѧтъ ищатъ да го сторѧтъ. Нѣкой си маймѹнъ видѣлъ господарѧ си чи сѧ брасни, и подиръ малко време ѡтишалъ та изв҄адилъ брасничи-тѣ да сѧ оубрасни и той, и тай сѧ заклалъ. А дрѹгїй видѣлъ браснарѧ, чи когато браснялъ господарѧ неговъ, присялъ го (каквото є обычай) ачи сетнѣ го сапонисалъ та го оубраснялъ: подиръ това изл҄ѣзли. А той оулавѧ тогази една котка, и зема една пачавра та ѧ застила и за да не мърда варзалъ ѧ ѿт крак-атъ на єдинъ столъ, сетнѣ за сапѹнь намѣрилъ малко черна мась, щото съ неѧ си мазали бѹтѹшите: та ѧ наливосалъ, а за бръснич намерилъ єднїй ножицы и тай начева да оубрасни брада-та на котка-та. Тїѧ начева да мѣчи и да врѧщи, а той си глѣда работа-та, тѹ ѧ брасни, тѹ ѧ бѹде, тѹ стриже изприрѧзка ѧ на брѣдъ: най на сетнѣ чѹха ѿт вънъ и дойдоха та видѣха тойзи смѣшенъ и милостивенъ слѹчай.

Заради тѣзи негови подраженія лесно сѧ лови. Ловци-тѣ (авџіи-тѣ) ходѧтъ камто тѣхъ, и ѿт далече міѧтъ очи-тѣ си срѫщꙋ тѣхъ съ вода, ачи сетнѣ ѡставѧтъ тамъ стопенъ тꙋткалъ, ачи сѧ връщатъ. Тогизи маймꙋни-тѣ слазѣтъ ѿт древа-та и дохождатъ да си оуміѧтъ и тіи очи-тѣ, и тъи лесно сѧ оулавѧтъ. А дрꙋги ловцы ходѧтъ предъ маймꙋни-тѣ и оубꙋватъ нови бꙋтꙋши, ачи сетнѣ ѡставѧтъ тамъ дрꙋги намазани съ тꙋткалъ, ачи сѧ връщатъ, а маймꙋни-тѣ дохождатъ да ги оубꙋѧтъ, и тъи като залѣпнатъ крака-та имъ вѫтрѣ, оулавѧтъ сѧ лесно.

Дрꙋгій добитакъ не люби толкози своитѣ рожбы колкото маймꙋн-атъ, защо той често ги оудавѧ ѿт пригартаніе и милваніе. Кога бѣга, едно-то си дѣте зема на гарб-атъ, а дрꙋго-то, защото го по люби, пригарта го въ рѫцѣ-тѣ си: но кога види голѣма бѣда ѡставѧ ѿт рѫцѣ-тѣ си едно-то и побѣгва съ онова което не люби толкози.

Маймꙋн-атъ твърдѣ прилича на человѣка, но не е словесенъ, има разꙋмъ, защо ни-

никога не ся научa да хортува ами често хапи като куче. Тiи на Америка гледат хора-та чи собират древа та кладат огнь да ся греят, и кога ся заварнат хора-та, слазят та дохождат да седат около огань-ат, но като изгорят древа-та не ся разумяват да принесат iоще древа да положат на огань-ат, ами стават та си отхождат.

Много видове маймуни ся намират, но Оурагонтан-ат е най приличен человеку, и въ снага-та е комахай толакзи. Кажат чи гони фiльове-те и люби жены-те, и ся научa много человечески искуства: играй хоро, езди конь, носи древа и вода, варти ражен играй на важе, и ся обучава като воин съ оружiе, бiи тапан, и прави други много таквизи работы.

Слон. (фiль). (2)

Слон-ат е най големiй добитак от колькото живеят по сухо, намира ся въ Африка и въ Асiа и по острове-те около ни. Косам-ат му е черникав, и высоче-

ѥочена-та колько-то ѻсмь лахти: има голѣма глава, ѻчи далголики, вратъ касъ, ѹши долги, два заба голѣми като на дива свинїѧ (азалъ) ѿт ванъ ѹста-та, и междѹ тѣхъ єдинъ сѹпоаь щото го пробѣсѧ кога щѐ чакъ до земаѧ-та: съ него той воздиша, лочи вода, поема нєтїє-та го вносѧ въ ѹста-та си забранѧ сѧ, разварзва базель, дига пара ѿт земаѧ-та, заклича и ѿтклича врата, и съ єдна рѣчь ѹпотреблѧва го като рака. Крака-та мѹ са вити и югки, а ѹпашка-та мѹ є като кравишка. Кога варви єдвамъ го стига человѣкъ течешкомъ: и тай заравѡ стапа, щото никога не сѧ стрѧпа нито пада: плѹва добрѣ, лѣга и става сасъ леснена, заби-тѣ мѹ сѧ зоватъ (тѹрски) філдиши. Расте до тридесѧть годины, и живѣй по много ѿт сто.

Тойзи добитакъ є тварде югкъ и може да носи колькото пѧть стотенъ ѻки товаръ. Кога сѧ разгнѣви є прелютъ, сабарѧ щото види, и щѣше да стрѹва голѣмы бѣды, акѡ не сѧ бояше ѿт лож-

ли́бы-атъ ѡ҆́гнь, ꙁащо̀ съ не́го го ꙁапре-щава́тъ. То́й са на8ча много ра́боты, какво́то да са покла́нѧ на царь-атъ и҆ да м8 пода́ва коро́на-та. На ве́тхо-то вре́мѧ Ї҆ндїа́ни-тѣ ѹ҆рѧха съ тѣхъ. И҆ Помві́й ко-ги́то сѧ ꙁавраща́ше побѣдитель, кола́-та м8 ги тѣ́глѧха Сло́нове, като̀ влѣ́ꙁи въ ри́мъ. Нѣкои прика́ꙁватъ чи видѣли фі́льове да и҆гра́ѧтъ хоро̀, да поꙁдравлѧ́ватъ, да сл8-г8ватъ на трапе́ꙁа-та, и҆ да пра́вѧтъ др8ги мно́го ра́боты, които є҆два́мъ мо́же да по-вѣ́рова человѣ́къ.

Сло́нове-тѣ живѣ́ѧтъ много на є҆дно̀, и҆ кога̀ щѐ прими́натъ нѣкоѧ рѣка̀ ѡ҆става́ѧтъ ма́лки-тѣ по̀ напре́дъ, а҆чѝ си и҆ꙁдигатъ с8по́ль-атъ надъ вода́-та и҆ та́и си воꙁди́-шатъ: а҆ кога̀ спѧ́тъ ꙁабі́ватъ го въ ꙁе-мѧ́-та, ꙁа да не влѣꙁи нѣкоѧ мы́шка и҆ли др8га б8б8ле́чка. Ловѧ́тъ ги раꙁли́чнѡ, но̀ ѡ҆бы́чнѡ копа́ѧтъ тра́пища, и҆ ги покры́-ватъ са́съ ш8ма и҆ дреба́къ, а҆чѝ кога̀ нѣкои си приминѐ ѿ тамъ пада ватрѣ, и҆ не мо́же вѣки и҆ꙁлѣ̀. Ѹ҆кротѧ́ватъ ги са́съ бой и҆ гла́дъ, не вре́дѧтъ никого, а҆́ко не ги

ꙁа-

ҳакачи. Єдин-атъ ιдѐ колькото тридесать человѣцы. Но колько чꙋденъ є҆ Божї-атъ промыслъ! Защо тойҳи голѣмїй добитакъ не ιдѐ масо, нити граби ѿт дрꙋгагѡ, а҆ми са возблагодарꙗва токмѡ съ трева, коꙗто сѧ намира брѣдъ, и҆ никога не сѧ совершава. На вѣтхо-то време правѧха по тѣхъ кꙋлы, и҆ влаҳѧха воини вътрѣ та ходѧха да сѧ бїѧтъ.

Носоро́тъ (3).

Подиръ фїль-атъ носорог-атъ є҆ най голѣмъ добитакъ междꙋ четвероноги-тѣ. Той живѣй въ А҆сїи и҆ А҆фрїка, высочена-та мꙋ є҆ колькото три лахти, а҆ должена-та шесть: дебель-та мꙋ є҆ еднаква съ должена-та, глава-та мꙋ є҆ голѣма и҆ далгола́ика като на свинїѧ, о҆чи-тѣ мꙋ сѧ малки и҆ о҆стри на глѣдъ, а҆ оуши-тѣ голѣми и҆ долги колькото половина лакать, и҆ и҆ма єдинъ рогъ на нос-атъ ҳакривенъ камто гарб-атъ. Косми и҆ма токмѡ по оупашка-та и҆ по оуши-тѣ, а҆ снага-та мꙋ є҆ гола и҆ полна сасъ слини, кожа-та мꙋ є҆ дебѣла тварде, токмѡ на глава-та и҆ под корем-атъ ни є҆ толькоҳи.

А҆сї-

Асійски-тѣ носорогове имат ѧзыкъ мѧгкъ като кадифе, а Афрически-тѣ твердъ и грапавъ като пила.

Єдного Носорога донесли на Парішъ веднашъ и ѧлъ трева, слама, хлѣбъ, имишъ, токмѡ мѧсо и рыба не ѧлъ. Кажатъ чи плѹва и тече толькози чибрастѡ, щото за единъ день може да земни четыридесѧть часа пѫть: но това мѫчнѡ може да повѣрова человѣкъ, защо той є тварь голѣмъ. Той тварь ѿт далече подѹша вѣкаго добитака и тойзи часъ начева да тече камто него на правѡ: сас рог-атъ си прибарта камени, изкоренѧва древа и дрѹго щото сѧ слѹчи предъ него, и ги прифарлѧ на далече през гарб-атъ си. Кога не го задразни человѣкъ не мѹ стрѹва нищо, акѡ не носи червена дреха, защо тогази сѧ впѹска та го нарагва на рог-атъ си и го прифарлѧ през гарб-атъ си: но человѣкъ лѣснѡ може да сѧ оупази ѿт него, защо като го види чи приближи колькото десѧть крачки, акѡ сѧ по ѿтстапи, той не може го видѣ вѣки, защо не може да сѧ ѡбарни.

Сич-

Ончки-тѣ списатели согласнѡ казꙋватъ, чи є голѣмъ врагъ на Слон-атъ, и кога ще са бій съ него точи си рог-атъ по камени-тѣ, ачи като начени да са бій, глѣда да го пахни въ слабина-та мꙋ, защо знай чи на дрꙋго мѣсто не можи го проводи. А Слон-атъ мꙋ ѿтбꙋтва рог-атъ сасъ сꙋпол-атъ си, додѣ го оубезсили, ачи тогази го разкъсва сасъ заби-тѣ си: но обичнѡ носорог-атъ побѣждава. А бой-атъ тѣхенъ са подига заради нѣкоа полѧна, защо дѣто пасе єдин-атъ не ще да пасе тамъ и дрꙋгі-атъ.

Тарандъ (Заморскій Єленъ). (4)

Таранд-атъ прилича на рогача но є по малакъ: живѣй въ полꙋнощны-тѣ страны, и най много въ Лапѡна. Косам-атъ мꙋ є червеникавъ и малкѡ желтиникавъ, но са промѣнꙋва сцоретъ времѧна-та на година-та, вълна-та мꙋ є долга, и прилича на Козена. Той є єстествомъ дивъ, но Лапѡни-тѣ са наꙋчиха да го оукротѧватъ: расте до четыри годины, и тогази оучатъ

єда-

єдніи да теглѧтъ шайна, а дрѹги да носѧтъ товаръ.

Женски-тѣ сѧ доѧтъ веднаждъ на деньѧтъ, и дават гѫсто млеко: рѣдкѡ живѣѧтъ по многѡ ѿт тридесѧть годины. Кажѧтъ чи не може да живѣй по дрѹги мѣста, защо не сѧ намира нигдѣ таквази трева, каквато ѝде на своє-то отечество. Зимась кога є на врѣдъ снѣгъ длабокъ, той го пробива съ крак-ѫтъ си, и изважда малко трева сѹха, та сѧ храни. Тїѧ тварь го оуправѧ, защо той єсень и зими є по тлăстъ и вълна-та мѹ по хѹбава, а не пролѣть и лѣти, защо сѧ развалѧтъ ѿт топлина-та, и ѡставатъ токмѡ кожа и коккалъ. Мѧсо-то мѹ є добро на ядѣнїе кога є прѧсно или сѹшено: ѿт кожа-та мѹ правѧтъ различны дрѣхи.

Бобръ (Кѹндѹсъ). (5)

Бобр-ѫтъ има крака добри за плѹванїе, четыри остри зѫби, оупашка каса и лѹспава, кожа скѫпа, защо ѿт неѧ правѧтъ различны дрехи: сички-тѣ имать подъ

оупа-

оупа́шка-та си є́дна̀ ма́сть, коѧ́то є̑ потре́бна за це́лба̀ (ила́чъ). Между̀ добитацы те̑ тїи сѧ̀ на́й остроꙋмни древоде́лцы (дюлге́ри), защо̀ толькози иску́сно правѧтъ ка́щи-те свои, щото̀ който ги види ка́же очи живеѧтъ человецы въ те́хъ, а не̑ добитацы. Пра́вѧтъ въ вода́-та є̑дна̀ коша́ра, всѐ на́й ше́сть ла́хти на ши́ръ, са́съ калъ и̑ древа̀. Та́мъ забі́ватъ теме́ли-те и̑ пра́вѧтъ є̑ди́нъ ре́дъ ка́щи, толькози висо́ки, щото̀ покры́в-а́тъ и̑мъ да стига до ве́рх-атъ на вода́-та. На́дъ те́хъ пра́вѧтъ дру̀гїи ре́дъ: се́тне па́къ на́дъ те́хъ, ї̑ще є̑ди́нъ и̑ли два̀, и̑ та́и ка́щїѧ-та и̑мъ и̑матъ по три и̑ли по четы́ри е̑та́жа (таба́ки) въ є̑дна̀ таквази ка́ща живеѧтъ о̑смь и̑ де́сѧть бо́бри. На вса́ка табака̀ ѡ̑ста́вѧтъ по є̑дна̀ ду̀пка та минꙋ̀ватъ въ дру̀га-та: и̑ та́й, кога̀ щѐ сѧ ка́пѧтъ, сла́зѧтъ въ на́й до́лнѧ-та, а̑чи се́тне па́къ возла́зѧтъ да се́дѧтъ въ вто́ра-та, а̑кѡ ли є̑ вода́-та голе́ма и̑ сѧ̀ напо́лни и̑ тїѧ, возла́зѧтъ въ тре́та-та и̑ли и̑ въ четве́рта-та. Є̑дна̀ ка́ща и̑ма пѧ́ть ла́хти высочена̀ и̑ ше́сть ши́ръ, и̑ є̑ съ кра́йно

и̑ску̀-

искꙋство оутвердена и оустроена. За тѣзи дѣла тіи имат сачева свои-тѣ заби, съ които сѣкат древа-та: свои-тѣ крака, съ които копѧт прѣсь и правѧт калъ и кирпичи: и своѧ-та оупашка, съ коѧто приносѧт кал-ат, забіват коли-тѣ и измазват. Єсинь и зими си правѧт кащіѧ-та, та живѣѧт въ тѣхъ и ꙗдат листи и дребени корени презъ това времѧ: а пролѣть ги ѡставѧт та ѿхождат по горы-тѣ. Много сѧ намират и на полꙋнощна-та Амерїка.

Крокоділъ. (6)

Крокоділ-ат є добитакъ четвероногъ, живѣй въ вода-та и по сꙋхо, и є твардѣ страшенъ и лютъ ѕвѣрь, намира сѧ въ големы-тѣ рѣки въ Асіѧ и Африка и Амерїка. Не познавамы до нынѣ дрꙋго животно да сѧ ражда толкози малко, ачи сетнѣ да порастка толкози голѣмо: защо перво сѧ измѫтѧ из едно ꙗйце като ѿ гаска (дарта патка), ачи сетнѣ става колькото двадесѧть лахти долагъ. Сички-тѣ

дрꙋги

дрꙋги животни които живѣѫтъ по сꙋхо имать ѧзыкъ, а той не има, ами токмѡ малко мѧсцѐ на гарло-то, което не можи нити да попростре̂, кога ѕѧпа горна-та си челюсть марда. Прилича на гꙋщерь, има очи като на свинїѧ, ногти голѣми, и остри, кожа лꙋспава и ꙗгка на гарб-атъ, а на слабина-та тѣнка, оуста толькози голѣмы, щото можи да приглатни человѣка. Денѣмъ ходи по земля-та, нощѣмъ въ вода-та. Кажатъ чи въ вода-та не види, а ѿтвѫнъ глѣда твардѣ на далече. Кога види нѣкое животно впꙋска сѧ и го приграбва съ предни-тѣ си крака и го разкѫсва, или акѡ е далечкѡ оударѧ го съ оупашка-та си та го сабарѧ: а зими четыри мѣсѧцы сѣди въ пещера-та си, и не ꙗде нищо. Сноса ката година колькото сто ꙗйца изъ пѧꙗк-атъ, а Егуптѧни-тѣ ходѧтъ да ги издирѧтъ и ги счꙋпватъ: но Ӏхнеѵмон-атъ мꙋ е най голѣмы-атъ врагъ, той е като которъ иходи да подꙋшава ꙗйца-та мꙋ и ги ꙗде: а дѣто казꙋватъ чи сѧ паха въ коремътъ мꙋ, та мꙋ изѧда печенка-та (цегерь-

атъ),

атъ), и го оуморѧва, то є все лѫжа. Казѹватъ іоще чи той плачи като человѣкъ; та заради това кога ще рекатъ чи нѣкой сѧ пристрѹва та плачи, кажатъ чи той плачи като Крокоділъ.

Рѣченъ Конь. (7)

Рѣчны-атъ конь є грозенъ добитакъ и голѣмъ колкото Носорог-атъ, намира сѧ въ рѣка-та Нілъ, и поприличѧа на свиніѧ и на волъ и тай бѹчи: има твардѣ голѣма глава и оуста, заби дебели и толькози игки, щото като ги оударишь съ огниво-то пѹщатъ искры: очи и оуши малки, а ноздри (носны дѹпки) голѣмы и широки, вратъ твардѣ дебелъ, крака каси и малки съ четыри ногти, оупашка каса и дебела, малко косми, или є со всѣмъ голъ, кожа черна и толькози дебела щото нити кршѹмъ може да ѧ примине. Той добитакъ живѣй и по сѹхо и въ вода-та и ѧде рыба, трева, ичѹмикь, ращь, и корени древенни. Ражда ката година, и живѣй колькото десѧть годины. Денѣмъ спи изъ

тросль

фрость-та̀ и̓ не го є̓ грыжа со всѣмъ, а̓ но-щѣмъ ходи въ вода-та и̓ли по сꙋхо да дири ѩстіе. Не стрꙋва никомꙋ ѕло, а̓кѡ ли нѣкой го закачи̓ и̓ли ꙋдари, тойзи часъ са впꙋска като бѣсенъ срѫщꙋ него, и̓ не го ѡставѧ додѣ не го повреди, и̓ли додѣ не види чи не щѐ може да го пристигни.

Камилско птиче. (8)

Камилско-то птиче є̓ най голѣмо ѿ сички-тѣ фарковати животни, защо̀ кога варви глава-та мꙋ заминꙋва на высочена̀ и̓ єдного конника (атлія): тѫжко є̓ колькото тридесѧть и̓ пѧть о̓ки, гага-та мꙋ є̓ закри-вена на верх атъ като вадица, крака-та и̓ врат-атъ мꙋ сѫ тварде долги: бꙋтове-тѣ мꙋ сѫ ѧгки, мѧсни и̓ голи. Голѣмо-то това̀ птиче не може да фарка: первѡ, защо̀ є̓ твартѣ тѫжко: вторѡ, защо̀ пера-та мꙋ сѫ като косми. Глава-та мꙋ є̓ плоска, и̓ коккал-атъ и̓ тенакъ и̓ брехакъ, а̓ очи-тѣ мꙋ сѫ голѣми и̓ красни. Споретъ долга-та шіѧ, и̓ гарбена-та гарбꙋчка прилича на ка-мила, та заради това̀ са назовава Камил-ско птиче.

То

То иде щото му дадешь, сиречь: трева, хлебъ, косми, кожи, и всяко друго таквози нещо, но не смила железо-то и други таквизи югки неща, ами ги изважда каквито ги гълта. Тіи са много по Африка и по ближна-та ней Асійска страна, защо тамакъ хора-та иматъ цели стада таквизи птиче-та. По гарб-атъ пера-та имъ са черни, а по оупашка-та бели: на ветхо-то времѧ мужи-те си кичяха сасъ техъ главы-те, кога отхождаха на брань (ценкъ), а сега жены-те ги носятъ по шепки-те си. Кога ги ловятъ из перво ги гонятъ полегка доде отмалеятъ и огладнеятъ, ачи тогази са притичатъ сасъ коніе та ги пристигатъ, и ги оубиватъ съ древа, заради да не са оукарвавятъ бели-те и красни-те техни пера. Кажатъ чи това птиче крыйи глава-та своя въ древак-атъ, и му са струва чи тай ще са оукрыйи.

Камилски-те птичета сносятъ яйца югки и големи, щото техъ хора-та обсребрявать и ги оупотреблявать за чаши. По топли-те места яйца-та са изматятъ сами

от

ѿ топлина-та солнечна, а пилета-та токѹ като сѧ излѹпѧтъ трѫгватъ та ѿтхождатъ самички да сѧ хранѧтъ: а по на стѹдени-тѣ мѣста, птички-тѣ забранѧтъ и хранѧтъ пилета-та свои, додѣ тіи станатъ доволни да сѧ хранѧтъ сами.

Мѧсо-то на тѣзи птичета є тѫжко за идѣніе и мѫчнѡ сѧ смила, но Африкани-тѣ и Арапи-тѣ го ядѫтъ: яйца-та имъ на идѣніе сѫ като ѿ гѫска.

Жѣравъ. (9)

Жѣрави-тѣ лѣти дохождатъ да лѣтѹватъ по Немска-та земля, а зими ѿтхождатъ по топлы-тѣ страны. Кога фаркатъ нарѣждатъ сѧ на върволица и сѧ допиратъ съ глава-та си єдинъ на дрѹгій, и кога първы-атъ ѿтмалѣй, защото не сѧ допира до никого, ѿтходе на ѹпашка-та, и тамъ си почива додѣ сѧ изрѣдѧтъ сички-тѣ. Фаркатъ по высокѡ за да глѣдатъ ѿ далече мѣста-та на които ѿтхождатъ. Казватъ чи нощѣмъ сѣдатъ нѣкои да пазѧтъ, и, за да не заспѧтъ, держѫтъ въ крак-ѫтъ си єдинъ

ка-

ка́макъ, заради да сѧ сабꙋдѧ́тъ, ако нѣ́какси заспѧ́тъ та и̓зпꙋ́стнатъ ка́мак-атъ: а̓ дрꙋги-тѣ́ спѧ́тъ на є̓ди́нъ кракъ, и̓ си держа́тъ глава́-та подъ крыло-то.

Щъркъ. (10)

Щъ́ркъ-атъ и̓ма тва́рдѣ до́лга гага и̓ долги крака̀: пра́ви си гнѣздо́-то по высо́ки древа̀ и̓ по стрѣхи-тѣ на ка́щїѧ-та, и̓ чи́сти гради́ны-тѣ и̓ ни́вы-тѣ ѿ змїи̓. Тїи сѧ мѣ́стѧтъ като̀ и̓ же́рави-тѣ, сирѣ́чь лѣтꙋ́ватъ по хладни-тѣ мѣ́ста̀, а̓ зи́ми хо́дѧтъ по то́пли-тѣ, но̀ ї̓ѡще не зна́ймы гдѣ̀. Кога̀ приближи̓ врѣ́мѧ да сѧ дигнатъ, раздаватъ вѣсть (хабе́рь) чѝ въ є̓ди ко́й де́нь и̓ на є̓ди коѐ мѣсто трѣ́ба да сѧ собирѐ си́чкї-атъ наро́дъ, и̓ тогази ча́катъ тамъ да мра́кни, а̓ чѝ прѣзъ ноща̀ въ темнина́-та ста́ватъ, като̀ є̓дна̀ страшна войска̀, скры́томъ да не ги види ни́кой на кадѣ̀ щѐ ѿи́датъ: така̀ пра́вѧтъ и̓ кога̀ сѧ зава́рнатъ. Тва́рдѣ лю́бѧтъ пи́лета-та си, но̀ и̓ тїи глѣ́датъ добрѣ̀ свои-тѣ роди́тели кога̀ ѹ̓старѣ́ѧтъ.

Китъ.

Китъ. (11)

Ѿ колькото животни знаимъ до днесь Кит-атъ є най големъ, защо снага-та мꙋ є дваде сѧть или двадесѧть и четыри лахти долга, а глава-та мꙋ десѧть или дванадесѧть, и така сичка-та мꙋ должена є тридесѧть или тридесѧть и шесть лахти. На глава-та си има дꙋхала, сирѣчь дꙋпки презъ които воздиша, и дꙋха съ голѣма сила и исчениїе вода-та на горѣ кога играє, а кога є оураненъ изфарлѧ кровь. Оуста-та мꙋ са широки колькото дванадесѧть лахти, но гарло-то мꙋ є твардѣ тѣсно, щото токмѡ малки рыбы може да приглатни. Женски-тѣ не сносѧтъ ꙗица, като по много-то дрꙋги рыбы, ами раждатъ и подоѫватъ чада-та свои. Мѧсо-то на тази рыба є ꙗгко и нетласто (постало), но междꙋ кожа-та и мѧсо-то и подъ оустнѣ-тѣ си има тварде дебела масть, коѧто прикарѫватъ та изваждатъ тласто масло. Сичка-та мꙋ сила стои на оупашка-та, съ коѧто той счꙋпва корабли (гимїи) и ги прибарта.

Тази голѣма рыба твардѣ мачно и бѣдно сѧ лови. Които ходѧтъ да ѧ дирѧтъ пазѧтъ сѧ да не приближѧтъ твардѣ, за да не ги пристигни съ оупашка-та си, ами отъ далече стрѣлѧтъ верхꙋ неѧ остры и голѣмы вадицы, които сѧ варзаны съ важїѧ. Подиръ това кит-атъ като сѧ оурани зададбочава сѧ въ море-то, но подиръ малко пакъ излазѧ, защо не може да си воздиша въ вода-та: а нѣкога слазѧ твардѣ на далбоко, и тогази, ако видѧтъ чи не щѣ стигни важе-то, прирѣзватъ го тꙋтакси, защо завлача и притꙋрѧ гимїа-та. Като инди тай го оуранѧтъ на много мѣста излива мꙋ сѧ кровь-та, та оумира. Тогази отбиратъ масть-та мꙋ, та ѧ гꙋждатъ въ бачвы, а мѧсо-то мꙋ фарлѧтъ: отъ неѧ и отъ мозак-атъ мꙋ правѧтъ свѣщи. Ловѧтъ ги по край Гриланда по Їꙋнїю и Їꙋлїю мѣсѧцꙋ, защо тогази сѧ собиратъ тагакъ твардѣ много, и вата година оулавѧтъ колькото двѣ хїлѧди

Делфїнъ (домꙋзъ балли). (12)

Делфїн-атъ е най чиврастъ отъ сички-тѣ добитацы, защо кога бѣга не може го пристиг-

стигна нити птиче, нити стрѣла, и ни една рыба не оубѣгнуваше ѿт него, акѡ можаше ѿт веднаждъ да ги оулавѧ, но, съ Божїй промыслъ, първѡ треба да легни вазнакъ, ачи тогази да оулови други рыбы, но тїи тогази намиратъ времѧ та оубѣгватъ. Важатъ чи твардѣ люби пѣнїе-то и человѣцы-тѣ. Плуватъ покрай корабли-тѣ. Нѣкои раждатъ двѣ близначета чада, и ги подуѧватъ каквото и Кит-атъ, пазѧтъ ги додѣ порастатъ, и твардѣ ги любѧтъ. Растатъ до десѧть годины.

Пчелы.

Пчелы-тѣ имать шесть крака, четыри крыла, двѣ рогца на глава-та и една гаґичка добра за да сучатъ съ нея сок-атъ ѿт цвѣтове-тѣ: живѣятъ въ хралопи или въ кошчета. Една ѿт тѣхъ е по голѣма, ней сички-тѣ други сѧ покорѧватъ, и ѧ слышатъ щото имъ повелѣй, тїѧ сѧ назовава Царица или Бей. Токѡ тїѧ е женска и сносѧ сама колькото четыридесѧть хїлѧди яйца, и ѿт тѣхъ сѧ измѧтѧтъ червїи-

чета, които ги хранѧтъ дрꙋги-тѣ пчелы додѣ попорастатъ, тогази тіи ставатъ лаꙋсъ (като папки), ачи сетнѣ пакъ сѧ сожꙋвѧватъ и ставатъ пчелы. Царица-та е инди майка на сичкі-атъ рой. Има и дрꙋги пчелы въ кошче-то по големы ѿт дрꙋги-тѣ, но по малки ѿт царица-та, които сѧ назоваватъ бꙋмбари: тіи не иматъ жело нити работѧтъ, ами ходѧтъ съ царица-та презъ лѣто-то, ачи сетнѣ, сирѣчь край лѣто-то, като снисе царица-та доволны ꙗйца, избиватъ ги работницы-тѣ пчелы сасъ жела-та си.

Единъ рой е каквото едно царство, тамъ всѧка пчела има своѧ-та работа: едны са ѿпредѣлены да пазѧтъ порты-тѣ, а дрꙋга ѡстава нощѣмъ да пази, и ги савꙋжда навꙋтрѣ, кога дойди времѧ за ставаніе сасъ едно различно бранченіе, тогази глѣдашь ѿт веднажъ сички-тѣ на крака, и акѡ видѧтъ чи щѐ сѧ развали времѧ-то, или чи щѐ повѣй нѣкои вѣтаръ сѣдѧтъ си ватрѣ и не излазѧтъ, акѡ ли щѐ да е хꙋбаво времѧ-то, тіи излазѧтъ изъ кошче-то като

една

ѥдна войска, или каквото много братїѧ, и ѿтхождатъ течешкомъ по нивы-тѣ, и по лївады-тѣ, и изъ градины-тѣ, и подиръ малко ги глѣдашь, чи сѧ вращатъ съ веселы пѣсни, и ѡбкичены сасъ цвѣтъ, а дрꙋги на жабꙋрины съ вода и намокрены по сичка-та снага. Таи тѣзи като млади момцы и млады момы ходатъ по лївады-тѣ, а по стары-тѣ, на които вѣки не держатъ крака-та и крыла-та, работатъ въ кащи, всѧка на каквато работа є ѡпредѣлена. Первѡ три или четыри сѣдатъ на порта-та, да помагатъ да стоварѧтъ товари-тѣ, които дохождатъ ѿт вѫнъ: дрꙋги ги дигатъ тогази та ги заносѧтъ дѣто правѧтъ питы-тѣ: тамъ, ѥднїи валѧтъ съ оуста-та и съ крака-та свои вощина-та, (ѿт коѧто ньїе правимъ свѣщи, та ги приносѧмы Богꙋ въ церкова-та:) а дрꙋги ѧ поематъ ѿт тѣхъ та правѧтъ оньїѧ шестороготы делвички, толькози оурѣднѡ и искꙋснѡ, щото каже человѣкъ чи сѧ правины съ пергель, дрꙋги приносѧтъ тогази сладкї-атъ онзи мѣдъ та го наливатъ въ тѣхъ, пакъ дрꙋги сѣдѧтъ

та́мъ гото́вы да замажѧтъ оуста́-та на по́лны-тѣ де́лвички, за да не истича, и да не сѧ загȣбва тѣхна-та многоцѣнна сто́ка. На дрȣго мѣсто ѿт страна є тѣхна-та обща поварнѧ (ахчійница), и та́мъ има повари (ахчіи) ко́лькото тре́батъ да готвѧтъ ястіє за вечерь-та̀. Додѣ̀ тай ра́ботѧтъ пчелы-тѣ, царица-та тѣхна тича врѣдъ та глѣ́да сама̀ кой какво̀ работи, или какво̀ є работилъ, и ги подка́нѧ да залѣ́гатъ ко́лькото могатъ: ако̀ ли види нѣкоѧ чи ѧ марзи, ма́мри ѧ, мȣчи ѧ, и най се́тнѣ, ако̀ види чи ни сѧ пока́йва, ѡсȣждава ѧ на сме́рть, и повелѧва на дрȣги-тѣ да ѧ оубіѧтъ. Чȣди сѧ всѧкъ като̀ поглѣ̀дни съ колакъ трȣдъ и съ ко́лька чеврастина̀ сички-тѣ члѐнове на тази репȣблика, залѣ́гатъ за обща-та по́льза. Чȣдна є и тѣхна-та чистота̀, защо̀ има ѡпредѣле́ны пче́лы да раztре́бѧтъ и да митатъ, и тіи не сѧ ба́вѧтъ ката де́нь да фарлѧтъ смеѣть-та̀, ами ѧ собиратъ въ єди́нъ ро́гъ, ачи кога̀ є развале́но вре́мѧто, и не мо́гатъ да ѿтидатъ по ва́нъ, тога́зи, за да не сѣдѧтъ пра́здны, изфар-

лѫтъ сметь-та̀. Като мравки прибиратъ сѧ и вечерѧтъ на една̀ обща трапеза сички-тѣ, ами поседѧватъ малко нѣщо и галчатъ, но като̀ дойди времѧ за леганіе, примнивва пакъ онаѧ, коѧто ги сабвди свтрена-та, и съ прилично бранченіе имъ повелѧва да спѧтъ.

Като̀ сѧ родѝ въ кошче-то новъ рой, царица-та, акѡ види чи е хвбаво времѧ-то става первѡ тіѧ та поважда своѧ-та войска̀ съ веселы пѣсни, и ѡтходе да сѧ приселѝ на дрвго мѣсто и да направи новъ градъ: тіѧ дѣто види оугодно мѣсто, кацва, и твтакси сѧ нарежда околѡ и нейна-та многочисленна войска̀. А пчеларь-атъ (кованџі-атъ) забвлѧ тогази очи-тѣ и рацѣ-тѣ свои, ачѝ издига едно̀ кошче на варлина, и го заносѧ надъ рой-атъ, или го подлага под̀ него, ачи го оутарсѧ ватрѣ. Акѡ̀ ли сѧ слвчи да не влѣзи царица-та въ него, дигатъ сѧ сички-тѣ дрвги пчелы та избѣгватъ до една̀, защо̀ не могатъ безъ царица, акѡ̀ ли оумрѣ̀ тіѧ, сичкі-атъ рой ѧ жалѣй и ѿтъ скорбь сѧ погвбѧва. Тіѧ̀,

кажатъ

ка́жатъ, не и҆́ма же́ло, но и҆ да и҆́ма не го ѹ҆потребла́ва никога, а҆ дрꙋги-тѣ̀ и҆́матъ, и҆ кога̀ нѣ̀кои ги ꙁакачѝ, тїи си ѿтмъща́ватъ съ не́го, и҆́ма да сӑ ѹ҆мре́ли конїѐ ѿтъ тѣ́хъ, а҆ла̀ ка́ꙁватъ нѣ̀кои чи ѹ҆мира и҆ пчела́-та кога̀ ѹ҆же́ли нѣ̀кого.

Мра́вы.

Мра́вы-тѣ̀ и҆́матъ ше́сть крака̀ и҆ же́ло: и҆ ра́боты-тѣ̀ и҆́мъ сӑ сподѣле́ны каквото и҆ на пчелы́-тѣ̀ и҆ ѻ҆́бщѡ собиратъ ꙁа хранӑ житени ꙁерна̀. Тїи по жӑтва, като ѹ҆сѣ́-тѧтъ на нѣ́кадѣ жито, ѿтхождатъ да ѡ҆чи-стѧтъ добрѣ̀ кои́то пӑть и҆́мъ сѧ види по̀ пра́къ, ꙁаради да не ꙁабика́лѧтъ и҆ да не сѧ припӑнꙋватъ, кога̀ минꙋватъ натова́рены, и҆ ѿтъ по̀ напре́дъ ї҆ѡ́ще ѡ҆чистѧтъ и҆ при-гра́ждатъ добрѣ̀ свои́-тѣ̀ житницы, а҆чѝ тогаꙁи трӑгватъ като̀ по жӑтва та сѧ по-това́рѧтъ сӑсъ жито, кой ко́лькото по̀ много може, и҆ го носѧтъ та го трꙋпатъ на є҆дно̀ мѣ́сто. Като̀ сѧ мини же́тва-та не ѡ҆ставѧтъ жито-то тамъ, ꙁащо̀ подиръ ма́лко дни то пониква, и҆ тїи тре́ба тогаꙁи

да измрат ѿт глад. Заради това сѣд-ат сички-тѣ та причупват през среда-та сички-тѣ зерна, ачи тай ги насипват въ житницы-тѣ свой. Срамота є воистина на человѣка да глѣда тѣзи добитачета толькози согласни по между си, и заради това толькози благополучни, а той да не ще да бади согласенъ сасъ свои тѣ братїѧ. Мравы-тѣ спѧтъ през сичка-та зима и пролѣть, като сѧ сабудѧтъ, ꙗдатъ ѿт готово-то жито додѣ дойди втора жетва.

Тїи каквото и пчелы-тѣ иматъ си въ всѧкїй мравинѧкъ по єдна царица, и тїѧ сносѧ до осмь стотинъ ꙗйца, ѿт тѣхъ сѧ изматѧтъ червїйчета, ачи сетнѣ ставатъ лаусъ (папки) и тѣхъ прости-тѣ хора зоватъ мравишки ꙗйца. Многѡ сѧ трудѧтъ сасъ тѣхъ мравы-тѣ презъ лѣто-то, защо денемъ ги износѧтъ на слонце-то, а вечарь, или кога видѧтъ чи ще сѧ развали времѧ-то, вносѧтъ ги ватрѣ въ мравинѧк-атъ.

Тѣхни-тѣ житницы сѫ споделены на много преграды, и врата-та, през които сѧ влазѧ из єдна въ друга, сѫ ѿт долѡ, и

толькози и сквсню и оурѣднѡ направины, щото не є возможно да премине снѣгъ или дождь до тамъ. Много пѫти человѣцы-тѣ развалиха мравинѧцы за да видѧтъ какъ сѧ направини, та да направѧтъ по градове-тѣ таквизи кащіѧ, за да сѣдѧтъ вѫтрѣ кога сѧ біѧтъ, но никой до нынѣ не можи да ги стигни, защо кога ѿворѧтъ нѣкой мравинѧкъ, все развалѧтъ и приградьі-тѣ неговы, и заради това не могатъ да ги придирѧтъ добрѣ.

Человѣкъ.

Който малкѡ попридири може да познай чи не има дрѹго созданіе на землѧ-та по изрѧдно и по почтенно ѿ человѣка, той не токмѡ спорѣтъ дѹша-та, но и спорѣтъ тѣло-то заминѹва сички-тѣ добитацы. Никой не може да смыли по изрѧдно созданіе ѿ человѣка. Всѧка негова става има таквази сила и толкази каквато и колка-та и трѣба: на примѣрь палец-атъ є по югкъ ѿ дрѹги-тѣ персти, и крака-та по югки ѿ рацѣ-тѣ, и прочаѧ.

Богъ

Богъ дади намъ нѣкои ставы по двѣ, но една-та ѿтъ тѣхъ не е неполезна: защо ако имахмы по единъ кракъ, не можахмы ходи прави, или едвамъ съ голѣма мѫка щѣхмы да можемъ да пристѫпимъ: сасъ една рѫка не можахмы прави толкози работы, колкото сасъ двѣ: сасъ двѣ ѹши чѹвамы ѿтъ врѣдъ: съ едно око можахмы глѣда, но защото това чѹство е твърдѣ изрѣдно и полезно, заради това имамы двѣ, щото ако нѣкакъ сѧ повреди едно-то, да ѡстани намъ дрѹго-то, и тѫй пакъ, токмѡ съ него, да исполнѧмы наша-та потреба.

Человѣцы-тѣ не сѫ еднакви, нити на лице, нити на гласъ, нити на писмо, и ѿтъ това пакъ познавамы божїѧ-та премѹдрость, защо по лице-то сѧ разпознавамы денѣмъ, а по глас-ѫтъ нощѣмъ, а по писмо-то кога смы на далече.

Въ человѣка главны-атъ мозакъ е най чѹденъ, защо до когато той е зравъ, до тогази сички-тѣ дѹшевны наши силы сѫ здравы, и ные до тогази живѣемъ. Много фїлософи кажатъ чи тамъ сѣди безсмъртна-та

наша

на́ша дѹша̀, и҆ ѿ там тїѧ ма́рда, както̀ щѐ, сички-тѣ тѣле́сны ста́вы. Никой до-би́так не и҆́ма толкози мо́зак колкото человѣ́к-ат. Е҆дин вол, ѿ пѧть канта́рѧ, и҆́ма сто̀ и҆ седемдесѧть дра́ма мо́зак, а҆ человѣ́к-ат, е҆ди́н кантар тѧ́жак, и҆́ма е҆дна̀ ока̀ и҆ триста дра́мы: делфі́н-ат, който и҆́ма на́й много мо́зак ѿ сички-тѣ дрѹ-ги живо́тни, е҆два́м и҆́ма пѧть стотин дра́мы. Ка́жат чи по̀ ѹ҆мни-тѣ хо́ра и҆́мат по̀ мно́го мо́зак, а҆ по̀ безѹмни-тѣ по̀ ма́лко.

Какво́то в мо́зак-ат сѧ соединѧват си́чки-тѣ на́ши чѹвства, та́й и҆ в чре́во-то (шкембѧ-та) сѧ соби́ра си́чка-та тѣле́сна хра́на̀, та́м є҆ и҆ стома́х-ат (мѹра-та), в който сѧ смила ꙗ҆стїе́-то, сирѣ́чь стѹ-пѧва сѧ, и҆ се́тнѣ е҆дна̀ ча́сть ѿ не́го ста́ва со́к и҆ кро́вь, та сѧ разпра́ска и҆з тѣ́ло-то, а҆ щото ѡ҆ста́ни непотре́бно, не́го и҆зфа́рлѧмы.

Е҆дин человѣ́к и҆́ма ѡ҆симь и҆лѝ де́сѧть ѡ҆ки кро́вь, коѧто мин́ѹва през се́рдце́-то, и҆ сѧ разнжда ча́к до кра́ища-та на тѣ-

ло-то, а̀чѝ ѿт тамъ пакъ сѧ враща презъ жилы-тѣ та доходе въ сердце-то, и таи все ѡбхожда и не сѧ запира совсѣмъ, защо̀ токꙋ да сѧ запрѐ на врѣдъ оумирамы. Лѣво-то оухо̀ на сердце-то тꙋвва комахай седмдесѧть пати на една̀ минꙋта, и на всѧко тꙋпваніе минꙋва презъ него комахай дванадесѧть драма кровь.

Безъ коккали человѣкъ щѧше да є как-вото кѫща безъ подпорки и безъ темели, и таи не можаше даржѣ, амѝ требаше да сѧ развалѝ и да падни. Въ тѣло-то наше сѧ намиратъ двѣста и четырідесѧть кок-кали, които дохождатъ на тѫжчена̀ коль-кото една̀ третина на тѣло-то, сирѣчь акѡ сичко-то тѣло є тридесѧть оки, де-сѧть ѿт тѣхъ сѫ коккали.

Но человѣкъ става най различенъ и най горенъ ѿт сички-тѣ животни, надъ които той царꙋва сасъ свой-атъ оумъ, защо̀ съ него той придирѫ и разꙋмѧва причины-тѣ на много нѣща̀, и познава нѣкои си предъ да сѫ станали іѡще. Може да говори и

да

да изъꙗвꙗва на дрꙋги-тѣ щото той си мысли, или ги пыта да мꙋ кажатъ, щото тіи си мыслꙗтъ: и таи единъ ѿт дрꙋги сꙗ ꙋчимъ и ꙋмножавамы наші-атъ ꙋмъ съ много наꙋки. Издири человѣкъ много хꙋдожества (занаети), стана доволенъ да ѡбхожда сичка-та землꙗ, и да дири врѣдъ всꙗко нѣщо, което ще може да ги ползова. Побѣждава сасъ свое-то острꙋміе и най люти-тѣ ѕвѣрове. Не мꙋ постигна землꙗ-та да насити свое-то любоꙋченіе, ами сꙗ издига чакъ до небо-то: тамъ познава съ голѣмо ꙋдивленіе Божіꙗ-та безкрайна и непостижима сила, кога придирꙗ колько сѫ далече ѿт насъ мѣсꙗц-атъ, слонце-то и ѕвѣзды-тѣ, колька е тѣхна-та голѣмина, кои правила послѣдоватъ тѣхни-тѣ движеніꙗ, и прочаꙗ. Таи най сетнѣ познава свой-атъ создатель, и акѡ рачи да ꙋгоди немꙋ, разꙋмꙗва чи ще намери и подиръ тойзи привременъ животъ вѣчно блаженство. Колькѡ дрꙋги безъ четъ дарове изсипа Богъ предъ человѣка за да го направи блажена и благополꙋчна! и на колька

честь

честь высока го издигна като го сотвори по образу своему и по подобію!

Много человѣцы живѣѧтъ по земля-та, кажатъ да сѫ сички-тѣ комахаи хіляда миліона, отъ които шестьдесѧть оумиратъ на една минута а три хіляди и шесть стотинъ на единъ часъ, и пакъ толькози сѧ раждатъ: отъ сто хора оумиратъ трима на година-та.

Придирѧтъ и кажатъ нѣкои, чи сѧ раждатъ по много мужески дѣца, сирѣчь на двадесѧть момичета, двадесѧть и едно момче: и това опредѣли Богъ защото мужи-тѣ по бѣдствоватъ и сѧ по губѧтъ отъ жены-тѣ и таи за малко време остаѧватъ толькози мужи, колкото и жены. Отъ това пакъ познаваме божіѧ-та премудрость, защо той отрѣди да зема всякій мужъ по една жена. Придирѧтъ іоще чи въ голѣми-тѣ градове оумира на година-та единъ отъ двадесѧть и пѧть хора, а въ по малки-тѣ единъ отъ тридесѧть, а по села-та единъ отъ четыридесѧть.

Какъ

Какъ да пази человѣкъ здравіе-то свое.

На тойзи свѣтъ най голѣмо добро на человѣка є здравіе-то, защо безъ него никога не може са зарадва и развесели, заради това трѣба да са пази ѡтъ всѧко нѣщо, което го вреди, и да послѣдова тѣзи зарачанїѧ.

Здравы-атъ трѣба да променѹва часто живенїе-то свое, да не дири цѣлбы и цѣлители. Да ходи по села-та, по нивы-тѣ, по ловъ, да сѣди и въ град-атъ, да играй, да си почива, но не многѡ, защо ѡтъ марзиль-атъ става немощенъ и безсиленъ, а ѡтъ трѹд-атъ лекъ, силенъ и здравъ до крайна старость. Да са капи и въ топла вода и въ стѹдена: да ѧде двождъ на день-атъ, и толькози, колькото може да смила.

А които человѣцы са немощни (таквизи са по много-то които живѣѧтъ въ градовѣ-тѣ и оучени-тѣ) трѣба по многѡ да са пазѧтъ. Оутрена да не ставатъ нити да работѧтъ нищо, акѡ познаѧтъ чи їѡще не имъ са є смлѧло ѧстїе-то. Като станатъ

ѡтъ

АРІѲМЕТІКА.

Въ тѫзи кѫса Аріѳметіка не написахъ правила ами токмѡ примѣри, които послѣдоватъ съ такавъ чинъ, щото мога да рекѫ чи правила-та сѫ непотребни: но оучитель-атъ трѣба да казва на дѣца-та, кога не разбиратъ, и да имъ дава, споредъ тѣзи и дрѹги примѣри за да сѧ ѡбѹчаватъ (алащардисватъ).

Числа.

1.

	Единицы.		Десѧтины.		Стотины.		Хілѧды.	
едно	1	а҃.	10	і҃.	100	р҃.	1000	҂а҃.
двѣ	2	в҃.	20	к҃.	200	с҃.	2000	҂в҃.
три	3	г҃.	30	л҃.	300	т҃.	3000	҂г҃.
четыри	4	д҃.	40	м҃	400	оу҃.	4000	҂д҃.
пѧть	5	е҃.	50	н҃.	500	ф҃.	5000	҂е҃.
шесть	6	ѕ҃.	60	ѯ҃.	600	х҃.	6000	҂ѕ҃.
седмь	7	з҃.	70	о҃.	700	ѱ҃.	7000	҂з҃.
осмь	8	и҃.	80	п҃.	800	ѡ҃.	8000	҂и҃.
девѧть	9	ѳ҃.	90	ч҃.	900	ц҃.	9000	҂ѳ҃.

2.

Десѧти́ны и҆ є҆дини́цы.				Стоти́ны и҆ є҆дини́цы.			
11	а҃і.	21	к҃а.	101	р҃а.	201	с҃а.
12	в҃і.	32	л҃в.	102	р҃в.	302	т҃в.
13	г҃і.	43	м҃г.	103	р҃г.	403	у҃г.
14	д҃і.	54	н҃д.	104	р҃д.	504	ф҃д.
15	є҃і.	65	ѯ҃є.	105	р҃є.	605	х҃є.
16	ѕ҃і.	76	ѻ҃ѕ.	106	р҃ѕ.	706	ѱ҃ѕ.
17	з҃і.	87	п҃з.	107	р҃з.	807	ѿ҃з.
18	и҃і.	98	ч҃и.	108	р҃и.	908	ц҃и.
19	ѳ҃і.	99	ч҃ѳ.	109	р҃ѳ.	909	ц҃ѳ.

3.

Стоти́ны и҆ десѧти́ны.		Хі́лѧды и҆ є҆дини́цы.		Хі́лѧды и҆ десѧти́ны.	
110	210	1001	2001	1010	2010
120	320	1002	3002	1020	3020
130	430	1003	4003	1030	4030
140	540	1004	5004	1040	5040
150	650	1005	6005	1050	6050
160	760	1006	7006	1060	7060
170	870	1007	8007	1070	8070
180	980	1008	9008	1080	9080
190	990	1009	9009	1090	9090

Приложе́нїе.

4.

1 и́ 1		2	11 и́ 1		12	11 и́ 21		32
2 и́ 2	п	4	22 и́ 2	п	24	12 и́ 32	п	44
3 и́ 3	р	6	33 и́ 3	р	36	13 и́ 43	р	56
4 и́ 4	а̀	8	44 и́ 4	а̀	48	14 и́ 54	а̀	68
5 и́ 5	в	10	55 и́ 5	в	60	15 и́ 65	в	80
6 и́ 6	э	12	66 и́ 6	э	72	16 и́ 76	э	92
7 и́ 7	т	14	77 и́ 7	т	84	17 и́ 87	т	104
8 и́ 8	ъ	16	88 и́ 8	ъ	96	18 и́ 98	ъ	116
9 и́ 9		18	99 и́ 9		108	19 и 99		118

5.

10 и́ 10		20	100 и́ 100		200
20 и́ 20	п	40	200 и́ 200	п	400
30 и́ 30	р	60	300 и́ 300	р	600
40 и́ 40	а̀	80	400 и́ 400	а̀	800
50 и́ 50	в	100	500 и́ 500	в	1000
60 и́ 60	э	120	600 и́ 600	э	1200
70 и́ 70	т	140	700 и́ 700	т	1400
80 и́ 80	ъ	160	800 и́ 800	ъ	1600
90 и 90		180	900 и 900		1800

6.

23	34	41	53	63	71	73	81
23	34	42	24	36	18	23	18
64	68	83	77	99	89	96	99

Ѿтложе́нїе.

7.

2	без̾	1	є̓	1	12	без̾	11	є̓	1
4	без̾	2	с	2	24	без̾	22	с	2
6	без̾	3	т	3	36	без̾	33	т	3
8	без̾	4	а̀	4	48	без̾	44	а̀	4
10	без̾	5		5	60	без̾	55		5
12	без̾	6	в	6	72	без̾	66	в	6
14	без̾	7	а	7	84	без̾	77	а	7
16	без̾	8	т	8	96	без̾	88	т	8
18	без̾	9	ъ	9	108	без̾	99	ъ	9

8.

20	без̾	10	є̓	10	200	без̾	100	є̓	100
40	без̾	20	с	20	400	без̾	200	с	200
60	без̾	30	т	30	600	без̾	300	т	300
80	без̾	40	а̀	40	800	без̾	400	а̀	400
100	без̾	50		50	1000	без̾	500		500
120	без̾	60	в	60	1200	без̾	600	в	600
140	без̾	70	а	70	1400	без̾	700	а	700
160	без̾	80	т	80	1600	без̾	800	т	800.
180	без̾	90	ъ	90	1800	без̾	900	ъ	900

9.

46	68	83	77	99	89	96	99
23	34	42	24	36	18	23	18
23	34	41	53	63	71	73	81

Оумноже́нїе.

10.

1 по 1 1

2 по 2 4
2 по 3 6
2 по 4 8
2 по 5 10
2 по 6 12
2 по 7 14
2 по 8 16
2 по 9 18
(пра́вѧтъ)

3 по 3 9
3 по 4 12
3 по 5 15
3 по 6 18
3 по 7 21
3 по 8 24
3 по 9 27
(пра́вѧтъ)

4 по 4 16
4 по 5 20
4 по 6 24
4 по 7 28
4 по 8 32
4 по 9 36
(пра́вѧтъ)

5 по 5 25
5 по 6 30
5 по 7 35
5 по 8 40
5 по 9 45
(пра́вѧтъ)

6 по 6 36
6 по 7 42
6 по 8 48
6 по 9 54
(пра́вѧтъ)

7 по 7 49
7 по 8 56
7 по 9 63
(пра́вѧтъ)

8 по 8 64
8 по 9 72
9 по 9 81
(пра́вѧтъ)

11.

```
  55
  11
----
  55
 55
----
 605
```

```
  22
  22
----
  44
 44
----
 484
```

```
  35
  11
----
  35
 35
----
 385
```

```
  202
   11
-----
  202
 202
-----
 2222
```

12.

10	по	10		100
20	по	20	правятъ	400
20	по	30		600
20	по	40		800
20	по	50		1000
20	по	60		1200
20	по	70		1400
20	по	80		1600
20	по	90		1800

30	по	30	правятъ	900
30	по	40		1200
30	по	50		1500
30	по	60		1800
30	по	70		2100
30	по	80		2400
30	по	90		2700

40	по	40	правятъ	1600
40	по	50		2000
40	по	60		2400
40	по	70		2800
40	по	80		3200
40	по	90		3600

50	по	50	правятъ	2500
50	по	60		3000
50	по	70		3500
50	по	80		4000
50	по	90		4500

60	по	60	правятъ	3600
60	по	70		4200
60	по	80		4800
60	по	90		5400

70	по	70	правятъ	4900
70	по	80		5600
70	по	90		6300

80	по	80	правятъ	6400
80	по	90		7200
90	по	90		8100

ДѢЛЕ́НЇЕ.

13.

1 на 1 по 1		25 на 5 по 5
4 на 2 по 2		30 на 5 по 6
6 на 2 по 3		35 на 5 по 7
8 на 2 по 4		40 на 5 по 8
10 на 2 по 5		45 на 5 по 9
12 на 2 по 6		
14 на 2 по 7		
16 на 2 по 8		36 на 6 по 6
18 на 2 по 9		42 на 6 по 7
		48 на 6 по 8
		54 на 6 по 9
9 на 3 по 3		
12 на 3 по 4		
15 на 3 по 5		49 на 7 по 7
18 на 3 по 6		56 на 7 по 8
21 на 3 по 7		63 на 7 по 9
24 на 3 по 8		
27 на 3 по 9		
		64 на 8 по 8
16 на 4 по 4		72 на 8 по 9
20 на 4 по 5		
24 на 4 по 6		
28 на 4 по 7		81 на 9 по 9
32 на 4 по 8		
36 на 4 по 9		

14.

605 | 11
55 | 55
55
55
0

484 | 22
44 | 22
44
44
0

385 | 11
33 | 35
55
55
0

2222 | 11
22 | 202
22
22
0

15.

100 на 10 по 10
400 на 20 по 20
600 на 20 по 30
800 на 20 по 40
1000 на 20 по 50
1200 на 20 по 60
1400 на 20 по 70
1600 на 20 по 80
1800 на 20 по 90

900 на 30 по 30
1200 на 30 по 40
1500 на 30 по 50
1800 на 30 по 60
2100 на 30 по 70
2400 на 30 по 80
2700 на 30 по 90

1600 на 40 по 40
2000 на 40 но 50
2400 на 40 по 60
2800 на 40 по 70
3200 на 40 по 80
3600 на 40 по 90

2500 на 50 по 50
3000 на 50 по 60
3500 на 50 по 70
4000 на 50 по 80
4500 на 50 по 90

3600 на 60 по 60
4200 на 60 по 70
4800 на 60 по 80
5400 на 60 по 90

4900 на 70 по 70
5600 на 70 по 80
6300 на 70 по 90

6400 на 80 по 80
7200 на 80 по 90

8100 на 90 по 90

край -

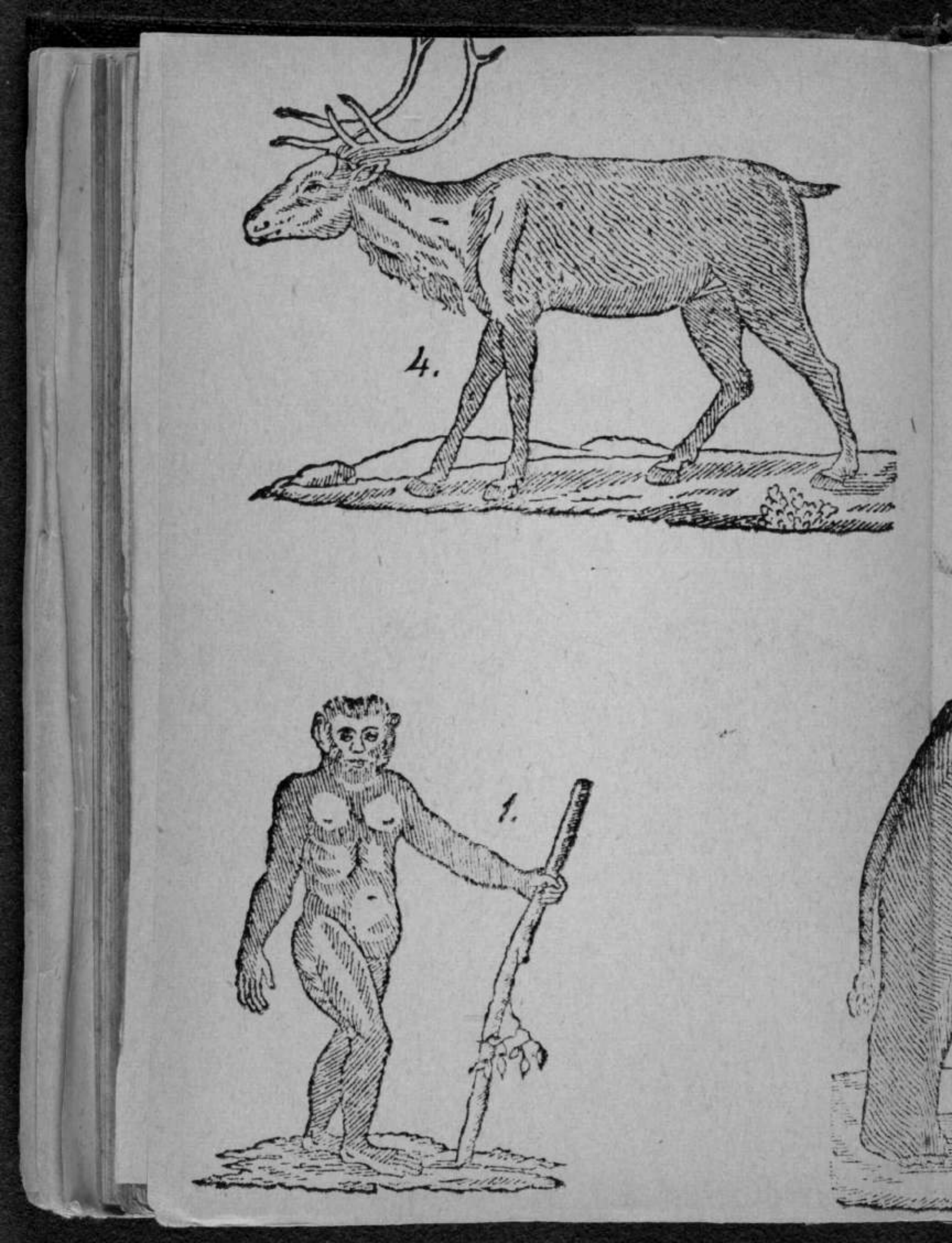
Приложеніе.			Ѿтложе́ніе.			Оу҆мн
22	35	47	43	65	85	105
21	30	38	21	30	38	25
43	65	85	22	55	47	525
						210
						2625
111	122	135	334	151	271	
223	29	136	223	29	136	
334	151	271	111	122	135	
						208
55	66	55	111	132	110	3
56	66	55	56	66	55	624
111	132	110	55	66	55	
107	166	155	214	232	310	
107	66	155	107	66	155	
214	232	310	107	166	155	66
						77
666	666	666	999	1000	1001	462
333	334	335	333	334	335	462
999	1000	1001	666	666	666	5082

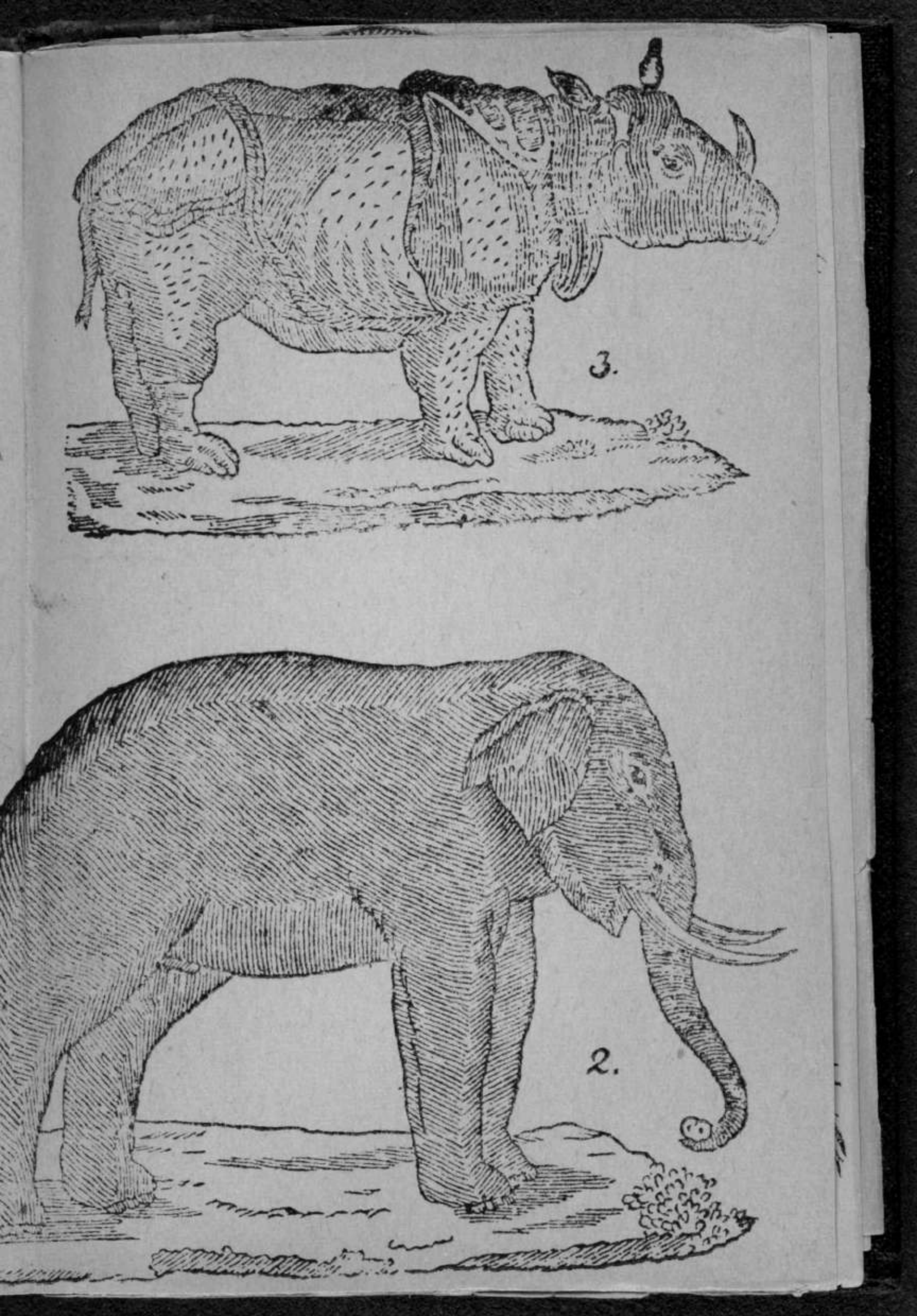
Цѣна̀ пола́гамы на тӑзи кни́га трѝ гро́ша. Но
є҆днà, а҆ ко́йто пѧтдеса́ть, сӑсъ ѻ҆смь, а҆ ко́йто зє́

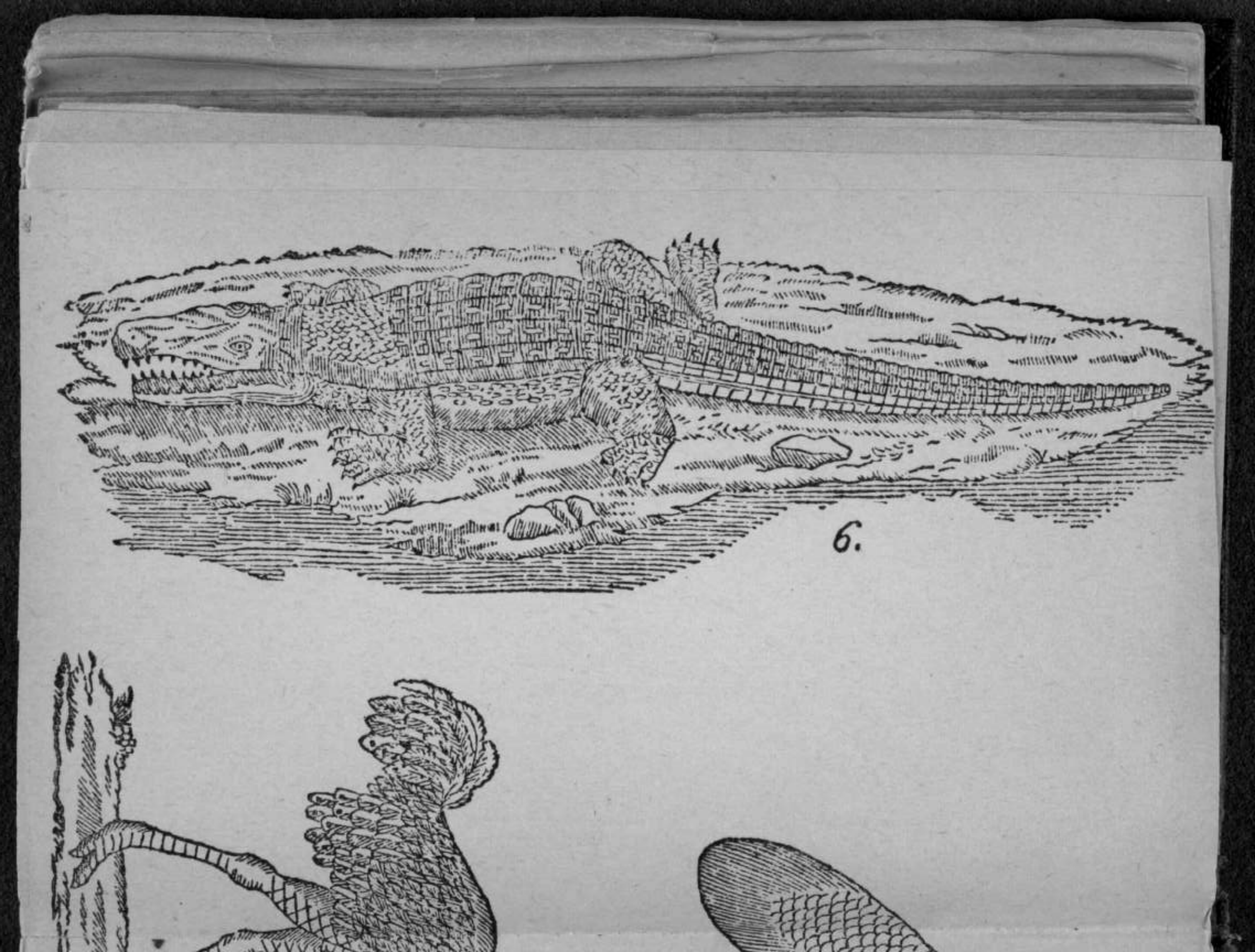
Нами́рать сѧ тѣ̆зи книги на Бꙋкꙋре́щь при Гос
зарска-та казаӑ на Каза́нъ при Господи́на Хаџѝ
господи́на ВАСИЛІ́Ѧ Н. НЕНОВИЧѦ, въ Граи

Множе́нїе.		Дѣле́нїе.					
206	505	2625	25	4120	20	1010	2
20	20	25	105	40	206	10	505
4120	1010	125		120		10	
		125		120		10	
		0		0		0	
25	55	624	3	625	25	3025	55
25	55	6	208	50	25	275	55
125	275	24		125		275	
50	275	24		125		275	
625	3025	0		0		0	
88	99	5082	77	2200	25	9801	99
25	99	462	66	200	88	891	99
440	891	462		200		891	
176	891	462		200		891	
2200	9801	0		0		0	

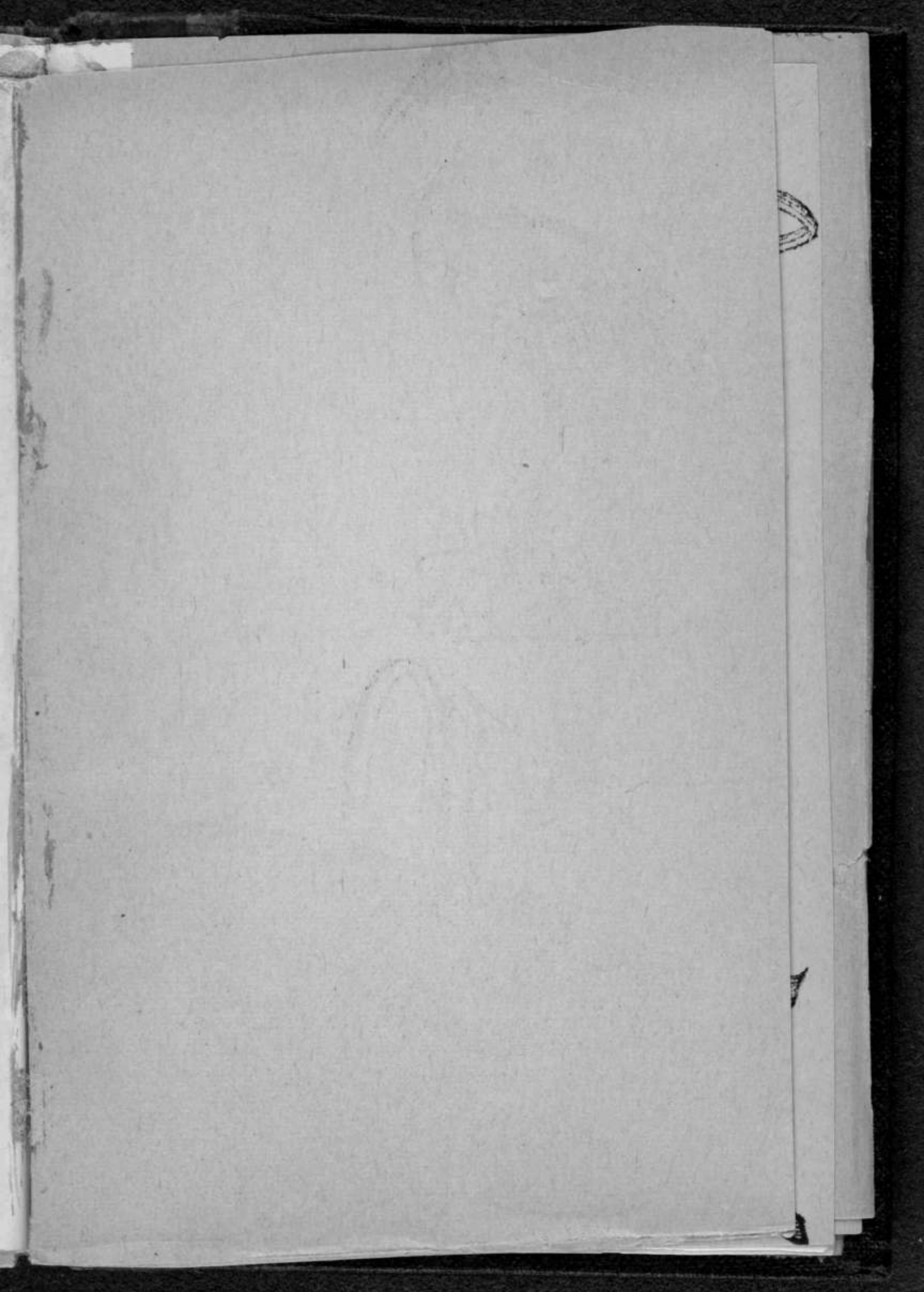
Но ко́йто ҁе́мни де́сѧть кни́ги подару́вамы го са́съ
ҁе́мни сто̀, подару́вамы го са́съ два́десѧть.
Господи́на До́брѧ Га́бровалїа-та, и҆ въ О҆сма́нъ па
і А҆ѳана́са Хаџѝ Ке́ровича. И҆ при настоѧ́тель ат
ѳрашо́въ и҆лѝ въ Букуре́щь.

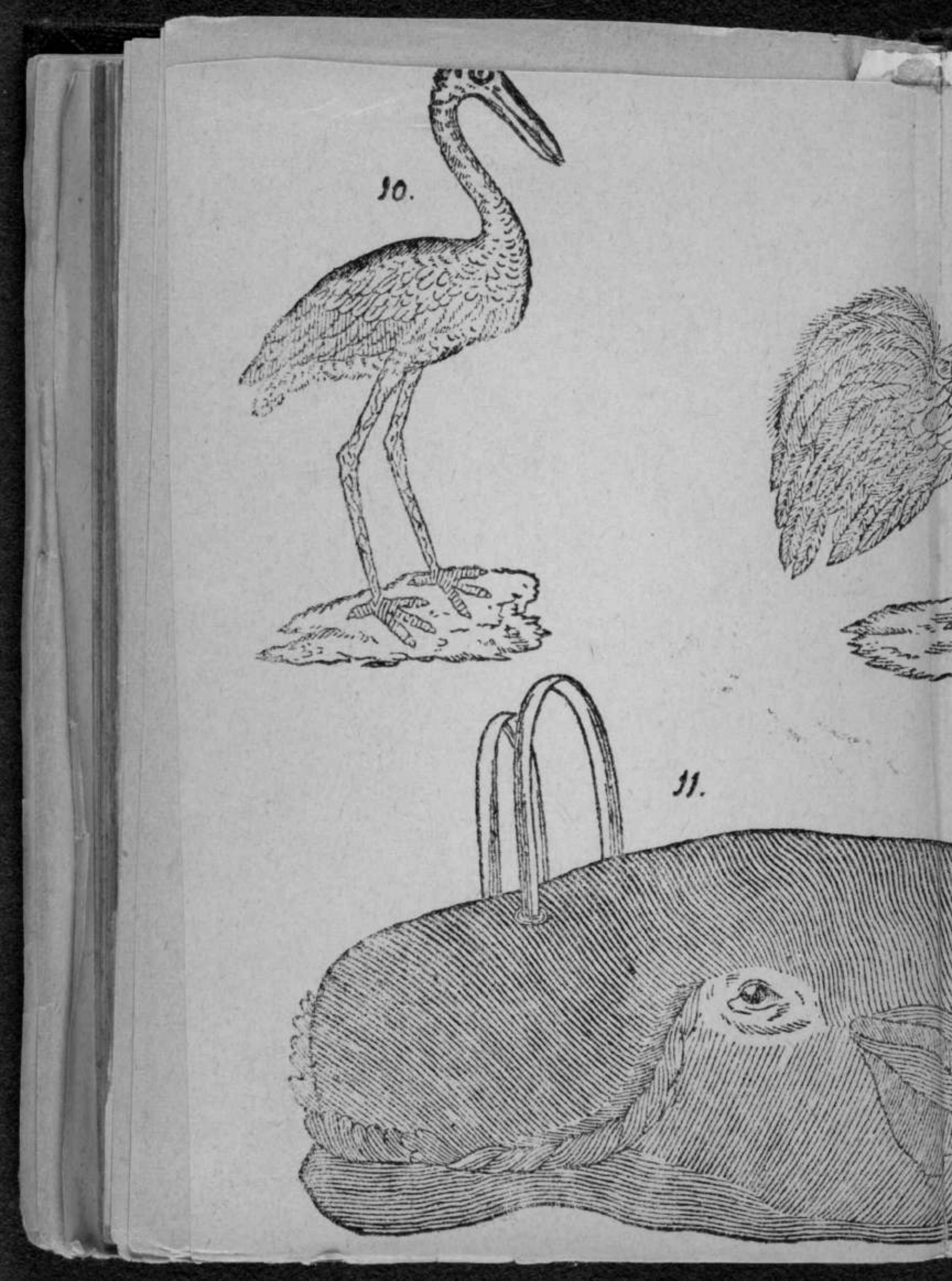

4.
1.

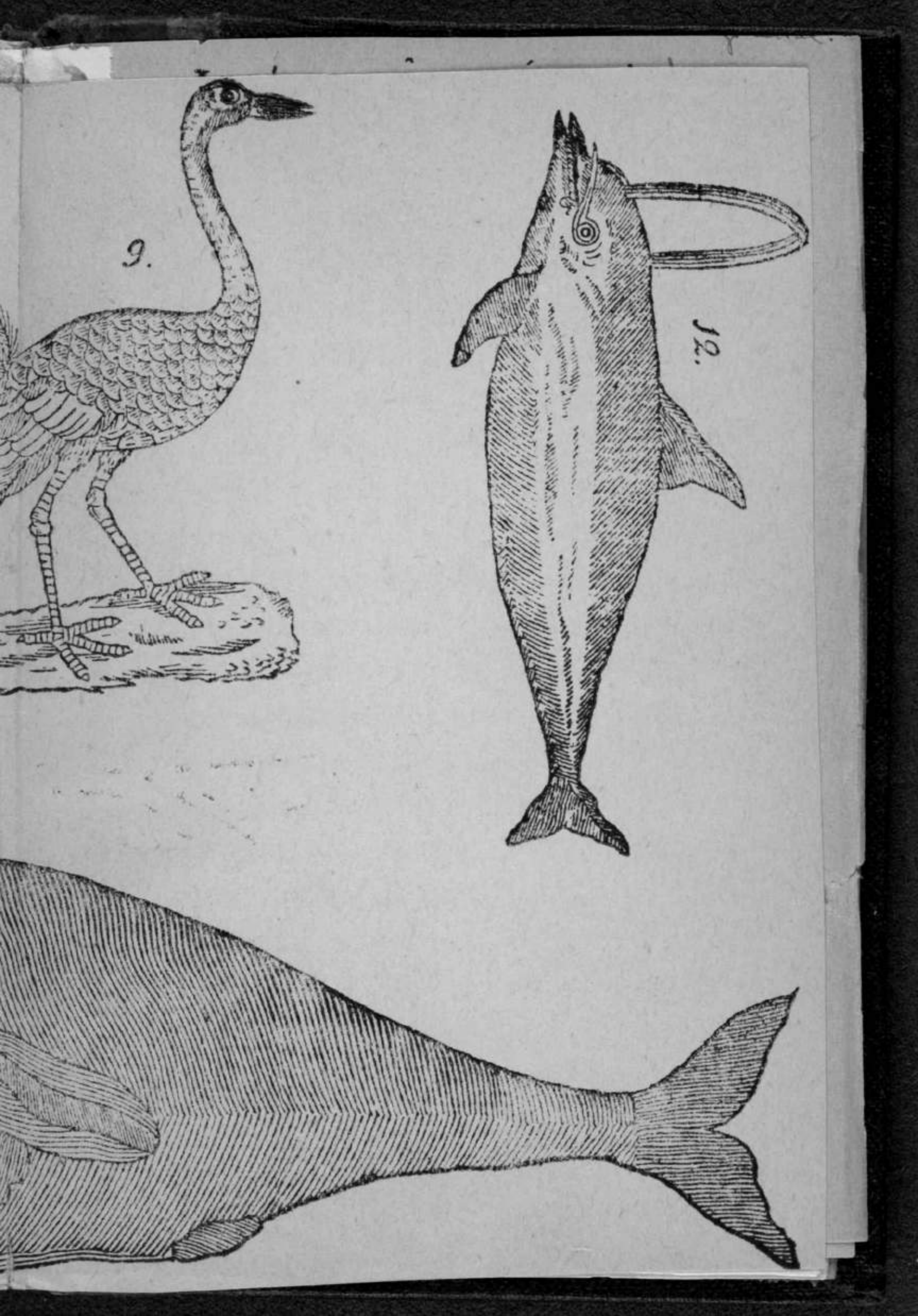

3.
2.

6.

5.
8.
7.

10.
11.

9.
12.

Любе́зны є̑днородны!

Мно́гѡ похва́лно є̑ ȣ҆се́рдїе-то на є̑дногѡ люборо́днагѡ, съ ко́ето и҆́ще да пока́же то́й на не́гов-атъ си ро́дъ какъ желае о̑бщо-то добро̀, а̑ нѐ чи са́мо за се́бѧ си глѣда, зато̀ всѧ́кїй и҆́ма та̑зи должность, ко́й какъ мо́же, та̑и да creo-ри. Похва́лни са̑ госп Ха̑ Їорда́н Ха̑ Ге́новичь, и҆ Госп. Васи́лїй М. Не́новичь защо̀ прїе́ха тѧгота̑-та да бѫ-датъ є̑пїтропи ѿтъ страна̀ на́шегѡ наро́да за да настоѧтъ то́лькози за претолкова́нїе-то Но́вагѡ Завѣта (є̑ванге́лїе, а̑посто́лъ, и҆ а̑по-калѵ́ψис) ко́лькото и҆ за дрѹ́ги поле́зни книги на на́шї-ат про́стъ ѧзы́къ да сѧ тупарѧтъ. Но не са̑ мало похва́лни и҆ о̑ни̑, които на-рѣдиха тѣхъ за є̑пїтропы на є̑дна̀ таква́зи свѧта̀ ра́бота, защо̀ съ вре́мѧ мо́же мно́го добро̀ да слѣдѹва ѿтъ това̀. Колько безче́стїе и҆ сра́мъ дока́рѹва на на́шї-ат Народъ є̑ди́нъ ло́шевъ прево́дъ, кака́в-то о̑нъ, дѣто го про-во́ди а̑рх Θеод. въ Пе́тербѹргъ на Библе́йско-то О̑бщество, за когѡ то и҆ на́ши-тѣ писаха та́мъ, и҆ сѧ примо́лиха да нарѣдѧт ȣ҆че́ни лю́ди да го приглѣдат, и҆ да го поправѧт, да бы̀ ста́налъ до́баръ, да разѹмѣва всѧ́кїй Бол-гаринъ.

гаринъ. Должность имамы, които познавамы колька польза доносе едно таквози нѣщо. да возблагодаремы всякоги на тѣзи епітропы, и часто да ги подканемы съ писма, като да имъ возбудимъ усердіе-то, и отъ всяки градъ можемъ да пишем къ них колко книги отъ Новы-ат Завѣтъ требуват, чи да иматъ грыжа да проводятъ.

Тѣзи епітропи настоявать за подолните книги да ся тупарятъ на нашъ языкъ както хоротувамы, които инди ище да бъди спомоцівователь или стицатель (сундромитис) нека ўви, да му ся пише имя-то въ книги-тѣ.

„Священное цвѣтособраніе, собрано отъ Ветхі-атъ и новы-атъ Завѣтъ.

„Лезіконъ малкій на 4. языцы: Болгарски, Гречески, Влашки, и Россійски. тъй направин като да може всякій самъ, и безъ даскалъ, да научи които языкъ ще отъ тѣзи.

„Грамматическа етумологія на тѣзи 4. языцы.

„Катихис на наша православна вѣра.

„Священная Історія, заради дѣца-та.

„Грамматіка болгарска.

Има

Има іωще дрꙋги недописани книги, които кога сѧ сварша́тъ, тога́зи щатъ ωб'яви Епітропы-тѣ. Ѡбрѣкꙋхасѧ нѣкій любородны да проводѧтъ болгарска-та Історія и дрꙋги полѣзни книги да сѧ тупарѧтъ. Който индѝ има въ ра́цѣ-тѣ си рꙋкописни книги, нѣка ги проводи къ Епітропы-тѣ да нащоѧтъ да сѧ тупарѧтъ. А който може да сочини или да преведѐ, нѣка сѧ покаже къ нихъ. Или който знае гдѣ рꙋкописна книга, нѣка ѧ препише чи да ѧ проводи въ Брашо́въ, илѝ да ѩви на Епітропы-тѣ, да пишатъ тамъ гдѣто сѧ намира да ѧ добыѧтъ. Трѣкова да сѧ силемъ колько е возможно да сѧ щамбосатъ доста книги на нашї-атъ ѧзыкъ за наꙋченїе-то нашагω народа, защо̀ стига какъ сѧ намира ωтъ толькози времѧ въ темнота̀ безъ наꙋка. Да дадѐ богъ! да сѧ разпострѐ оусердїе-то и ревность-та̀ на сички-тѣ наши еднопле́менницы: и да сѧ оумножи наꙋка-та въ наше-то отечество. Многω полѣзно е кога̀ оучимъ первом нашї-атъ ѧзыкъ съ граматіческы правила, чи послѣ дрꙋгій ѧзыкъ.

Кратко писмо за оныє, които щатъ да пишатъ къ Епітропы-тѣ:

Мило-

Милостивы попечители!

Благородны Господіе!

Госп. Ха: Іордане Ха: Геновичь!

и Госп. Василіе Н. Неновичь!

Прохвална є ваша-та ревность, коѫто имате за добро-то нашегѡ Народа, и любов-атъ вы камто него є известни. Да даде Богъ! да сѧ оумножи ваше-то оусердіе за обща-та полза. Молимъ васъ и мы, да имате попеченіе колько є возможно за добро-то нашихъ соотечественникѡвъ и собратіи, да бѫдите посредственницы на все то, което приносыва полезность на наши-тѣ Болгары, и єпітропы совершенны сасъ всѧба волномощь и власть на тази свѧта работа, да сторите как Богъ вы наѹчи за общо-то добро, и такъ мы ѡстанамы благодарны и должны на ваше-то оусердно слѹженіе, и вы почитавамы за добродѣлатели нашегѡ народа.

Благосклонны

и покорны.

Молѧ оучители-тѣ да попрáвѧтъ съ перо-то гдѣ видѧтъ погрешеніѧ ѿт тупáрь атъ въ тáѧ книжка, като да читáтъ дѣца-та проки-

[illegible]

[illegible]

[illegible]

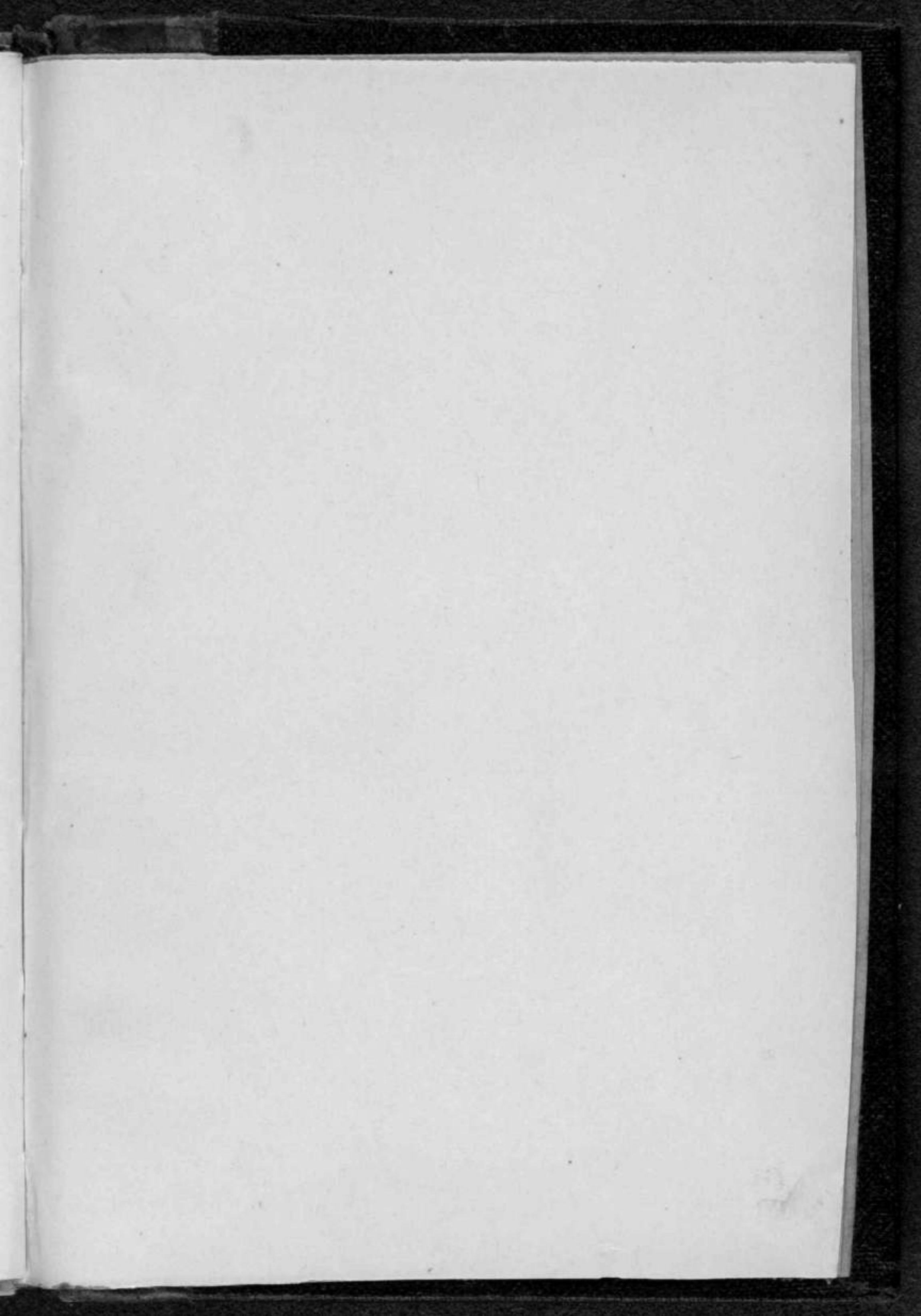
и [illegible]

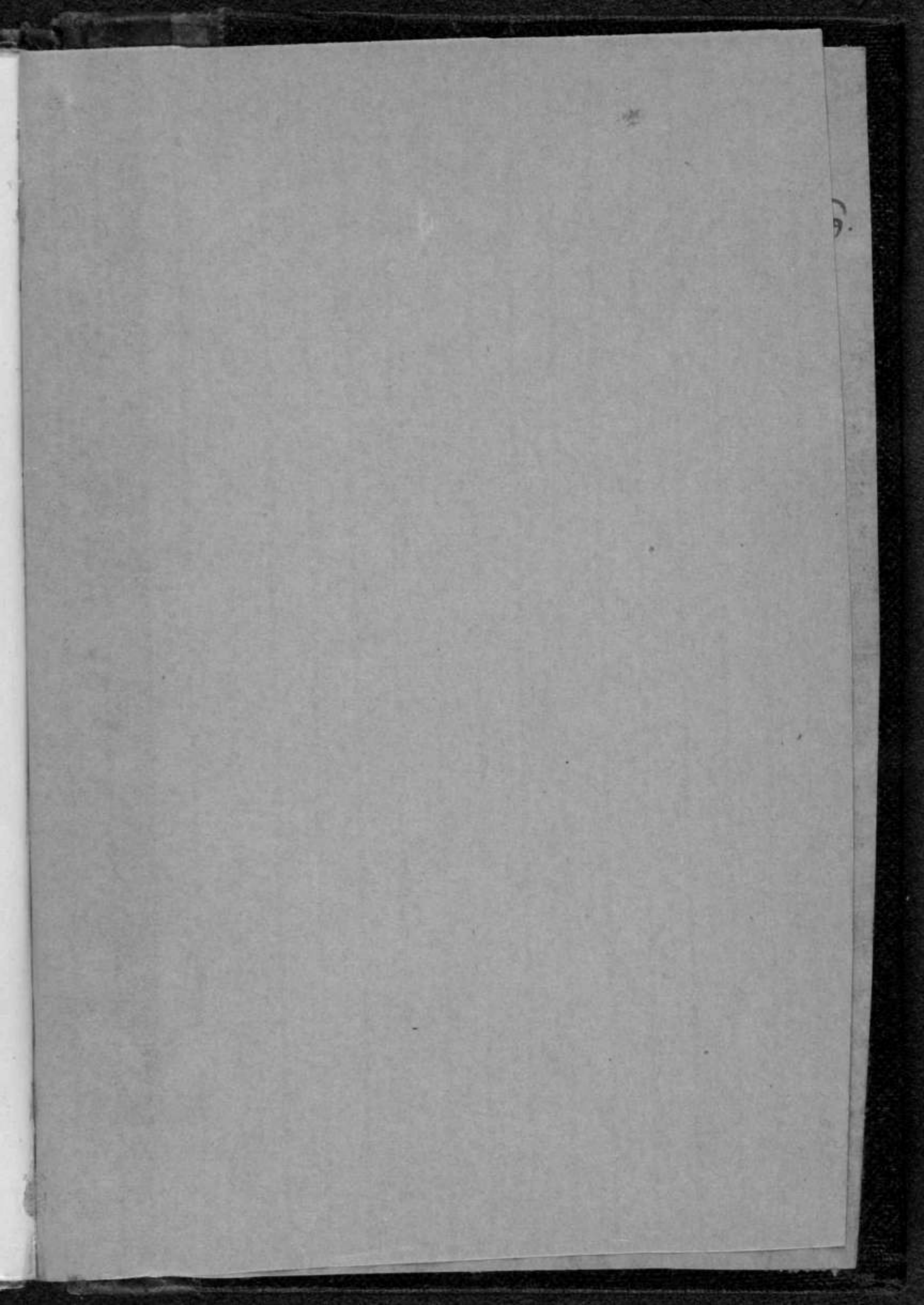
[illegible] и [illegible] ни [illegible] да [illegible] на [illegible] да [illegible] ще [illegible] да [illegible] на [illegible] и [illegible] и [illegible] да [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] да [illegible] от [illegible]

Beron, Petŭr
"Bukvar' s razlichny pouchenīia.
1824.

